

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

**ÖZEL SEKTÖRE YÖNELİK DEVLET DESTEKLERİ VE
GAZİANTEP'TEKİ İŞLETMELER ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çiğdem DOĞANGÜL

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYTEKİN

GAZİANTEP

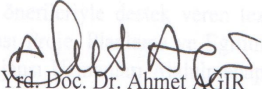
HAZİRAN 2012

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

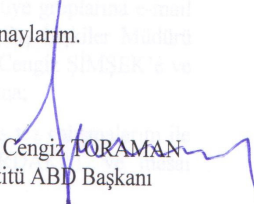
**ÖZEL SEKTÖRE YÖNELİK DEVLET DESTEKLERİ VE
GAZİANTEP'TEKİ İŞLETMELER ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

Çiğdem DOĞANGÜL

Tez Savunma Tarihi:
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı


Yrd. Doç. Dr. Ahmet AGIR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.


Prof. Dr. Cengiz TORAMAN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.


Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYTEKİN
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

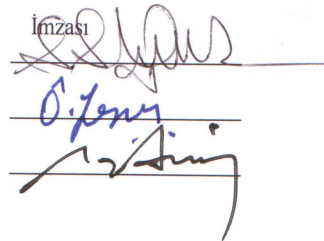
Jüri Üyeleri

Yrd. Doç. Dr. Atilla UĞUR (Jüri Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Özlem YAŞAR UĞURLU

Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYTEKİN

İmzası



TEŞEKKÜR

Tez yazımının tüm aşamalarında sahip olduğu bilgileri paylaşarak, özverili ve sabırlı tutumuyla tezin oluşumuna büyük katkıda bulunan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYTEKİN'e;

Anket formunun internet ortamında yapılması ve analiz sonuçlarının alınması için program hazırlayan Gaziantep Sanayi Odası Bilgi İşlem Dairesi Müdürü Enis OĞUZHAN'a;

Anket sorularının hazırlanmasında görüş ve önerileriyle destek veren tez danışmanım başta olmak üzere Gaziantep Sanayi Odası Proje, Planlama ve Eğitim Dairesi Müdürü İbrahim ÇALI, İpekyolu Kalkınma Ajansı Uzmanları Abdulmenap ERTAŞ ve Sezen GENÇ'e;

Anket sorularının yaygınlaştırılmasında kurumlarının üye gruplarına e-mail göndererek destek veren Gaziantep Ticaret Odası KOBİ ve Dış İlişkiler Müdürü Gülbin ÇALIŞKANTÜRK'e, Organize Sanayi Bölge Müdürü Cengiz ŞİMŞEK'e ve Tekstil Mühendisleri Odası Güney Bölge Şube Yönetim Kuruluna;

Gaziantep Valiliği bünyesinde çalışırken yüksek lisans tez çalışmalarım ile ilgili desteğini esirgemeyen Vali Yardımcısı İbrahim YURDAKUL ve mesai arkadaşlarım Özlem YAPRAK ve Emre BAKIM'a;

Tez yazımı sırasında manevi desteklerini her zaman hissettiğim annem Saime DOĞANGÜL, babam M. Şakir DOĞANGÜL, kardeşlerim Merve DOĞANGÜL ve Musa Eren DOĞANGÜL ile tezin çeşitli aşamalarında verdikleri destek için tüm dönem arkadaşlarıma;

En içten teşekkürlerimi sunarım.

Haziran, 2012; Çiğdem DOĞANGÜL

ÖZET

ÖZEL SEKTÖRE YÖNELİK DEVLET DESTEKLERİ VE GAZİANTEP’TEKİ İŞLETMELER ÜZERİNE BİR UYGULAMA

DOĞANGÜL, Çiğdem
Yüksek Lisans Tezi, İşletme ABD
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYTEKİN
Haziran 2012

Özel sektöre yönelik uygulanan devlet destek programlarının yaygınlaştırılması için işletmelerin destek programları hakkındaki bilgi düzeylerinin artırılması ve desteklerden yararlanmama nedenlerinin analiz edilerek engellerin azaltılması gerekmektedir. Bu çalışmada genel olarak işletmelerin devlet destekleri hakkındaki bilgi düzeylerinin ve desteklerden yararlanmama nedenlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmada; öncelikle devlet tarafından verilen desteklerin işletmeler için önemi, destek programlarının amaçları ve uygulama yöntemleri araştırılmıştır. Sonra destek programlarının uygulamalarına yönelik amaçlar, işletmelerin desteklerden yararlanma durumları ve desteklerden yararlanmama incelenmiştir. Ayrıca işletmelerin destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri incelenmiş ve işletmelerden programların gelişimi için gerekli görüş ve öneriler alınmıştır. Bu kapsamda Gaziantep’teki 223 işletme yetkilisinden elde edilen veriler analiz edilmiştir. İşletmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda; destek programlarından yararlanmama nedenlerinin; işletmelerin bilgi düzeylerinin yetersiz olması, tanıtım faaliyetlerinin iyi yapılmaması, destek verilecek kuruluşların objektif değerlendirilmemesi ve bürokrasinin fazla olması gibi sebepler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Devlet destek programları, İşletmelerin desteklerden yararlanmama nedenleri, Destek programlarının amacı, Destek alma süreci, Özel sektör

ABSTRACT

SUPPORT PROGRAMMES IMPLEMENTED FOR PRIVATE SECTOR AND AN APPLICATION OF BUSINESS IN GAZIANTEP

DOGANGUL, Cigdem
MA Thesis Paper, Department of Management
Advisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet AYTEKİN
June 2012,

To increase the beneficiaries about the support programmes implemented for private sector and to disseminate the programmes, level of knowledge about the support programmes should be increased and by analyzing the causes of a need to reduce barriers to support or not. In this study, the level of knowledge about state subsidies and support to business in general, is intended to determine the reasons or not.

In this study, preferably the importance of the supports provided by the government for enterprises, the aims of the support programmes ve implementation methods have been searched.

Moreover, the knowledge level of the enterprises about the support programmes has been learned and their opinions and suggestions required for the progress of the programmes have been taken by searching the aims for implementation of the support programmes, situation of benefiting from the supports and reasons of pass up .

In the frame of the research, 223 firm authorities answered all the questions of the survey and the achieved datas have been analysed.

With the analysis of the achieved data, the reasons of pass up from the programmes, inadequacy of level of knowledge and advertising activities , non-objective evaluation of the institutions that will be supported and much bureaucracy were discovered.

Key words: State Support Programs, Private Sector, The Reasons of Pass Up, The Purpose Support Programs, Support-Making Process

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLO ve ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1.GİRİŞ.....	1
İKİNCİ BÖLÜM.....	3
LİTERATÜR TARAMASI.....	3
2.1. DEVLET YARDIMLARI KAVRAMI.....	3
2.1.1. Devlet Yardımlarının Amacı ve Önemi.....	4
2.1.2. Özel Sektöre Yönelik Uygulanan Devlet Yardımlarının Nedenleri	5
2.1.2.1. Yatırımları Arttırmak	5
2.1.2.2. Ar-ge ve Yenilik Faaliyetlerini Arttırmak.....	6
2.1.2.3. Girişimciliği Arttırmak.....	7
2.1.2.4. Rekabet Edebilirliğe Etkisi	8
2.1.2.5. İhracatı Arttırmak ve Geliştirmek	9
2.1.2.6. Ürün ve Üretim Kapasitesinin Geliştirilmesini Desteklemek.....	10
2.1.3. Devlet Yardımlarının Türleri	10
2.1.3. AB Uyum Sürecinde Türkiye de Devlet Yardımlarının Gelişimi	12
2.2. TÜRKİYE’DE ÖZEL SEKTÖR KURULUŞLARINA UYGULANAN DESTEK PROGRAMLARI.....	13
2.2.1. Yeni Yatırım Teşvik Sistemi	14
2.2.1.1. Genel Teşvik Sistemi	16
2.2.1.2. Bölgesel Teşvik Uygulamaları	16
2.2.1.3. Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki.....	18
2.2.1.4.Stratejik Yatırımların Teşviki	19
2.2.2. Kalkınma Ajansları Destekleri	20
2.2.2.1.Mali Destekler	21
2.2.2.1.1. Doğrudan finansman desteği	22
2.2.2.1.2. Faiz desteği ve faizsiz kredi desteği	24
2.2.2.2. Teknik Destek	25
2.2.3. KOSGEB Destekleri	25

2.2.3.1. Genel Destek Programı	26
2.2.3.1.1. Yurt içi fuar desteği	29
2.2.3.1.2. Yurt dışı iş gezisi desteği	29
2.2.3.1.3. Tanıtım desteği	30
2.2.3.1.4. Eşleştirme desteği	30
2.2.3.1.5. Nitelikli eleman istihdam desteği	31
2.2.3.1.6. Danışmanlık desteği	31
2.2.3.1.7. Eğitim desteği	32
2.2.3.1.8. Enerji verimliliği desteği	32
2.2.3.1.9. Tasarım desteği	33
2.2.3.1.10. Sınai mülkiyet hakları desteği	33
2.2.3.1.11. Belgelendirme desteği	34
2.2.3.1.12. Test, analiz ve kalibrasyon desteği	34
2.2.3.1.13. Bağımsız denetim desteği	34
2.2.3.2. KOBİ Proje Destek Programı	34
2.2.3.4. Tematik Proje Destek Programı	35
2.2.3.5. İşbirliği – Güçbirliği Destek Programı	37
2.2.3.6. Ar-ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı	38
2.2.3.7. Girişimcilik Destek Programı	39
2.2.3.8. Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Programı	41
2.2.3.9. Kredi, Faiz Destekleri	42
2.2.4. TÜBİTAK Destekleri	42
2.2.4.1. Sanayi Ar-Ge Proje Destekleri	44
2.2.4.1.1. Sanayi Ar-ge projeleri destekleme programı	45
2.2.4.1.2. Proje pazarları destekleme programı	46
2.2.4.1.3. TÜBİTAK KOBİ yararına teknoloji transferi destek programı ..	47
2.2.4.1.4. KOBİ Ar-ge başlangıç destekleme programı	49
2.2.4.1.5. Uluslararası sanayi Ar-ge projeleri destekleme programı	50
2.2.4.1.5.1. EUREKA	51
2.2.4.1.5.2. EUROSTARS	55
2.2.4.1.6. TÜBİTAK öncelikli alanlar araştırma teknoloji geliştirme ve yenilik projeleri destekleme programı	56
2.2.4.2. Akademik Ar-Ge Destekleri	56
2.2.4.2.1. Bilimsel ve teknolojik araştırma projeleri destekleme programı ..	57
2.2.4.2.2. Öncelikli alanlar ar-ge projeleri destekleme programı	58
2.2.4.2.3. Kamu kurumlarını araştırma ve geliştirme projelerini destekleme programı	59
2.2.4.2.4. Patent başvurusu teşvik ve destekleme programı	59
2.2.4.2.5. Bilimsel ve teknolojik işbirliği ağları ve platformları kurma girişimi projeleri (İŞBAP) destekleme programı	60
2.2.4.2.5.1. İl yenilik platformu projeleri	61
2.2.5. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	62
2.2.5.1. Ar-Ge Merkezleri	63
2.2.5.2. Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri	63
2.2.5.3. Sanayi Tezleri (SAN - TEZ) Programı	65
2.2.5.4. Tekno-Girişim Sermayesi Desteği	66
2.2.5.5. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri	68
2.2.6. Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Tarafından İhracata Yönelik Verilen Destekler	69

2.2.6.1. Uluslararası Nitelikte Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi	70
2.2.6.2. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi.....	71
2.2.6.3. İstihdam Yardımı	71
2.2.6.4. Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi....	72
2.2.6.5. Yurt Dışında Ofis Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi.....	73
2.2.6.6. Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve TURQUALITY'nin Desteklenmesi	73
2.2.6.7. Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği.....	74
2.2.6.8. Eğitim ve Danışmanlık Yardımı	74
2.2.6.9. Tasarım Desteği	75
2.2.6.10. Ar-Ge Yardımı.....	75
2.2.7. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) Destekleri	76
2.2.7.1. AR-GE Projeleri.....	77
2.2.7.1.1. Teknoloji geliştirme projeleri desteği.....	77
2.2.7.1.2. Ticarileştirme projeleri desteği.....	78
2.2.7.1.3. İleri teknoloji projeleri desteği (İTEP)	79
2.2.7.2. Çevre Projeleri Destekleri	80
2.2.7.2.1. Yenilenebilir enerji desteği.....	80
2.2.7.2.2. Enerji verimliliği destekleri.....	81
2.2.7.2.3. Çevre teknolojileri destekleri	82
2.2.7.3. Stratejik Odak Konuları Projeleri.....	83
2.2.8. Türkiye İş Kurumu - İŞKUR Destekleri.....	84
2.2.8.1. Aktif İşgücü Politikaları	84
2.2.8.1.1. Kurslar	85
2.2.8.1.2. Staj programları	86
2.2.8.1.3. Çalışanların mesleki eğitimi	86
2.2.8.1.4. BECERİ'10 uzmanlaşmış meslek edindirme projesi	86
2.2.8.1.5. Toplum yararına çalışma programları (TYÇP)	87
2.2.8.2. Pasif İşgücü Politikaları	88
2.2.8.2.1. İşsizlik sigortası	88
2.2.8.2.2. Ücret garanti fonu.....	88
2.2.8.2.3. Kısa çalışma ödeneği	89
2.2.8.2.4. Fonun mali durumu	89
2.2.8.3. SGK Prim Teşviki Uygulaması (6111 Sayılı Kanun).....	90
2.2.9. Avrupa Birliği Çerçeve Programları Destekleri	90
2.2.9.1. AB 7. Çerçeve Programları Destekleri.....	90
2.2.9.1.1. İşbirliği özel programı	91
2.2.9.1.2. Fikirler özel programı.....	91
2.2.9.1.3. Kişiyi destekleme özel programı	92
2.2.9.1.4. Kapasiteler özel programı.....	93
2.2.9.2. AB Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı Destekleri.....	94
2.2.9.2.1. Girişimcilik ve yenilik programı	94
2.2.9.2.2. Bilgi ve iletişim teknolojileri politikaları destek programı	95
2.2.9.2.3. Avrupa akıllı enerji ve teknoloji programı	95
2.2.10. Tarım ve Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) Destekleri	96
2.2.11. Kırsal Kalkınma Destekleri	98
2.3. DESTEK PROGRAMLARINDAN YARARLANMA SÜRECİ	99

2.3.1. Proje Amacının Belirlenmesi.....	99
2.3.2. Program Araştırılması.....	100
2.3.3. Projelendirme.....	101
2.4. İŞLETMELERİN DEVLET DESTEKLERİNDEN YARARLANMAMA NEDENLERİ.....	106
2.4.1. Yatırım Maliyeti – Eşfinansman Eksikliği	107
2.4.2. Ar-ge ve Yenilik Faaliyetlerinin Yetersizliği	108
2.4.3. Nitelikli Eleman Yetersizliği	110
2.4.4. Dış Pazardan Kaynaklı Nedenler	111
2.4.5. Haksız Rekabet Oluştugu Yargısından Kaynaklı Olumsuz Yaklaşımlar	112
2.4.6. Bilgi ve Farkındalık Düzeyinin Yetersizliği.....	112
2.4.7. Bürokratik Engeller	113
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	114
MATERYAL VE YÖNTEM	114
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	114
3.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	114
3.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA METODU.....	115
3.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	115
3.5. VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR.....	116
3.5.1. Örneklem Özelliklerine Ait Frekans Tabloları	117
3.5.2. Devlet Desteklerine İlişkin Verilerin Analizi	119
3.5.2.1. T testi analizi	127
3.5.2.2. Anova (F) testi analizi.....	133
3.5.3. Araştırma Hipotezlerinin Sonuçları	144
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	146
SONUÇ VE ÖNERİLER	146
4.1. SONUÇ VE ÖNERİLER	146
KAYNAKÇA.....	151
EKLER.....	156
EK1 : ANKET FORMU	156
ÖZGEÇMİŞ	160

TABLO ve ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 2.1	Yeni Teşvik Sisteminde Bölgeler.....	11
Tablo 2.2	Yeni Teşvik Sistemi.....	16
Tablo 2.3	Bölgesel Teşvik Uygulaması.....	17
Tablo 2.4	Büyük Ölçekli Yatırım Teşvik Programı Yatırım Konuları ve Asgari Yatırım Tutarları.....	18
Tablo 2.5	Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki.....	19
Tablo 2.6	Stratejik Yatırımların Teşviki.....	20
Tablo 2.7	Kalkınma Ajansları Mali Desteklerine İlişkin Genel Esaslar...	22
Tablo 2.8	Genel Destek Programında Bölgeler.....	27
Tablo 2.9	Genel Destek Programı Destek Üst Limitleri ve Oranları.....	28
Tablo 2.10	Tematik Proje Destek Programı ve Meslek Kuruluşu Proje Programının Başvuru Bilgileri.....	36
Tablo 2.11	Ar-ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı Destek Unsurları.....	39
Tablo 2.12	Yeni Girişimci Desteği Destek Unsurları.....	40
Tablo 2.13	İŞGEM Destek Unsurları.....	41
Tablo 2.14	Destek Unsurlarının Üst Limit ve Oranları.....	41
Tablo 2.15	EUREKA Üyesi Ülkeler.....	52
Tablo 3.1	Ankete Katılan Kişilerin İşletmedeki Pozisyonu/Görevi.....	117
Tablo 3.2	Ankete Katılan Kişilerin Eğitim Düzeyleri.....	117
Tablo 3.3	Ankete Cevap Verenlerin Cinsiyeti.....	118
Tablo 3.4	Ankete Katılan Kişilerin Yaşı.....	118
Tablo 3.5	Ankete Katılan Firmaların Sektörel Dağılımı.....	118
Tablo 3.6	İşletmenin Faaliyet Gösterdiği Yıl Sayısı.....	119
Tablo 3.7	Ankete Katılan İşletmelerde Çalışan Sayıları.....	119
Tablo 3.8	İşletmelerin Devlet Destekleri Hakkındaki Bilgi Düzeyi.....	120
Tablo 3.9	İşletmelerin Her Bir Destek Programı İçin Yapılan Tanıtım Faaliyetleri İle İlgili Görüşleri.....	121
Tablo3.10	İşletmelerin Devlet Desteklerinden Yararlanma Durumlarına İlişkin Görüşleri.....	122
Tablo 3.11	Ankete Katılan İşletmelerin Devlet Destek Programlarından Yararlanma Durumları.....	123
Tablo 3.12	Destek Programlarının Belirtilen Kriterlere Göre İşletmelere Katkı Sağlama Düzeyleri.....	123
Tablo 3.13	Ankete Katılan Firmaların Destek Programlarından Yararlanmama Nedenleri.....	124
Tablo 3.14	Destek Programlarının Amacına Ulaşma Durumlarına İlişkin Görüşler.....	124
Tablo 3.15	Ankete Katılan Firmaların Destek Programlarını Amacına Ulaşma Durumları Açısından Değerlendirilmesi.....	125

Tablo 3.16	Destek Birimlerinde Çalışan Personelin Bilgi Paylaşım/Yardım Durumu Hakkındaki Görüşler.....	125
Tablo 3.17	Destek Programları Hakkında Bilgilendirme Yolları Hakkındaki Görüşler.....	126
Tablo 3.18	Ankete Katılan Firmaların Destek Programlarını Kolaylık Açısından Değerlendirilmesi.....	126
Tablo 3.19	Ankete Katılanların Destek Programlarının İşletmelere Daha Fazla Katkı Sağlaması İçin Neler Yapılabileceği Konusundaki Görüşleri.....	127
Tablo 3.20	Katılımcıların Cinsiyet Farklılığına Göre Devlet Destekleri Hakkındaki Bilgi Düzeyleri.....	128
Tablo 3.21	İşletmelerin Destek Programlarından Yararlanma Durumlarına Göre Destek Programları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri.....	129
Tablo 3.22	Katılımcıların Cinsiyetine Göre Destek Programlarının Amaçları Hakkındaki Görüşleri.....	130
Tablo 3.23	İşletmelerin Destek Programlarından Yararlanma Durumlarına Göre Destek Programlarının Amaçları Hakkındaki Görüşleri.....	130
Tablo 3.24	İşletmelerin Destek Programlarından Yararlanma Durumlarına Göre Desteklerden Yararlanmama Nedenlerine İlişkin Görüşleri.....	131
Tablo 3.25	İşletmelerin Desteklerden Yararlanma Durumlarına Göre Destek Programlarının Kolaylık Düzeyi Hakkındaki Görüşleri	132
Tablo 3.26	İşletmelerin Desteklerden Yararlanma Durumlarına Göre Destek Programlarının Amacına Ulaşma Düzeyi Hakkındaki Görüşleri.....	133
Tablo 3.27	Ankete Katılan İşletmelerin Sektörlerine Göre Destek Programları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri.....	135
Tablo 3.28	Ankete Katılan İşletmelerin Sektörlerine Göre Destek Programlarından Yararlanmama Nedenleri.....	138
Tablo 3.29	Ankete Katılan İşletmelerin Sektörlerine Göre Destek Programlarının Amaçları.....	140
Tablo 3.30	Ankete Katılan Yetkililerin İşletmedeki Pozisyonu/Görevine Göre Destek Programlarından Yararlanma Durumları.....	142
Tablo 3.31	Ankete Katılan Yetkililerin Pozisyon/Görevine Göre Destek Programları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri.....	143
Tablo 3.32	Ankete Katılan İşletme Yetkililerinin Pozisyonuna Göre Destek Programlarından Yararlanmama Nedenleri.....	144
Tablo 3.33	Araştırma Hipotezlerinin Sonuçları.....	145
Şekil 2.1	Proje Döngüsü Yönetimi.....	104
Şekil 2.2	Özel Sektör Ar-Ge Harcamaları – TÜİK	109

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AR-GE	Araştırma-Geliştirme
ARDEB	Araştırma Destek Programları Başkanlığı
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
IPARD	Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri
İşBAP	İşbirliği Ağları ve Platformları Kurma Girişimi Projeleri
İşGEM	İş Geliştirme Merkezleri
İşKUR	Türkiye İş Kurumu
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OKA	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
KDV	Katma Değer Vergisi
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
PRODİS	Proje Değerlendirme ve İzleme Sistemi
SAN-TEZ	Sanayi Tezleri Programı
SDş	Sektörel Dış Ticaret şirketleri
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
STOKP	Stratejik Odak Konuları Projeleri
TEYDEB	Teknoloji ve Yenilik Destek Programı Başkanlığı
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRSAB	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
TÜRKAK	Türk Akreditasyon Kurumu
TPE	Türk Patent Enstitüsü
UBTYS	Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.GİRİŞ

Devletlerin sürdürülebilir bir büyüme elde etmeleri için girişimcilik, inovasyon, bilimsel ve teknolojik çalışmalar, araştırma ve geliştirme faaliyetlerini desteklemeleri, ürün ve üretim süreçlerinin iyileştirilmesine katkıda bulunmaları ve katma değeri yüksek ürünler üretilmesine yardımcı olmaları gerekmektedir.

Sürdürülebilir büyümeyi amaçlayan sanayi politikası, girişimcilerin ve işletmelerin inisiyatif alabilecekleri ve fırsatları değerlendirerek potansiyellerini kullanabilecekleri rekabete açık iş ortamı geliştirilmesini sağlamaktadır. Rekabet gücünü artırmak ve uluslararası rekabet ortamına uyum sağlamak için kaynakların etkin dağılımı ile bölgesel ve sektörel gelişim desteklenmektedir.

Destekleme ve özendirme faaliyetleriyle ekonomiye müdahalelerde bulunan devlet yardımları serbest rekabet açısından önemli bir faktördür. İşletmelerin rakipleriyle etkin bir şekilde rekabet edebilmesi için iş ilişkisi içerisinde oldukları taraflarla aralarındaki işbirliği derecelerini arttırmak zorundadırlar.

Destekleme mekanizmaları, bir işletmenin kurulumu ve gelişimi için yatırım aşamasından başlayarak, Ar-ge çalışmalarının arttırılması, pazar hacminin genişletilmesi, rekabet edebilirlik gücünün arttırılması, nitelikli eleman istihdam edilmesi, tanıtım faaliyetlerinin arttırılması gibi amaçlarla uygulanmaktadır.

Genel olarak devlet destekleri, ulusal ve uluslararası kaynaklarla, özel sektör kuruluşlarının, girişimcilerin, üniversitelerin, araştırma enstitüleri/merkezlerin, kamu kurum/kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının, meslek kuruluşlarının faaliyetlerini arttırmalarını ve daha verimli çıktılar elde etmelerini sağlamaktadır. Bu programlar, yenilik, girişimcilik, Ar-Ge, işbirliği, ihracat ve rekabet edebilirlik vb. temalarla hazırlanan projeler aracılığıyla uygulanmaktadır.

Bu çalışma, işletmelerin, desteklerden faydalanma durumlarının ve bilgi düzeylerinin belirlenmesinin yanı sıra destek programlarından yararlanmama

nedenlerinin araştırılmasını amaçlamaktadır. Yine bu çalışma, yatırım teşviklerinden, rekabet gücünün artırılmasına yönelik faaliyetlere kadar birçok alanda işletmeler için uygulanan devlet yardımlarının yaygınlaştırılmasını sağlayacaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde öncelikle devlet yardımları ile ilgili temel kavramlar verilmiştir. Bu kapsamda, devlet yardımları kavramı, yardımların önemi, amaçları ve işletmeler üzerindeki etkilerinin yanı sıra Avrupa Birliği uyum sürecinde devlet yardımları ile ilgili Türkiye'nin mevcut durumu açıklanmıştır. İkinci bölümde, TÜBİTAK, KOSGEB, Kalkınma Ajansları, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TTGV, DTM, İŞKUR, AB Çerçeve Programları ve Tarım ve Kırsal Kalkınma Kurulu gibi kuruluşlar tarafından verilen destek programları geniş bir şekilde açıklanmıştır. İşletmelerin bazılarının destek programlarından mükerrer yararlanmalarına karşın destek alamayan çok sayıda işletme bulunmaktadır. Bu nedenle işletmelerin destek programlarından yararlanmama nedenleri detaylı olarak araştırılmıştır.

Üçüncü bölümde, uygulama alanı olarak belirlenen Gaziantep'teki işletmeler için anket hazırlanmıştır. Anketin içeriği işletmelerin destek programları hakkındaki bilgi düzeylerini, devlet desteklerinden yararlanma oranını, programların amacını, desteklerden yararlanmama nedenlerini ve desteklenen işletmelerin amacına ulaşma durumunu ortaya çıkarmaktadır.

Dördüncü bölümde ise araştırma sonucunda elde edilen verilerin analiz sonuçlarına göre işletmeler ve destek programı uygulayan kurum ve kuruluşlar için öneriler yapılmıştır. Destek programlarına yönelik bilgi düzeyinin yetersizliği işletmelerin temel sorunu olarak belirtilmiştir. Kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan bilgilendirme ve tanıtım faaliyetlerinin az olması, personelin bilgi paylaşımının yetersizliği ve verimli olmayan bilgilendirme yollarının tercih edilmesinden dolayı işletmeler destek almak için yeterli bilgi düzeyi olmamasının nedenleridir. Destek veren kuruluşların objektif değerlendirme yapmaması ise işletmelerin destek programlarından yararlanma oranını düşüren nedenlerden biridir. Yine yapılan analizlere göre işletmelerin bilgi düzeyinin fazla olduğu ve en fazla yararlanan programların KOSGEB tarafından verilen destekler olduğu tespit edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM LİTERATÜR TARAMASI

2.1. DEVLET YARDIMLARI KAVRAMI

Devletler, genel ekonomi politikaları çerçevesindeki ekonomik ve sosyal kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi amacı ile ekonomiye müdahale edebilmektedir. Devlet yardımları da, devletin ekonomiye müdahale araçlarından biridir. Devlet kaynaklarından kamu veya özel işletmelere yapılan her türlü yardım devlet yardımı olarak kabul edilmektedir (Köksal, 2002;4).

Başka bir tanıma göre devlet yardımları; devlet kaynaklarının bütün veya belirli yatırımlarını, bir sektörü ya da üretim konusu belirli bir işletmeyi, onun üretimini, yönetimini himaye etmek, teşvik etmek, rekabet gücünün artmasına katkıda bulunmak, kuruluş yerini etkilemek suretiyle bir bölgenin gelişmesini sağlamak gibi amaçlarla, karşılık beklemeden yapılan yardımlardır (Leblebici, 2002; 4-7).

Türkiye’de, Avrupa Birliği uygulamalarında kullanılan devlet yardımları kavramı yerine teşvik ve destek terimleri kullanılmaktadır. Dış ticarete ise daha çok sübvansiyon terimi kullanılmaktadır. Ancak Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde ülkemizde devlet yardımları terimi bu kavramların tümünü kapsayarak kullanılmaya başlanmıştır (Avrupa Birliği ve Türkiye de Devlet Yardımları, 2005;11).

Devlet destekleri ve teşvikler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel işletmelerin belirli şartlar altında ekonomik ve sosyal açıdan kalkınmayı sağlayacak alanlarda faaliyetler gerçekleştirmelerini kolaylaştıran programlardır.

Teşvik kavramı ekonomik literatürde, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla gelişmesini sağlamak amacıyla kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirmeler olarak tanımlanmaktadır (Çam ve Esengün, 2011;55-63).

Teşvikler, iktisadi kalkınma programlarının en önemli uygulama araçlarından biri olmakla birlikte ekonomik birimleri belirli davranışlara yönlendirmeyi amaçlamaktadır (Eser, 2011;9).

2.1.1. Devlet Yardımlarının Amacı ve Önemi

Kamu harcamaları politikası içinde devlet yardımlarının payı ve rolü oldukça büyük olduğundan, bu politika aracının neden ve nasıl kullanıldığının belirlenmesi önem kazanmaktadır.

Günümüzde ekonomik sistemlerin durumu, doğal kaynaklar, finansman yapısı, eğitim durumu ve demografik yapı gibi ülke içi faktörlerin yanında yaygınlaşan küreselleşme ve bölgesel entegrasyonlar nedeni ile dışarıdan temin edilen hammadde, yarı mamul, mamul ve enerji fiyatlarında uluslararası piyasalarda meydana gelen dalgalanmalar gibi birçok değişkene bağlı olarak belirlenmektedir. Bu nedenle, ekonominin çok sık değişen yapısının takibi ve ülke ekonomisinin dengeli büyümesinin sağlanabilmesi için kısa dönemlerde değişebilen, esnek, bir yardım sistemine ihtiyaç vardır. Özellikle üretim kapasitesini ve ihracata ilişkin pazar kapasitesi ve payını arttırmaya yönelik olarak uygulanan yardımların, diğer kamu harcamalarından daha etkin kullanılabildiği ve ekonomiye doğrudan enjekte edildiği dikkate alındığında etkili bir yönlendirme aracı olduğu ortadadır (Serdengeçti, 2001: 93–94).

Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarda öngörülen hedefler ile Avrupa Birliği normları ve diğer uluslararası anlaşmalara uygun olarak devlet yardımları; bölgeler arası dengesizlikleri gidermeyi, istihdam yaratmayı, ve uluslararası rekabet gücünü artırmak için yatırımları yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle rekabet gücünü artırmaya yönelik olarak katma değeri yüksek olan ve ileri teknolojileri kullanan yatırımlar önceliği oluşturmaktadır. Devlet bütün bu plan ve programların ışığında amacını gerçekleştirmek için birtakım düzenlemeler yaparak yatırımları teşvik etmekte ve yardımlarda bulunmaktadır (Ünal, 2009;196).

Genel olarak devlet yardımları, kamu kaynaklarının, ülkenin gelişmesi bakımından yararlı ve gelişen sektörlerle yönlendirilmesidir. Ancak, rekabet gücünün artırılması, Ar-ge faaliyetlerinin desteklenmesi, kalifiye işgücü yetiştirilmesi, yeni teknolojiler ve yeni üretim metotlarının geliştirilmesine yönelik verilen teşviklerle tüm ekonominin faydalanması amaçlanmaktadır. Ayrıca yardımların, sanayide geriye gidişin yavaşlatılmasını/durdurulmasını sağlamak, piyasalarda yaşanan

dalgalanmaları engellemek, piyasa eksikliklerini (Ar-ge, çevre koruma gibi) gidermek ve istihdama katkı sağlamak gibi etkileri vardır (Zemheri, 2009;13).

2.1.2. Özel Sektöre Yönelik Uygulanan Devlet Yardımlarının Nedenleri

Ülkeler, ekonomik kalkınma, geri kalmış bölgelerin kalkındırılması, uluslararası rekabet gücü kazanma, verimlilik artışı, istihdam imkanlarını genişletme, teknoloji transferi, ihracatı artırmak, sanayileşme ve yabancı sermaye çekme gibi amaçları nedeniyle desteklenme gereksinimi duymaktadırlar (Duran, 2003).

Gelişme sürecinde olan bir ekonominin, gerek iç piyasanın büyütülmesi hedefleri, gerekse dış piyasalara rekabetçi bir nitelikte çıkabilme bakımından zamanla ortadan kaldırılmak veya yöneldiği alanlar değiştirilmek şartıyla, maddi teşvik araçlarının yatırımların çoğaltılmasında ve koordinasyonunda önemli bir yeri bulunmaktadır (Çam ve Esengün, 2011;55-63).

Özellikle gelişme sürecindeki ülkelerde ekonominin dengesiz gelir ve kaynak dağılımı, tasarruf yetersizliği, bölgeler arası dengesizlik ve işsizlik sorunu, doğal kaynakların gerektiği gibi kullanılamaması, girişimcilerin eğitim ve denetim yetersizliği gibi nedenlerden dolayı farklı mekanizmalarla kamudan özel girişimcilere kaynak aktarılmaktadır (Uslu ve Önal, 2007:63).

Türkiye’de, girişimcilerin desteklenmesi ve yatırım desteklerinden başlayarak, işletmelerin devamlılığının ve kapasite gelişimlerinin sağlanmasının yanı sıra istihdam imkanları oluşturmaları için gerekli altyapı desteği verilmektedir. Bu kapsamda yürütülen destek programları, Ar-ge ve yenilik faaliyetlerinin oluşturulması ve artırılması, iç ve dış pazar hacminin genişlemesine katkı sağlamak için rekabet gücünün artırılması, ihracatın arttırılması ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi gibi alanları içermektedir. Devlet desteklerinin uygulamalarına ilişkin işletmelerin desteklenme nedenleri aşağıda alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.1.2.1. Yatırımları Arttırmak

Türkiye’de yatırımları çoğaltmaya yönelik başta hazine müsteşarlığı olmak üzere çeşitli kuruluşlarca ve ilgili kanun, tüzük ve yönetmelikler yoluyla kalkınma planlarında belirlenen çerçevede dahilinde yatırımlara yönelik destekler uygulanmaktadır. Bu destekler aynı iş kolunda ve/veya birbirini tamamlayıcı iş kollarında faaliyet gösteren işletmelerin ya da meslek kuruluşlarının işletmeler ile müştereken kuracakları bir işletici kuruluş marifeti ile tek başlarına ya da topluca

alamadıkları üretimin ve/veya tasarımın bir ya da birkaç işlemini gerçekleştirecekleri, seri üretime geçişi veya yeni ürünleri kalite geliştirmeye yönelik ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuracakları ve ortak yararlanacakları atölye ve laboratuvarları için satın alacakları makine, ekipman giderlerine destek verilmesi şeklindedir (Akın, 2010;22).

Müteşebbisler yatırım kararı verirken kar amacıyla hareket ederler ve yatırımın kar sağlayacağına inanırlarsa yatırım yaparlar. Aynı durum yatırımın yapılacağı bölge açısından da geçerlidir. Eğer yatırım yapılması düşünülen bölge veya saha yatırımının karlılığını etkileyebilecek avantajlara sahipse, o bölgelere yatırım yapılması güç kazanır. Devletin yatırımlara sağladığı teşvikler yoluyla gerçekleştirmeye çalıştığı hedeflerden biri bölgelerarası gelişmişlik farklarının ve dengesizliklerin giderilmesidir. Devlet, geri kalmış ve normal piyasa koşullarında yatırım yapmanın kazançlı olmadığı bölgelerde yapılacak yatırımlar için çeşitli teşvik tedbirleri uygulayarak bu bölgelerdeki sanayi faaliyetlerini özel kesim için cazip kılarak gerçekleştirilmesine çalışmaktadır (Leblebici, 2002;6-7).

Teşvik sistemi, yatırım yapılacak yerler ve sektörler göre gelişmişlik farkları gözetilerek işletmelerin gelişimine ve işbirlikleri kurarak büyümelerine destek olmaktadır. Yatırımcılar teşviklerden yararlanarak işletmelerinin gelişimini sağlama, yeni istihdam imkanları sunmanın yanı sıra yerel ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına da katkıda bulunabilir.

2.1.2.2. Ar-ge ve Yenilik Faaliyetlerini Artırmak

Araştırma ve geliştirme faaliyetleri; yeni teknoloji yaratmak suretiyle maliyetlerde azalma, standartlarda iyileşme sağlayarak yeni ürün üretilmesi ve var olan ürünlerin geliştirilmesini hedefleyen faaliyetlerdir.

İşletmelerin ar-ge faaliyetlerinin önemini kavraması yatırım oranlarının artmasını sağlayacaktır. İşletmelerin öncelikle ar-ge çalışmalarının işletmeye katkıların neler olduğunu bilmeleri gerekmektedir. Sonrasında işletme faaliyet alanına bağlı fikirler ortaya çıkararak devlet desteklerinden yararlanmalıdırlar.

Günümüzün yoğun rekabet ortamı içinde firmalar, araştırma-geliştirme ve yenilik çalışmalarına yöneldikleri ölçüde başarılı olabilmekte, geliştirdikleri yeni ürünlerle ve süreçlerle üretim maliyetlerini düşürerek pazar paylarını arttırabilmektedirler (Küçükoğlu, 2005; 224).

Sosyal, ekonomik, politik ve özellikle üretim teknolojisindeki hızlı değişimler işletmeleri başta finansman, insan kaynağı ve pazarlama olmak üzere çeşitli rekabet sorunlarıyla karşı karşıya bırakmaktadır. Ar-ge ve inovasyon faaliyetlerine sıranın gelmesi ve bütçe ayırabilmeleri için öncelikli ciddi sorunların çözülmesi gerekmektedir. Bu nokta da devlet tarafından firmalar için gerekli inovasyon ortamının yaratılması gerekmektedir (Türkoğlu ve Çelikkaya, 2011; 4-5).

İşletmelerin Ar-ge yatırımı yapmalarının önündeki engel finansman kaynağını bulunamamasıdır. Öncelikli sorunların çözümü için ayrılan kaynaklar ar-ge yatırımları için öncelik teşkil etmemektedir. Büyük firmalar ar-ge faaliyetlerine, küçük firmalardan daha çok kaynak ayırmaktadırlar (Shenfer ve Frenkel,2005;25). Bu durumdan görüldüğü gibi işletmelerin sermaye yetersizliği ar-ge yatırımları yapılmasına engel olmaktadır. İşletmeler ar-ge yatırımları için gerekli finansmanın bir kısmını devlet tarafından verilen destek programları aracılığıyla alabilirler.

2.1.2.3. Girişimciliği Artırmak

Girişimcilik kavramı, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş ile birlikte daha büyük önem kazanmaya başlamıştır. (Güney, 2008: 3; Marangoz, 2008: 3).

Girişimci, önündeki fırsattan, bir işletme kurarak ekonomik olarak ya da başka biçimlerde yararlanma amacını güden kişidir. Morrison, (2000) girişimciliğin temellerinin kişide ve içinde yaşanılan toplum ve kültürde aranması gerektiğini; kaynağının ise insan ruhunda olduğunu ve belirsizlik ve rekabet ortamlarında ortaya çıktığını belirtmektedir. Littunen (2000), yeni bir işyeri açmanın tamamen bireysel bir karar olduğunu ve bu kararı verme sürecinde, kişinin yenilik merakı ve teşebbüs isteğinin ön planda olduğunu söylemektedir. İş fırsatlarını görebilme ve bunlardan yararlanma, yanlışları düzeltebilme, karlı işlerin kokusunu alabilme kabiliyetlerinin bir girişimcide bulunması gerektiğini belirtmektedir.

Türkiye’de nüfus yapısının genç ve dinamik olması girişimcilik konusunda ciddi bir fırsat olarak görülebilmektedir. Türk toplumunun bu özelliği en çok gündeme getirilen avantajlarından biridir (Marangoz, 2008:108). Girişimci potansiyelinin yüksek olduğu bölgelerde devlet tarafından verilen destekler girişimci sayısını artırırken desteklenen kişi veya kuruluş ile sermaye ve riskleri azaltıcı katkı sağlayacaktır.

Geri kalmış bölgelerde yeterli istihdam alanlarının olmaması nedeniyle yaygın gizli ve hatta açık işsizliğin olması, gelir düzeyinin düşük olması gibi

nedenler girişimcilerin filizlenmesi için uygun ortamların oluşmamasına ve başka bölgelerden de hiçbir cazibesi olmayan bu tür bölgelere girişimcilerin gelmemesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, az gelişmiş bölgelerde faaliyete geçmek isteyen girişimcilere, diğer bölgelerden sağlayabilecekleri avantajların daha fazlasının verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, yatırımların maliyetini düşürmeye ya da işletmelerin kârlılıklarını arttırmaya yönelik sağlanacak teşvik tedbirleri, özel sektör için cazip hale getirilerek, ekonomik canlanma için uygun ortamların oluşmasını sağlayacaktır (Dinler, 2000; 293).

Girişimcilerin uygulamaya geçirmek istediği planların devlet tarafından desteklenmesi girişimci sayısını artırıcı etkide bulunmaktadır. Sayıları artan ve risk alıp başarıya ulaşan girişimciler sadece bireysel kazanç değil aynı zamanda içinde yaşadıkları toplum ve ülkenin gelişimi için de kazanç yaratmış olurlar. Bu anlamda girişimcilerin yaratıcılık ve yenilik adına, toplumun da onları destekleme adına üstüne çok önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Destek programlarının girişimciye sağladığı imkanlar toplumun diğer kesimlerine de ekonomik ve sosyal gelişim sağlamaktadır.

2.1.2.4. Rekabet Edebilirliğe Etkisi

Devlet yardımları uygulaması ile kaynak dağılımı üzerindeki etki rekabet ortamının durumuna göre değişiklik gösterir. Rekabetin tümüyle mevcut olması durumunda kaynak dağılımı kendiliğinden oluşur. Eksik rekabet olduğu piyasalarda kaynaklar eksik, yanlış dağıtılmakta ve tam olarak kullanılmamakta ve atıl durumda kalmaktadır. Rekabet şartlarının sağlanmaması durumunda devlet piyasalara müdahale ederek desteklemeler yoluyla etkin kaynak dağılımını sağlamayı amaçlamaktadır. Tersî durumda tam rekabet ortamının sağlandığı piyasalarda uygulanan desteklemeler ise kaynak dağılımının bozulması, verimsiz kullanılması sonucunu ortaya çıkarabilir (Leblebici, 2002; 4-7).

Uluslararası rekabet gücü zayıflayan, yoğun rekabet sonucu zor durumda kalan ya da yeni kurulma aşamasında olan sektörlerle devlet tarafından destek sağlanabilmektedir. Böylece sanayilerin değişen şartlara uyum sağlayabilmesi ve üretimlerini devam ettirerek istihdam sağlaması veya iç ve dış pazarlarda rekabet gücünün artırılarak ödemeler dengesine olumlu katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

Refah düzeylerini arttırmak isteyen ülkelerde uygulanacak politikalar; yatırım, üretim ve ihracat ilkeleri üzerine dayalı olması durumunda yatırım teşvikleri

önem kazanmaktadır. Çünkü yatırım yapılmayan bir ülkede ihracat yönlü gelişme stratejileri sürdürmek, zaman kaybına neden olmaktadır. İhracatın, yeni yatırımlar için gerekli döviz ihtiyacını da karşıladığı dikkate alınırsa, kalkınmanın hızlandırılmasında ihracat teşvikinin ne derece önemli bir strateji olduğu görülmektedir. Bir ülkenin ihracatı ve dolayısıyla döviz geliri unsurlarının başında sağlam bir rekabet gücünün oluşması gelmektedir. Günümüzde bir ülkenin rekabet gücü ileri teknoloji kullanımı, düşük maliyetli ve kaliteli üretim ile sağlanabilmektedir. Vergi teşvikleri bu noktada etkin bir araç olarak kullanılmaktadır. Nitekim ihracat endüstrilerinin uluslararası pazarlarda rekabet gücünü belirleyen unsurlardan birisi, vergileme sisteminin maliyetleri yükseltici çarpıklıklarının bulunmamasıdır.

Türk sanayinin dış pazarlarda rekabet gücü kazanabilmesi için teknoloji üreten, AR-GE'ye önem veren, çevre normlarına uygun üretim yapan, tüketici sağlığını ve tercihlerini gözetten, yerel kaynakları harekete geçiren, nitelikli işgücü kullanan bir yapıyı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra küreselleşmenin avantajlarını yakalayabilecek şekilde çağdaş işletmecilik ve üretim yöntemlerini uygulayabilen özgün tasarım yapan, marka yaratabilen ve zaman içinde bilgi ve teknoloji yoğun alanlara kaymasına imkân sağlayan esnek bir yapıya kavuşturulması temel amaçlarındandır. İşletmelerin bu amaçları gerçekleştirebilmeleri için devlet değişik şekillerde desteklerde bulunmaktadır.

2.1.2.5. İhracatı Artırmak ve Geliştirmek

Ülkelerin birbirlerine üstünlük kurmada en sık başvurdukları metotlardan birisi de teşvik uygulamalarıdır. Teşvik tedbirleri esasen etkisini uzun dönemde gösteren yatırım teşvikleri ve etkisi kısa dönemde görülen ihracat teşvikleri şeklindedir (Rövşen ve Aybüke, 2000; 175).

Ülkeler ihracatın geliştirilmesine ağırlık veren politikalar geliştirirken temel amaçları, ihracata yönelmenin ülkedeki teknolojik gelişmeleri olumlu yönde etkileyeceğini bilmeleridir. Uluslararası piyasalarda rekabet eden yerli işletmeler, araştırma, kalite, pazarlama ve maliyetleri azaltma ile ilgili en yeni teknikleri benimsemek zorunda kalacaklardır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde geleneksel ihraç ürünlerinde ülke aleyhine olan dış ticaret hadleri, teknolojik yeniliklerle ihraç ürünlerinin çeşitlenmesine, ihracatın yüksek teknolojik mallar grubuna dahil olması ile ihracatın artmasına sebep olacaktır.

Bir ülkedeki işletmelerin, ihracata katkıları düşük olsa dahi, sayısal olarak onları ihracat yapabilir duruma getirmek arzu edilen bir durumdur. Bu durum, uluslararası piyasalarda rekabet edebilen, marka oluşturabilen, dünya piyasalarında çalışma kabiliyeti kazanmış işletmelerin varlığı anlamına gelmektedir (Çelik, 2007; 59). Kalkınma çabası içindeki ülkeler için, ihracatın teşviki çok büyük önem arz etmektedir. Çünkü bu tip ülkelerin ihracatının büyük bir kısmını, tarım ürünleri ile madenler oluşturur (Çelik, 2006; 53-55).

2.1.2.6. Ürün ve Üretim Kapasitesinin Geliştirilmesini Desteklemek

İşletmelerin rekabet gücü kazanması ve üretimde kalmalarını, ürün kalitesini ve üretim miktarını arttırmayı amaçlayan yardımlar kısa vadeli uygulanmaktadır. İşletmelerin ürün çeşitliliğinin ve üretim miktarının artması, iç ve dış pazar payının artmasını sağlarken, kurumsal imaj oluşması ve istihdama olumlu katkı sağlaması açısından önemlidir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yapılan yardımlar, dönemin şartlarına çabuk uyum sağlayabilen esnek üretim sistemlerini tercih etmeleri sayesinde düşük giderleri, ucuz üretim maliyetleri, daha az sermaye kullanımı ile birlikte elde etmiş oldukları katma değer ve istihdam olanakları da ülke ekonomisine en iyi şekilde adapte olmalarında etkilidir (Türkoğlu ve Çelikkaya, 2011; 2-4).

Ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet üstünlüğünü sağlayabilmek ve bu üstünlüklerin sürekliliğini sağlamak isteyen işletmelerin rakiplerine göre daha kaliteli ürünü daha kısa sürede üretebilmelerini sağlayacak teknolojiyi seçmeleri gerekmektedir (Doğan, 2000). Ürün kalitesinde ve üretim teknolojisinde iyileştirmeler yapmayı amaçlayan yardımlar, mevcut teknoloji düzeyinde ilerleme sağlamakta ve stratejik ve kritik sektörlerde ana sanayi-yan sanayi ilişkisini geliştirmektedir (DPT-2681, 2004; 51).

2.1.3. Devlet Yardımlarının Türleri

Devlet yardımı politikaları açısından 1980'lerin sonlarından itibaren üç önemli değişiklik söz konusu olmuştur. Birinci olarak, devlet bütçesindeki sorunların etkisiyle, doğrudan parasal yardımlar kaldırılmış ve yatırım indirimi, gümrük muafiyeti, KDV erteleme gibi vergisel yardımlar yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. İkinci olarak, genel destek düzeyinde bir düşme olmuş, üçüncü olarak, 1990 sonrasında Dünya Ticaret Örgütü'nün ve Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ni

oluşturan Ortaklık Konseyi Kararı'nın rekabet ve teşviklere ilişkin unsurlarına paralel şekilde, belirli bir sektörel önceliği olmayan yatay yardımlar uygulamaya konmuştur (Şenses, 2003;03-01).

Devlet yardımları, para ve sermaye yardımları, vergi yardımları ve diğer yardımlar olarak üç ana başlık altında toplanır. Türkiye'de para ve sermaye yardımları ve diğer yardımlar; devlet destekleri, vergi yardımları ise teşvik kavramı içerisinde uygulanmaktadır.

Para ve sermaye yardımları, hibe (ayni-nakdi), kredi ve sermaye katılımı şeklinde; vergi yardımları, vergi indirimi veya muafiyeti, vergi tatili, vergi erteleme şeklinde; diğer başlığı ise özelleştirme, kamu varlıklarının satışı ve devlet garantileri olarak sınıflandırılabilir. Bu yardımlar aşağıda açıklanmıştır.

Hibe: Karşılıksız bir şekilde, geri ödeme beklenilmeksizin yapılan para veya mal şeklindeki yardımlardır.

Kredi: Geri ödeme unsuru içeren yardım türüdür.

Sermaye katılımı: Devletin bir şirket oluşumunda hissedar olarak yer almasıdır.

Vergi indirimi veya muafiyeti: Devletin kendisi için gelir kaynağı olan vergilerden bir endüstriyi, bir bölgeyi veya bir grubu hedef alacak şekilde feragat etmesi veya azaltma yoluna gitmesidir.

Vergi tatili: Belirli bir dönem içerisinde vergi alınmaması veya daha az alınmasıdır.

Vergi erteleme: Vergi gelirlerinin miktarındaki bir değişiklikten ziyade, sektörler veya firmalara kolaylık sağlanması amacıyla, vergilerin ödeme vadesine ilişkin düzenlemeye gidilmesidir.

Özelleştirme: Devletin yürüttüğü özelleştirme çalışmaları sırasında piyasa şartlarında edinilebilecek en yüksek fiyata, herkese açık ve şeffaf biçimde gerçekleştirilen bir ihale usulü ile satış sonrasında ulaşılmış ise, bu durumda devlet yardımlarının varlığından söz edilemez. Ancak, belirtilen hususlarda sapma olması durumunda, sapmanın büyüklüğüne bağlı olarak bu uygulamada devlet yardımı unsurunun varlığından bahsedilebilir.

Kamu varlıklarının satışı: Özelleştirme maddesi ile benzeri bir şekilde ancak özelleştirme niteliği taşımayan kamu varlıkları satış ve ihalelerinde ortaya devlet yardımı unsuru çıkabilmektedir.

Devlet garantileri: Kredi garantisinin genişletilmiş bir versiyonu olarak da düşünülebilecek bu kalemde doğrudan bir yardım iletimi söz konusu değildir. Devletin bir şirketin ekonomik faaliyetlerinde garantör konumunda yer alması, söz konusu şirketin kredibilitesini yükseltmekte ve dolayısı ile şirketin normal şartlarda risk primi oranında düşüş sağlamaktadır. (Zemheri, 2009;10-13)

2.1.3. AB Uyum Sürecinde Türkiye de Devlet Yardımlarının Gelişimi

1980 yılına kadar ithal ikamesine dayalı kalkınma politikalarına göre belirlenen teşvik tedbirleri için, 1980 yılından sonra ihracata dayalı politikalar benimsendiğinden daha çok kaynak ayrılmış ve ayrılan kaynaklar ağırlıklı olarak bu yönde kullanılmıştır. İhracata yönelik politikalar çerçevesinde vergi iadesi, teşvik primi gibi direkt olarak ihracat performansına bağlı nakit destekler kullanılmıştır. Ayrıca bu dönemde yatırımlar için de önemli bir nakit desteği olan kaynak kullanımı destekleme primi verilmeye başlanmış, usulsüz prim ödemeleri yapıldığı gerekçesiyle prim sisteminden vazgeçilmiştir. Ardından kaynak kullanımı destek kredisi uygulamaya başlanmıştır.

1990'lı yıllarda Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Anlaşması çerçevesinde teşvik sisteminin Avrupa Birliği ile uyumlaştırılması zorunluluğu ve teşvik edilecek yatırımların uzun dönemde uluslararası pazarlarda rekabet edebilecek yapıda olmaları dikkate alınarak nakit krediler önemli ölçüde kaldırılmış ve bölgesel teşvikler ve vergisel teşvikler verilmeye başlanmıştır (Çelik, 2006; 244).

Avrupa Birliği'nde devlet yardımları Roma Anlaşmasının 87. Maddesine göre düzenlenmiş ve aksine bir hüküm bulunmadıkça bir üye devlet tarafından veya devlet kaynakları vasıtası ile herhangi bir şekle uygun yapılan ve belirli bir teşebbüsleri veya belirli malların üretimini destekleyerek rekabeti bozan veya bozmakla tehdit eden her türlü yardım, üye ülkeler arasındaki ticareti etkilediği ölçüde ortak pazarla bağdaşmaz hükmü yer almaktadır (Hakenberg and Erlbacher, 2003; 431).

Roma Anlaşmasına göre, bazı ekonomik bölgelerin ya da bazı ekonomik faaliyetlerin gelişimi için AB ortak çıkarlarına aykırı olmayacak biçimde yardımlar yapılmasına izin verilmektedir. Bu tür yardımlar, ulusal sorun yaşanan bölgelerde ekonomik faaliyetlerin işlerliğini arttırmak amacı ile ortak çıkarlara ters düşmeden verilen yardımlardır (Soltesz, 2005; 96).

Türkiye ile AB tam üyelik müzakereleri aşamasında, Türkiye’de uygulanan çeşitli yardımların AB yardımları kurallarında bulunan hükümlere uygun biçimde izlenmesi ve denetlenmesi amacıyla kanuni düzenlemeler yapılmıştır.

Yardımlara ilişkin performans izleme mekanizmalarının yetersizliği, mükerrerlik, etkin destek araçlarının bulunmayışı ve kararsızlık gibi konular teşvik sisteminin önemli sorunları olarak Türkiye’nin en son planı olan Dokuzuncu Kalkınma Planında belirtilmiştir (Eser, 2011; 81).

Dokuzuncu Kalkınma Planı doğrultusunda yatırım ve istihdam artışının hızlandırılması ve özel sektör katkısının artırılması, aktif işgücü politikalarıyla istihdamın artırılması, özel sektörün araştırma merkezleri/enstitüleri kurmaları ve işgücüne katılım oranının artırılması, yatırımların teşviki ile yeni sanayi odaklarının oluşması gibi konularda teşvik tedbirleri uygulanmaktadır (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006; 2).

2.2. TÜRKİYE’DE ÖZEL SEKTÖR KURULUŞLARINA UYGULANAN DESTEK PROGRAMLARI

Ülkeler, rekabet ortamına uyum sağlamaları ve rekabet güçlerini artırmaları için kendi teşebbüslerine çeşitli yollarla katkı sağlamaktadırlar. Bu katkıların en önemlilerden biri devlet destekleridir. Devletler belli teşebbüslere, bölgelere ve sektörlerle destek sağlayarak bunların rekabet avantajını diğer ülkelerdeki rakiplerine karşı yükseltmektedir (Özer, 2006; 5).

Devletin ekonomi üzerindeki müdahalesindeki en etkili araçlarından biri olan destekler, devlet kaynaklarından kamu teşebbüslerine ve özel teşebbüslere yapılan her türlü yardımı ifade etmektedir (İlhan, 2009; 103).

Üretim, ticaret ve finans alanlarında küreselleşmenin hızla sürdüğü; para, sermaye ve mal hareketlerinin sınır tanımaz bir şekilde genişlediği günümüzde, işletmeler, yalnız ulusal pazarlarda yerli ve yabancı rakiplere karşı değil, uluslararası pazarlarda da rekabete girmek zorundadır (Zor ve Akın, 2008;179).

Uluslararası değişimlere ve gelişimlere ülke ekonomisinin adapte edilmesi ve kalkınma stratejilerine uygun gelişme sağlanmasının temini için değişen koşulları kapsayan ve değişen koşullara anında uyaranabilen destek programları gelişmekte olan ülkeler için kaçınılmazdır. Devlet destekleri ile ekonominin kalkınma stratejilerine uygun gelişim içinde olması sağlanabilmekte ve istikrar sağlayıcı görev üstlenmiş olmaktadır (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006; 320).

Türkiye’de özel sektöre yönelik ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından verilen destek programları şu şekildedir:

- 1- Yeni Yatırım Teşvik Sistemi
- 2- Kalkınma Ajanslarının Destekleri
- 3- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Destekleme İdaresi Başkanlığı Destekleri

- 4- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Destekleri
- 5- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri
- 6- Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Tarafından İhracata Yönelik Verilen Destekler

- 7- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri
- 8- Türkiye İş Kurumu-İŞKUR Destekleri
- 9- Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri
- 10- Tarım ve Kırsal Kalkınma Programı-IPARD Destekleri
- 11- Kırsal Kalkınma Programı Destekleri

2.2.1. Yeni Yatırım Teşvik Sistemi

Yatırım teşvikleri kavramı, OECD tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: “Bir yatırımın maliyetini veya potansiyel karını etkileyerek veya yatırımla ilgili risklerini değiştirerek yatırımın büyüklüğünü, bölgesini ve sektörünü etkilemek için hazırlanan hükümet önlemleridir.” (UNCTAD 1994, s.290).

Yatırım teşvik sistemi, bölgesel gelişmişlik farklarını gidermeyi, desteklenecek sektörleri, bölgelerin koşullarına ve rekabet avantajlarına uygun biçimde belirleyerek kümelenme yaklaşımının gelişmesine katkı sağlamayı, uluslararası rekabet gücünü artırmayı ve teknoloji ile araştırma-geliştirme içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımları özendirmeyi amaçlamaktadır.

Yatırımların destek unsurlarından yararlanması için teşvik belgesine bağlanması zorunludur. (Çetin, 2009;193). Teşvik belgesi, yatırımın karakteristik değerlerini ihtiva eden, yatırımın bu değerler ve tespit edilen şartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi halinde üzerinde kayıtlı destek unsurlarından istifade imkanı sağlayan, ilgili Bakanlar Kurulu Kararının amaçları doğrultusunda gerçekleştirilecek yatırımlar için düzenlenen belgedir (Serdengeçti, 2010;93).

Teşvik belgesi düzenlenebilmesi için gerçek kişiler, adi ortaklıklar, sermaye şirketleri, kooperatifler, iş ortaklıkları, kamu kurum ve kuruluşları (genel ve özel

bütçeli kurum ve kuruluşlar, il özel idareleri, belediyeler ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların sermaye bileşimindeki hisse oranları %50'yi geçen kurum ve kuruluşlar) ve kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler ve vakıflar ile yurt dışındaki yabancı şirketlerin Türkiye'deki şubeleri müracaat edebilir (Serdengeçti, 2010;93).

Türkiye Cumhuriyetinin 100. yılında en büyük 10 ekonomiden biri olmak, 500 milyar dolar değerinde mal ihracatı yapılması ve kişi başına gelirin 25.000 dolar olması hedeflenerek 2012 yılının Nisan ayında teşvik sistemi yenilenmiştir.

Türkiye imalatının % 43'ü ithalatla gerçekleştirilmesinden kaynaklı ithalatı azaltarak yatırımı teşvik etmek ve imalatı dışa bağımlılığı azaltmak için yeni bölgesel harita oluşturularak, en az gelişmiş bölgelerde yatırımlara sağlanan destek miktarının artırılması, yatırım konularının gözden geçirilmesi, stratejik ve teknolojik dönüşüm sağlayacak yatırımların desteklenmesi sağlanacaktır. Teşvikler önemli ölçüde vergi ayrıcalıklarından oluşmaktadır (<http://www.ekonomi.gov.tr>).

Yeni Teşvik Sisteminde bölge sayısı 4'ten il bazlı gelişmişlik durumları gözetilerek 6 bölgeye çıkarılmıştır. Tablo 2.1'de illerin bölgelere dağılımı verilmiştir.

Tablo 2.1. Yeni Teşvik Sisteminde Bölgeler

1.Bölge	2.Bölge	3. Bölge	4.Bölge	5.Bölge	6.Bölge
Ankara	Adana	Balıkesir	Afyonkarahisar	Adıyaman	Ağrı
Antalya	Aydın	Bilecik	Amasya	Aksaray	Ardahan
Bursa	Bolu	Burdur	Artvin	Bayburt	Batman
Eskişehir	Çanakkale	Gaziantep	Bartın	Çankırı	Bingöl
İstanbul	Denizli	Karabük	Çorum	Erzurum	Bitlis
İzmir	Edirne	Karaman	Düzce	K.maraş	Diyarbakır
Kocaeli	Isparta	Manisa	Elazığ	Kilis	Hakkari
Muğla	Kayseri	Mersin	Erzincan	Niğde	Iğdır
	Kırklareli	Samsun	Hatay	Ordu	Kars
	Konya	Trabzon	Kastamonu	Osmaniye	Mardin
	Sakarya	Uşak	Kırıkkale	Sinop	Muş
	Tekirdağ	Zonguldak	Kırşehir	Tokat	Siirt
	Yalova		Kütahya	Tunceli	Şanlıurfa
			Malatya	Yozgat	Şırnak
			Nevşehir		Van
			Rize		
			Sivas		

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr>

Yeni teşvik sistemindeki bölgesel haritaya göre illerin nasıl faydalanabileceklerini gösteren teşvikler, stratejik yatırımların teşviki de eklenerek Tablo 2.2'de 4 başlık altında toplanmıştır.

Tablo 2.2. Yeni Teşvik Sistemi

Genel teşvik Sistemi	Bölgesel teşvik uygulamaları	Büyük ölçekli yatırımların teşviki	Stratejik yatırımların teşviki
KDV İstisnası	KDV İstisnası	KDV İstisnası	KDV İstisnası
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Gümrük vergisi muafiyeti	Gümrük vergisi muafiyeti	Gümrük vergisi muafiyeti
	Vergi indirimi	Vergi indirimi	Vergi indirimi
	Sigorta primi işveren hissesi desteği	Sigorta primi işveren hissesi desteği	Sigorta primi işveren hissesi desteği
	Yatırım yeri tahsis	Yatırım yeri tahsis	Yatırım yeri tahsis
			Faiz Desteği KDV İadesi

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr>

Tabloda belirtilen ve aşağıda açıklanan yatırım teşvik sistemlerinden yararlanmak için öncelikle teşvik belgesi alınması gerekmektedir. Teşvik belgesi müracaatları Bakanlığa yapılmaktadır. Ancak sabit yatırım tutarı on milyonu aşmayan yatırımlar için yatırımın yapılacağı yerdeki yerel birimlere (sanayi odaları, kalkınma ajansları ve bakanlık tarafından belirlenen diğer odalara) müracaat edilebilir.

2.2.1.1. Genel Teşvik Sistemi

Genel Teşvik Sisteminde bölge ayrımı yapılmamaktadır. Bu teşvik sistemi; teşvik edilmeyen yatırım konuları ile diğer teşvik uygulamaları kapsamında yer almayan ve belirlenen asgari sabit yatırım tutarı şartını sağlayan yatırımlarda KDV istisnası ve Gümrük muafiyeti desteklerini kapsamaktadır.

Ayrıca, yatırımların 6. Bölgede yapılması halinde ise yeni bir uygulama olarak asgari ücret üzerinden hesaplanan Gelir Vergisi Stopajı ve Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği kapsamaktadır (<http://www.ekonomi.gov.tr>).

2.2.1.2. Bölgesel Teşvik Uygulamaları

Bölgesel Teşvik Uygulaması illerin gelişmişlik durumlarına göre 6 bölgeye ayrılarak dağıtılan teşviklerdir. Bölgesel desteklerden yararlanacak yatırım konuları, ilgili kamu kurumları ile özel sektör kuruluşlarının görüş ve önerileri doğrultusunda gözden geçirilmiş ve destek sistemi kapsamındaki bölgesel teşviklerden yararlandırılacak yatırım konuları sektörel olarak il bazında yeniden düzenlenmiştir.

Bölgesel teşvik sisteminde aşağıda belirtilen öncelikli yatırımlar bulunmaktadır. Bu öncelikli alanlarda yapılacak yatırımların 2., 3., 4. ve 5. bölgelerde yer alması durumunda 5. bölge desteklerinden yararlanılacaktır (<http://www.ekonomi.gov.tr>).

- Madencilik yatırımları,
- Demiryolu ve denizyolu ile yük veya yolcu taşımacılığına yönelik yatırımlar,
- Test merkezleri, rüzgar tüneli ve benzeri nitelikteki yatırımlar,
- Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde yapılacak turizm yatırımları,
- Özel sektör tarafından gerçekleştirilecek ilköğretim, ortaokul ve lise eğitim yatırımları
- Yatırım tutarı 20 Milyon TL nin üzerinde olan;
 - Belirli ilaç yatırımları,
 - Savunma sanayi yatırımları,

Tablo 2.3'te bölgesel teşvik uygulamasının destek unsurlarının bölgelere göre dağılımı verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere destek unsurlarının dağılımına göre en fazla teşvik alacak bölge 6. bölgedir.

Tablo 2.3. Bölgesel Teşvik Uygulaması

Destek Unsurları		I	II	III	IV	V	VI
KDV İstisnası		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Gümrük vergisi muafiyeti		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Vergi İndirimi(%)		15	20	25	30	40	50
Yatırıma Katkı Oranı(%)		20	25	30	40	50	55
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği (Destek Süresi)	OSB dışı	2 yıl	3 yıl	5 yıl	6yıl	7 yıl	10 yıl
	OSB içi	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl	12 yıl
Yatırım Yeri Tahsisi		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Faiz Desteği		Yok	Yok	✓	✓	✓	✓
Gelir Vergisi Stopajı Desteği		Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl
Sigorta primi İşçi Hissesi Desteği		Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr>

2.2.1.3. Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki

Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki kapsamında teknoloji ve Ar-ge kapasitesini artıracak ve uluslararası alanda rekabet üstünlüğü sağlayacak olan yatırımlar;

- KDV istisnası,
- Gümrük vergisi muafiyeti,
- Vergi indirimi,
- Sigorta işveren hissesi desteği,
- Yatırım yeri tahsis ile desteklenecektir.

Yatırımların 6. bölgede yapılması halinde ise yeni bir uygulama olarak asgari ücret üzerinden hesaplanan gelir vergisi stopajı ve sigorta primi işçi hissesi desteği sağlanacaktır (<http://www.ekonomi.gov.tr>).

Tablo 2.4. Büyük Ölçekli Yatırım Teşvik Programı Yatırım Konuları ve Asgari Yatırım Tutarları

Yatırım Konuları	Asgari Sabit Yatırım Tutarı (Milyon TL)
Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	200
Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	1000
Transit Boru Hattıyla Taşımacılık Hizmetleri Yatırımları	50
Motorlu Kara Taşıtları Ana Sanayi Yatırımları	200
Motorlu Kara Taşıtları Yan Sanayi Yatırımları	50
Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ve/veya Vagon İmalatı Yatırımları	50
Liman ve Liman Hizmetleri Yatırımları	200
Elektronik Sanayi Yatırımları	50
Tıbbi Alet, Hassas ve Optik Aletler İmalatı Yatırımları	50
İlaç Üretimi Yatırımları	50
Hava ve Uzay Taşıtları ve/veya Parçaları İmalatı Yatırımları	50
Makine (Elektrikli Makine ve Cihazlar Dahil) İmalatı Yatırımları	50
Metal Üretimine Yönelik Yatırımlar: Maden Kanununda belirtilen IV/c grubu metalik madenlerin cevher ve/veya konsantresinden nihai metal üretimine yönelik yatırımlar (bu tesislere entegre madencilik yatırımları dahil)	50

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr>

Büyük Ölçekli Yatırım Teşvik Programının destek unsurları ve bölgelere göre dağılımı tablo 2.5'te belirtildiği şekilde uygulanacaktır.

Tablo 2.5. Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki

Destek Unsurları				I	II	III	IV	V	VI
KDV İstisnası				✓	✓	✓	✓	✓	✓
Gümrük vergisi muafiyeti				✓	✓	✓	✓	✓	✓
Vergi İndirimi(%)				25	30	35	40	50	60
Yatırıma Katkı Oranı (%)				30	35	40	50	60	65
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği (Destek Süresi)	OSB dışı	2 yıl	3 yıl	5 yıl	6yıl	7 yıl	10 yıl		
	OSB içi	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl	12 yıl		
Yatırım Yeri Tahsisi				✓	✓	✓	✓	✓	✓
KDV İadesi				Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Faiz Desteği				Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Gelir Vergisi Stopajı Desteği				Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl
Sigorta primi İşçi Hissesi Desteği				Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr>

2.2.1.4.Stratejik Yatırımların Teşviki

Stratejik yatırımların teşvikine yönelik programın amacı, cari açığın azaltılması amacıyla ithalat bağımlılığı yüksek ara malları ve ürünlerin üretimine yönelik, uluslararası rekabet gücünü artırma potansiyeline sahip, yüksek teknolojlili ve yüksek katma değerli yatırımları teşvik etmektir.

Stratejik yatırım konuları %50'den fazlası ithalatla karşılanan ara malları veya ürünlerin üretimine yönelik yatırımlardan (münhasıran bu yatırımların enerji ihtiyacını karşılamak üzere gerçekleştirilecek enerji yatırımları dahil) oluşmaktadır (<http://www.ekonomi.gov.tr>).

Aşağıda belirtilen değerlendirme kriterleri çerçevesinde stratejik yatırımlar teşvik edilecektir.

- İthalat bağımlılığı yüksek ara malı veya ürünlerin üretimine yönelik,
- Asgari yatırım tutarı 50 milyon olan,
- %50'den fazlası ithalatla karşılanan,
- Asgari %40 katma değer üreten,
- Üretilen ürünle ilgili toplam ithalat değeri son 1 yıl itibariyle en az 50

Milyon \$ olan (yurt içi üretimi olmayan mallarda bu şart aranmayacaktır) yatırımlar

Tablo 2.6. stratejik yatırımların teşviki ile ilgili destek unsurlarının tüm bölgelerde uygulanma durumlarını göstermektedir.

Tablo 2.6. Stratejik Yatırımların Teşviki

Destek Unsurları	Tüm Bölgeler
KDV İstisnası	✓
Gümrük vergisi muafiyeti	✓
Yatırıma Katkı Oranı (%)	% 50
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği Destek Süresi	7 Yıl (6. bölgede 10 yıl)
Yatırım Yeri Tahsis	✓
KDV İadesi	500 Milyon TL'nin üzerindeki yatırımların bina-inşaat harcamaları için
Faiz Desteği	Yatırım tutarının %5'ini geçmemek kaydıyla azami 50 milyon TL'ye kadar
Gelir Vergisi Stopajı Desteği	Sadece 6. Bölge yatırımları için 10 yıl
Sigorta primi İşçi Hissesi Desteği	Sadece 6. Bölge yatırımları için 10 yıl

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr>

2.2.2. Kalkınma Ajansları Destekleri

Türkiye, küreselleşme ve Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Bölgesel Kalkınma Ajanslarını kurma çalışmalarına başlamış ve bu çerçevede, 40 yıldır uygulamakta olduğu teşvik sistemi üzerine oturan bölgesel gelişme politikalarını terk ederek yeni bir uygulama içine girme aşamasına geçmiştir. Bu uygulamanın temel sebebi Avrupa Birliği' ne katılım sürecinde bölgesel gelişme politikalarının entegre edilmesidir. Bu politikalarda hedef, bölgesel gelişme farklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan bölgesel yatırımları artırmak ve bölge halkının kalkınmaya katılımını sağlamaktadır (Saraç, 2006;122).

Kalkınma ajansları tarafından verilen desteklerin sınıflandırması şu şekildedir:

1. Mali Destekler

- Doğrudan Finansman Desteği
 - Proje teklif çağrısı yöntemi*
 - Doğrudan faaliyet desteği
 - Güdümlü proje desteği
- Faiz Desteği ve Faizsiz Kredi Desteği*

2. Teknik Destekler (<http://www.dpt.gov.tr/Kalkinma.portal>)

* Ajans bünyesinde özel işletmelerin destek alabileceği programlardır.

2.2.2.1.Mali Destekler

Kalkınma ajansları, özel işletmelerin, sivil toplum kuruluşlarının, kamu kurum ve kuruluşlarının, üniversitelerin, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve bunların birliklerinin, kooperatiflerin ve bunların birlikleri ile diğer gerçek ve tüzel kişilerin aşağıda belirtilen türlerdeki proje ve faaliyetlerine mali destek sağlamaktadır:

a) Bölge planı ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı ve bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunan proje ve faaliyetler,

b) Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini ve ortaklığı geliştiren projeler,

c) Bölgenin kaynak ve imkanlarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya, rekabet gücünü ve yenilik kapasitesini artırmaya ve ulusal ve uluslararası düzeyde etki ve etkinliği artırmaya yönelik her türlü strateji ve plan, araştırma, inceleme ve çalışmalar,

d) Bölgenin iş ve yatırım imkanlarının tanıtımına ve geliştirilmesine yönelik, yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri doğrudan veya dolaylı olarak destekleyecek proje ve faaliyetler,

e) Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmayı sağlayan ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine ve kaynak teminine katkı sağlayan proje ve faaliyetler,

f) Bölgedeki kurum ve kuruluşların proje üretme ve uygulama kapasitesinin geliştirilmesine, hizmet sunumunda niteliklerinin artırılmasına, insan kaynakları ve kurumsal altyapılarının geliştirilmesine yönelik proje ve faaliyetler.

Mali destekler; ***doğrudan finansman desteği*** ve ***faiz desteği*** ve ***faizsiz kredi desteği*** olmak üzere ikiye ayrılır (<http://www.dpt.gov.tr/Kalkinma.portal>).

Mali destek programı çerçevesinde verilen desteklerin destek unsurları tablo 2.7. de belirtildiği şekildedir.

Tablo 2.7. Kalkınma Ajansları Mali Desteklerine İlişkin Genel Esaslar

Destek Adı	Konu	Proje Başına Destek Oranı	Uygulama Süresi	Teklif Çağrısı
Doğrudan Finansman Desteği	Küçük Ölçekli Altyapı Projesi	En az %25, en fazla %50; %75'e kadar arttırılabilir	En fazla 2 yıl	Var
	KOBİ Bütçesi	En fazla %50; arttırılamaz	En fazla 1 yıl	Var
	Diğer	En fazla %75; %90'na arttırılabilir	En fazla 1 yıl	Var
Doğrudan Faaliyet Desteği	Acil tedbirler, stratejik eylemler, ilgili fizibilite, plan, araştırma çalışmaları ve acil nitelikli yatırım promosyon çalışmaları	-	En fazla 3 ay	Yok
Güdümlü Proje Desteği	Girişimcilik, yenilikçilik kapasitesini geliştirecek büyük bütçe tesis, altyapı, işletme destekleri	En fazla %90; bu oran arttırılamaz	En fazla 2 yıl	Yok
Faiz Desteği	KOBİ ve Kar amaçlı kuruluş projeleri	En fazla %50 bu oran arttırılamaz	En fazla 1 yıl	Var
Faizsiz Kredi Desteği				

Kaynak: <http://www.dpt.gov.tr/Kalkinma.portal>

2.2.2.1.1. Doğrudan finansman desteği

Doğrudan finansman desteği, esas itibarıyla proje teklif çağrısı yöntemiyle kullandırılan desteklerden oluşmaktadır. Ancak istisnai olarak, proje teklif çağrısı yapılmaksızın ve proje hazırlığı konusundaki yükümlülüklerden bazılarını hafifletmek veya proje hazırlık sürecini doğrudan yönetmek suretiyle, doğrudan faaliyet desteği ve güdümlü proje desteği şeklinde de doğrudan destek sağlanabilir.

a. Proje teklif çağrısı yöntemi

Proje teklif çağrısı, belirli bir destek programı kapsamında, nitelikleri net bir şekilde belirlenmiş olan potansiyel başvuru sahiplerinin, önceden belirlenen konu ve koşullara uygun olarak proje teklifi sunmaya davet edilmesidir. Proje teklif çağrısının ayrıntıları, proje teklif çağrısına çıkıldığında, başvuru rehberinde belirtilir.

Her bir destek programında, program bütçesi ve proje bütçesi olmak üzere iki türlü bütçe söz konusudur. Program bütçesi, ilgili destek programı kapsamında desteklenecek olan projelerin tümüne tahsis edilebilecek toplam tutardır. Proje bütçesi ise, destek programı kapsamında her bir müstakil projeye, proje faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere tahsis edilen tutarı belirtir.

Ajans tarafından desteklenen projelerde, proje maliyetlerinin bir bölümü eşfinansman başlığı altında yararlanıcı tarafından karşılanmalıdır. Yararlanıcı, proje eş finansmanını, proje ortaklarından, iştirakçilerden ve/veya üçüncü taraflardan sağlayacağı nakdi katkılar ile karşılayabilir.

Küçük ölçekli altyapı projeleri dışındaki projelere proje toplam uygun maliyetinin en az yüzde yirmi beşi kadar eşfinansman katkısı sağlanmak durumundadır. Asgari eş finansman oranı, bölgenin gelişme durumu, başvuran kesimin mali imkânları, nitelikleri ve yerel/bölgesel kalkınmaya sağlayacağı katkılar gibi hususlar dikkate alınmak ve başvuru rehberlerinde açıkça belirtilmek kaydıyla, yüzde yirmi beşe kadar azaltılabilir.

Mali destek sağlanacak projelere yönelik olarak üç temel uygunluk kriteri aranmaktadır.

- a) Başvuru sahibi ve ortaklarının uygunluğu
- b) Proje ve faaliyetlerin uygunluğu
- c) Maliyetlerin uygunluğu

Bu uygunluk kriterleri ilan edilen ilan edilen teklif çağrısında bütün yararlanıcılara duyurulur.

b. Doğrudan faaliyet desteği

Doğrudan faaliyet desteğinin (DFD) amacı; proje destek sürecini hızlandırmak ve proje hazırlık aşamasındaki yükümlülüklerin bazılarını hafifletmektir. DFD ile yatırım bileşeni olmayan faaliyetler desteklenir.

Doğrudan faaliyet desteğinden sadece yerel yönetimler, üniversiteler, kamu kurum/kuruluşları, meslek kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, birlikler ve kooperatifler yararlanabilir (www.dpt.gov.tr/Kalkinma.portal).

c. GÜDÜMLÜ proje desteği

Güdümlü proje desteğinin (GPD) amacı, bölgenin rekabet gücünün artırılması, gelişimin hızlandırılması, girişimcilik ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi ve bölgedeki iş ortamının iyileştirilmesidir.

Güdümlü proje desteklerinde sadece yerel yönetimler ve mahalli idare birlikleri, üniversiteler, meslek okulları, araştırma enstitüleri, diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları, organize sanayi bölgeleri, endüstri bölgeleri ve küçük sanayi siteleri ve sivil toplum kuruluşları proje uygulayıcısı olabilir.

GPD kapsamında iş geliştirme merkezleri, teknoparklar ve teknoloji geliştirme merkezleri kurulması; işletmelerin ortak kullanımına açık fuar, ticaret merkezi, sergi salonu, laboratuvar ve atölyelerin yapılması ve işletme destekleri faaliyetlerinin yürütülmesi konuları desteklenir (www.dpt.gov.tr/Kalkinma.portal).

2.2.2.1.2. Faiz desteği ve faizsiz kredi desteği

Faiz desteği, kâr amacı güden gerçek ve tüzel kişilerin ilgili aracı kuruluş ile ajans arasında imzalanacak protokolde belirtilen nitelikteki projeleri için, aracı kuruluşlardan alacakları krediler karşılığında ödeyecekleri faiz giderlerinin, ajans tarafından karşılanmasını öngören karşılıksız yardımdır.

Faizsiz kredi desteği, ajans tarafından kâr amacı güden gerçek ve tüzel kişilerin ilgili aracı kuruluş ile ajans arasında imzalanacak protokolde belirtilen nitelikteki projeleri için, ilgili aracı kuruluşlar eliyle kredi verilmesi sağlanan mali desteğin faiz ödenmeksizin taksitler halinde geri ödenmesine imkan sağlayan karşılıksız yardımdır. Faizsiz kredi desteği programlarında, yararlanıcıya sözleşme tarihinden itibaren *en az üç ay* geri ödemesiz dönem tanınır ve geri ödeme işlemleri, sözleşme tarihinden itibaren *en fazla dört yıl* içinde tamamlanır.

İlgili aracı kuruluş, faiz desteği ve faizsiz kredi desteği uygulamalarında, ajansın anlaşmalı olduğu kurum ve kuruluşlar olup, teknik değerlendirme yapmaya yetkin ihtisas kuruluşu olanlar (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), İhracatı Geliştirme Merkezi (İGEME) vb.) aracı kamu kuruluşu ve sadece mali değerlendirme yapmaya yetkin olanlar ise aracı finans kuruluşu olarak adlandırılmaktadır.

Faizsiz kredi desteği ve faiz desteğinden aşağıda belirtilen şartlara haiz ve ajansın kurulu olduğu bölgede faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişiler yararlanabilir:

a) Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ)

- 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan KOBİ tanımına uyması (İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu yirmi beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler),
- Proje faaliyetlerinin ilgili ajans bölgesi içerisinde uygulanması,
- Vadesi dolmuş ve ödenmemiş hiç bir eski borcu veya sosyal kesintisi veya vergi ödemesi veya temerrüde düşmüş kredi borcunun olmaması.

b) Çiftçi ve Çiftçi Grupları

c) Serbest Meslek Sahipleri

2.2.2.2. Teknik Destek

Teknik destekler, bölgedeki yerel aktörlerin bölgesel kalkınma açısından önem arz eden, ancak kurumsal kapasite eksikliği nedeniyle hazırlık ve uygulama aşamalarında sıkıntı ile karşılaştıkları çalışmalarına verilen desteklerdir.

Teknik destek programına uygun başvuru sahipleri; yerel yönetimler ve mahalli idare birlikleri, üniversiteler, meslek okulları, araştırma enstitüleri, diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıdır (www.ika.org.tr).

2.2.3. KOSGEB Destekleri

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, kısa adıyla KOSGEB, Türkiye'deki KOBİ'lerin küresel pazara hakim olmasını sağlamak, yenilik politikalarının belirlenmesinde etkin hizmet ve destek kalitesin artırılmasının yanı sıra ekonomik ve sosyal kalkınmadaki paylarını artırmak amacıyla kurulmuştur.

KOSGEB, bütün işlemlerinde, özel hükümlere tabi, tüzel kişiliği olan Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile ilgili bir kamu kuruluşu olan KOSGEB, iki yüz elli kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmi beş milyon Türk Lirasını aşmayan, kısaca "KOBİ" olarak adlandırılan ekonomik birimlere destek vermektedir (www.kosgeb.gov.tr).

KOSGEB Destek Programları, kuruluşun misyonuna uygun olarak, Ar-ge ve yenilik, endüstriyel uygulama, girişimcilik, pazarlama, e-dönüşüm, kurumsallaşma, markalaşma, kalite geliştirme, tasarım, çevre, enerji ve işbirliği-güçbirliği ile kalkınma planları, hükümet programları ve yıllık programlarda belirlenen hedefler doğrultusunda hazırlanan destek programlarından oluşur.

1990 yılında 3624 sayılı kanun ile imalat sanayi işletmelerinin ekonomideki yerlerinin geliştirilmesi amacıyla kurulan KOSGEB, 1990-2009 yılları arasında imalat sanayi KOBİ'lerine yönelik yapmış olduğu verimli çalışmalardan dolayı 2009 yılında imalat sanayi dışında yer alan sektörlerdeki KOBİ'lerin de geliştirilmesi görevini üstlenmiştir. 18 Eylül 2009 tarihinde alınan Bakanlar Kurulu Kararı ile, KOSGEB'in geliştirilmesinden sorumlu olduğu KOBİ sektörleri aşağıdaki listede görüldüğü şekilde belirlenmiştir (27353 sayılı T.C. Resmi Gazete).

- ✓ Madencilik ve taş ocaklığı

- ✓ İmalat
- ✓ Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı
- ✓ Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri
- ✓ İnşaat
- ✓ Toptan ve perakende ticaret
- ✓ Ulaştırma ve depolama
- ✓ Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri
- ✓ Bilgi ve iletişim
- ✓ Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler
- ✓ İdari ve destek hizmet faaliyetleri
- ✓ Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor
- ✓ Diğer hizmet faaliyetleri

KOSGEB tarafından verilen destek programları aşağıda belirtilen başlıklar altında uygulanmaktadır.

1. Genel Destek Programı
2. KOBİ Destek Programı
3. Tematik Proje Destek Programı
4. İşbirliği-Güçbirliği Destek Programı
5. Ar-ge İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı
6. Girişimcilik Destek Programı
7. Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Programı
8. Kredi, Faiz Destekleri

KOSGEB tarafından verilen destek programlarından yararlanmak için KOSGEB Veri Tabanında kayıtlı ve aktif olunması ve gecikmiş vergi ve SGK prim borcu bulunmaması esastır (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1. Genel Destek Programı

Genel destek programı, proje hazırlama kapasitesi düşük olan KOBİ'ler ile kapsam içerisine alınmış yeni sektörlerdeki KOBİ'lerin de mevcut desteklerden yararlanabilmesi ve programın yaygınlaştırılması amacıyla hazırlanmıştır.

KOBİ'lerin kaliteli ve verimli mal/hizmet üretmelerinin sağlanması, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek için işletme geliştirme faaliyetlerinin teşvik edilmesi ve KOBİ'lerin yurt içi ve yurt dışı pazar paylarını artırmak amacıyla tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi sağlanmaktadır.

Genel destek programları, yatırımlarda devlet yardımları hakkında 16.07.2009 tarih ve 27290 sayılı Resmi Gazete’ de yayınlanan bakanlar kurulu ile ayrılan illere göre destek unsurlarını belirlemiştir. Karara göre iller tablo 2.8’de belirtildiği üzere 4 ayrı bölgeye ayrılmıştır.

Tablo 2.8. Genel Destek Programında Bölgeler

I.Bölge	II.Bölge	III.Bölge	IV.Bölge
Ankara	Adana	Adıyaman	Ağrı
Bilecik	Antalya	Afyonkarahisar	Ardahan
Bolu	Aydın	Aksaray	Artvin
Bursa	Balıkesir	Amasya	Batman
Düzce	Burdur	Bartın	Bayburt
Edirne	Çanakkale (Bozcaada, Gökçeada Hariç)	Çorum	Bingöl
Eskişehir	Denizli	Gaziantep	Bitlis
İstanbul	Isparta	Hatay	Çankırı
İzmir	Mersin	Kahramanmaraş	Diyarbakır
Kırklareli	Muğla	Karabük	Elazığ
Kocaeli		Karaman	Erzincan
Sakarya		Kayseri	Erzurum
Tekirdağ		Kırıkkale	Giresun
Yalova		Kırşehir	Gümüşhane
		Kilis	Hakkari
		Konya	Iğdır
		Kütahya	Kars
		Manisa	Kastamonu
		Nevşehir	Malatya
		Niğde	Mardin
		Osmaniye	Muş
		Samsun	Ordu
		Sivas	Rize
		Tokat	Siirt
		Uşak	Sinop
		Yozgat	Şanlıurfa
		Zonguldak	Şırnak
			Trabzon
			Tunceli
			Van

Kaynak: www.kosgeb.gov.tr

4 bölgeden oluşan illerin genel destek programlarının unsurları, destek programının içeriğine ve illere göre ayrılarak tablo 2.9’da belirtildiği gibi uygulanmaktadır.

Tablo 2.9. Genel Destek Programı Destek Üst Limitleri ve Oranları

	Genel Destek Programı Destekleri	Destek Üst Limiti	Destek Oranı (%)	
			I ve II Bölgeler	III ve IV Bölgeler
1	Yurt içi Fuar Desteği	30.000,00	%50	%60
2	Yurt Dışı İş Gezisi Desteği	10.000,00		
3	Tanıtım Desteği	15.000,00		
4	Eşleştirme Desteği	15.000,00		
5	Nitelikli Eleman Desteği	20.000,00		
6	Danışmanlık Desteği	15.000,00		
7	Eğitim Desteği	10.000,00		
8	Enerji Verimliliği Desteği	30.000,00		
9	Tasarım Desteği	15.000,00		
10	Sınai Mülkiyet Hakları Desteği	20.000,00		
11	Belgelendirme Desteği	10.000,00		
12	Test, Analiz ve Kalibrasyon Desteği	20.000,00		
13	Bağımsız Denetim Desteği	10.000,00		

Kaynak: www.kosgeb.gov.tr

a. Genel destek programından yararlanma koşulu ve kabul süreci

Programdan yararlanmak isteyen işletmenin, öncelikli olarak KOSGEB Veri Tabanında yer alması koşulu aranır. KOSGEB veri tabanında pasif durumda olan işletmenin başvurusu uygun bulunmaz. İnceleme sonucu işletmeye bildirilir. Başvurusu uygun bulunan işletmeden taahhütname istenir. Taahhütnamenin hizmet merkezinde kayda alındığı tarih, programın başlangıç tarihi olarak kabul edilir. Hizmet merkezine ilk defa başvuru yapan her işletme için “ Başvuru ve Uygulama Dosyası” açılır ve işletme ile ilgili her türlü belge bu dosyada muhafaza edilir. Bu dosyanın açılmasından sonra, programla ilgili olarak işletmelerden alınmış belgelerden dosyada güncel olanlar tekrar istenmez (www.kosgeb.gov.tr)

b. Programın süresi

Her bir işletme için programın süresi 3 (üç) yıldır. Bu süre bitmeden program tamamlanmış sayılmaz. Üç yıllık program süresi tamamlandıktan sonra,

işletmenin talebi halinde program yeniden başlatılabilir. Bu durumda önceki program kapsamında işletmeye kullandırılan destek miktarları dikkate alınmaz.

c. Destek başvuruları, değerlendirme, onay ve ödeme koşulları

- İşletme, her bir destek için uygulama esaslarında belirtilen koşullar dahilinde KOSGEB Birimine başvuru yapar.
- KOSGEB Birimi gerekli değerlendirmeyi yapar ve değerlendirme sonucunu işletmeye bildirir.
- İşletme, uygun bulunan başvuruya ilişkin mal ve hizmet alımını gerçekleştirerek ödemeye esas belgeleri KOSGEB Birimine sunar.
- KOSGEB Birimi, söz konusu belgeleri inceleyerek işletmenin banka hesabına destek ödemesini yapar.

Genel destek programı kapsamında uygulanan destekler aşağıda kısaca özetlendiği şekildedir.

2.2.3.1.1. Yurt içi fuar desteği

İşletmeler için katılım sağlayacakları fuarlar, fuar organizatör kuruluşundan temin edilen; boş alan (yer) için kira, stand konstrüksiyonu ve dekorasyonu, fuar katılımcı katalogu, fuar alanının genel düzenlemesi ile ilgili hostes, genel tanıtım, genel güvenlik, genel temizlik ile ilgili gerekli olabilecek diğer hizmet giderlerini kapsar.

Fuar desteğinde işletmelerin alabileceği üst limit Yurt İçi Uluslararası İhtisas Fuarlarında 120 TL/m², Yurt İçi İhtisas Fuarları ve İzmir Enternasyonal Fuarı'nda 80 TL/m²'dir. Program süresince desteğin üst limiti 30.000 TL'dir.

Her bir fuar katılımı için destekleme alanı işletme başına azami 50 m²'dir. Makine, mobilya, mermer gibi büyük ürünleri sergileme alanına ihtiyaç duyulan işkollarında gerçekleştirilecek fuarlarda, işletme başına azami destek alanı başkanlı tarafından 100 m²' ye kadar artırılabilir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1.2. Yurt dışı iş gezisi desteği

İşletmelerin, uluslararası işbirlikleri kurmalarını veya mevcut ilişkilerini geliştirmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Hizmet Merkezleri, Meslek Kuruluşu veya Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB) üyesi Organizatör Kuruluşlar tarafından düzenlenen yurt dışı iş gezisi programlarında işletme temsilcilerini aşağıda belirtilen giderlerini karşılamasına destek verir:

- Konaklama giderlerini,
 - Ulaşım giderlerini (bulunulan yerden yurt dışı iş gezisinin düzenlendiği ülkeye kadar olan havayolu/karayolu/demiryolu/denizyolu ile gidiş-dönüş ulaşım bileti ücretleri),
 - Yurt dışı iş gezisi programı ile ilgili diğer giderlerini (tercüme ve rehberlik hizmetleri, fuar giriş ücretleri, toplantı organizasyon giderleri)
- kapsar. Yurt dışı iş gezisine katılacak işletme temsilcileri, işletme sahibi, ortağı veya çalışanı olmalıdır.

Yurt dışı iş gezisinin düzenlenebilmesi için sektör farkı gözetilmeksizin destek kapsamına alınması için en az 10 işletmenin katılımı gerekmektedir.

İşletme başına her bir yurt dışı iş gezisi için işletme başına sağlanacak azami destek miktarı 2000 TL'dir. Program süresince desteğin üst limiti 10.000 TL'dir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1.3. Tanıtım desteği

İşletmelerin, ürün ve/veya hizmetlerini ulusal ve uluslararası pazarlarda işletmeleriyle birlikte tanıtımları için gerçekleştirecekleri faaliyetlerine belirtilen destek verilir.

- Broşür, katalog giderleri,
 - Tanıtım amaçlı etiket baskılı CD giderleri,
 - Yurt dışında yayınlanan veya basılı yayınlara reklam verme giderlerini
- kapsar.

Belirtilen gider kalemlerinin her biri için verilecek destek miktarı 5.000 TL'yi geçemez.

Program süresince desteğin üst limiti 15.000 TL'dir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1.4. Eşleştirme desteği

Eşleştirme merkezleri, işletmelerin uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri ve pay alabilmeleri için hizmet vermek üzere, KOSGEB tarafından onaylanan ve yurt dışında açılan merkezler, KOBİ'lerin yurt dışı ofisleri gibi çalışan, uluslararası alana her türlü hizmeti veren ve kamu tarafından akredite edilmiş seçkin kurumlardır.

İşletmelerin Eşleştirme Merkezlerinden alacağı destekler ve bu desteklerin içerikleri özet olarak aşağıda belirtilmiştir.

a) Danışmanlık Hizmetleri: Pazar araştırması, potansiyel işbirliği yapılabilecek işletme araştırması, taleplerin iletilmesi, fuar araştırması, makine-teçhizat ve teknoloji araştırması, yerel mevzuat araştırması, finans kaynakları araştırması, yatırım/fizibilite araştırması, sözleşme hazırlama, insan kaynakları araştırması ve benzeri hizmetlerdir.

b) Organizasyonel Hizmetler: Ofis araçları (bilgisayar, projeksiyon gibi) tedariği, telefon, faks, internet hizmeti, yurt dışı ziyaret organizasyonu yapılması, şoför/araç kiralamaya yardım hizmeti, havaalanı transfer hizmeti, bankacılık/sigorta/güvenlik hizmetleri, toplantı salonu kiralama, vize/davet mektubu hazırlama hizmeti, otel rezervasyonu hizmeti, tercümanlık, çeviri hizmetleri, fuara katılım/temsil ve benzeri hizmetlerdir.

c) Daimi Sergi Alanı Hizmetleri: Kapalı alan tahsisi, stand konstrüksiyonu ve dekorasyonu, ürünlerin yurt içindeki depo ile daimi sergi alanı arası gidiş/dönüş nakliyesi, ürünlerin yurt dışı indirme/depolama/yükleme işlemleri, daimi sergi alanının genel güvenlik ve genel temizlik hizmetleri, ürünlerin gümrük işlemleri ile yurt dışı nakliye sigortalama işlemleri ve benzeri hizmetlerdir.

Program süresince desteğin üst limiti 15.000 TL'dir (www.kosgeb.gov.tr)

2.2.3.1.5. Nitelikli eleman istihdam desteği

Nitelikli eleman istihdamı desteği en az fakülte veya dört yıllık yüksek okul mezunu yeni eleman istihdamı için verilir. Bu destek, işletmenin son 4 aylık SGK sigortalı hizmet listesinde bulunmayan yeni istihdam edilecek eleman veya destek başvurusu tarihi itibarı ile son 30 gün içinde istihdam edilmiş olan nitelikli eleman için verilir.

İşletmeler destek üst limiti dahilinde birden fazla nitelikli eleman çalıştırabilir. Bu desteğin aylık üst limiti, istihdam edilecek her bir eleman için net ücret üzerinden hesaplanır ve her bir eleman için 1.500 TL'yi geçemez. Asgari Geçim İndirimi net ücrete dahil edilmez. Program süresince desteğin üst limiti 20.000 TL'dir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1.6. Danışmanlık desteği

İşletmelerin AB, ve diğer uluslararası kaynaklardan yararlanmak üzere proje hazırlama, iş planı hazırlama, yatırım, pazarlama, üretim, insan kaynakları, mali işler ve finans, dış ticaret, bilgisayar ve bilgi teknolojileri, enerji teknolojileri, yeni teknik

ve teknolojiler, CE kapsamındaki ürün tasarımı belgelendirmesi ve CE belgesine uygun üretim ile çevre konu başlıklarında alacakları danışmanlık hizmetlerine destek verilir.

Destek kapsamında, üniversiteler ve danışmanlık hizmetli veren birimleri, kuruluş kanunlarında danışmanlık hizmeti vermek görevi olan kamu kurum ve kuruluşları ile Türk Standartları Enstitüsü (TSE) Hizmet Yeterlilik Belgesine sahip danışmanlık kuruluşları, vakıf ve derneklerden hizmet alınabilir.

Her bir konu başlığı için alınacak danışmanlık hizmeti süresi en az 20 adam-gün olup, destek miktarı 4.000 TL'yi geçemez.

Program süresince desteğin üst limiti 15.000 TL'dir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1.7. Eğitim desteği

Genel yönetim, pazarlama yönetimi, üretim yönetimi, mali ve finansal işlemler yönetimi, insan kaynakları yönetimi, dış ticaret ve uluslararası mevzuat, bilgisayar ve bilgi teknolojileri, yeni teknik ve teknolojiler, yenilik, mesleki ve teknik eğitim, CE işareti, ürün belgelendirme ve çevre konu başlıklarında genel katılıma açık veya işletme içi eğitim katılımlarına destek verilmektedir.

Eğitim hizmeti alınabilecek kuruluşlar; üniversiteler, kuruluş kanunlarında eğitim hizmeti vermek görevi olan kamu kurum/kuruluşları, 5580 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında kurum açma iznine sahip, alanında program onayı olan özel eğitim kuruluşları/vakıf/dernekler ile Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) tarafından akredite edilen personel belgelendirme kuruluşlarıdır.

Her bir konu başlığı altında alınan her bir eğitim için bir işletmeye sağlanacak desteğin üst limiti 1.000 TL'yi aşamaz.

Program süresince bir konu başlığı altında alınan eğitimler için verilen toplam destek üst limiti 4.000 TL'dir. Program süresince desteğin üst limiti 10.000 TL'dir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1.8. Enerji verimliliği desteği

İşletmelerin enerji verimliliği kapsamında alacakları ön ve detaylı etüt, Verimlilik Arttırıcı Proje (VAP) için danışmanlık ve enerji yöneticisi eğitimi hizmetlerine destek verilir. Ön ve detaylı etüt ile VAP için danışmanlık hizmetleri, 18/04/2007 tarih ve 5627 Sayılı Enerji Verimliliği Kanunu kapsamında yetkilendirilmiş Enerji Verimliliği Danışmanlık (EVD) şirketlerinden alınır.

Enerji yöneticisi eğitimi hizmetleri, enerji verimliliği kanunu kapsamında; EİE (Elektrik İşleri Etüt İdaresi), yetkilendirilmiş kurumlar veya EVD şirketlerinden alınır. Detaylı etüt hizmetlerinin destek kapsamında ödenebilmesi için EİE Detaylı Etüt Uygunluk Belgesi alınması şartı aranır.

Enerji verimliliğine yönelik ön ve detaylı etüt aynı EVD' den alınabilir, ancak VAP için danışmanlık hizmetleri, aynı EVD şirketinden alınamaz.

Program süresince enerji verimliliği desteğinin üst limiti 30.000 TL'dir.

İşletmenin son üç yıllık (içinde bulunulan yıl hariç) toplam enerji tüketiminin ortalamasının en az 200 Ton Eşdeğer Petrol (TEP) olması şarttır.

İşletme, program süresince ön etüt, detaylı etüt ve VAP için danışmanlık desteğinin her birinden bir defa faydalanabilir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1.9. Tasarım desteği

İşletmelerin ürün tasarımı ile ilgili hizmet alımlarına destek verilir, ancak ürün tasarımının patent belgesi, faydalı model belgesi, endüstriyel tasarım tescil belgesi ve entegre devre topografyaları tescil belgesi alımı ile sonuçlanmış olması şarttır. Program süresince desteğin üst limiti 15.000 TL'dir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1.10. Sınai mülkiyet hakları desteği

İşletmelerin Türk Patent Enstitüsü (TPE) veya muadili yurt dışı kurum/kuruluşlardan;

- Patent Belgesi,
- Faydalı Model Belgesi,
- Endüstriyel Tasarım Tescili Belgesi,
- Entegre Devre Topografyaları Tescil Belgesi,

almak için başvuru yaptıkları kurum/kuruluşlara ait ödemeler ve patent vekili giderleri ile, Türk Patent Enstitüsü (TPE) muadili yurt dışı kurum/kuruluşlardan alacakları Marka Tescil Belgeleri için başvuru yapılan kurum/kuruluşlara yaptığı ödemeler ile marka vekili giderlerine destek verilir.

Yurt Dışı Marka Tescil Belgesi Desteğine, Yurt İçi Marka Tescil Belgesi sahibi işletmeler başvurabilir.

Program süresince desteğin üst limiti 20.000 TL'dir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1.11. Belgelendirme desteği

Türk, Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) tarafından akredite edilmiş kurum/kuruluşlardan, akredite oldukları konularda alacakları sistem, personel, ürün, laboratuvar akreditasyon belgelerine ilişkin giderlerine destek verilir. Bu destek belge için ödenen müracaat ve dosya inceleme, tetkik, denetim, belge ücreti giderlerini kapsar. Daha önce herhangi bir konuda alınan belge için veya bu belgeyi yenilemek için destek sağlanmaz.

Her bir belge için destek üst limiti 2.500 TL'yi aşamaz. Program süresince desteğin üst limiti 10.000 TL'dir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1.12. Test, analiz ve kalibrasyon desteği

İşletmelerin, kamu kurum/ kuruluşları veya üniversitelerce kurulmuş laboratuvarlardan alacakları test, analiz, kontrol-muayene ve kalibrasyon hizmetleri ile yurt içi ve yurt dışı laboratuvarlarda akredite olunan test, analiz, kontrol-muayene ve kalibrasyon konularında alacakları hizmet giderlerine destek verilir. KOSGEB Laboratuvarlarından alınan hizmetlere ilişkin giderler destek kapsamı dışındadır.

Test, analiz, kontrol-muayene ve kalibrasyon hizmetine tabi tutulacak ürün, malzeme, parça ve numunelerin; sevk, sigorta ve benzeri giderleri ve bu hizmetlerin işletme tesislerinde yapılması halinde hizmet veren personelin, konaklama, ulaşım ve iâşe giderleri destek kapsamı dışındadır.

Program süresince desteğin üst limiti 20.000 TL'dir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.1.13. Bağımsız denetim desteği

İşletmelerin, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından bağımsız denetimle yetkilendirilen kuruluşlardan aldıkları bağımsız denetim hizmeti giderlerine bağımsız denetim raporunun olumlu ya da şartlı görüş içermesi durumunda destek verilir. Konaklama, ulaşım ve iâşe giderleri destek kapsamı dışındadır. Program süresince desteğin üst limiti 10.000 TL'dir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.2. KOBİ Proje Destek Programı

KOBİ destek programı işletmelerin sorunlarının projelendirilmesi ve gerekli maliyetlerin desteklenmesi, proje kültürü ve bilincinin oluşturulması ve proje yapabilme kapasitelerinin artırılmasını amaçlamaktadır.

Programın kapsamı, üretim, yönetim-organizasyon, pazarlama, dış ticaret, insan kaynakları, mali işler ve finans, bilgi yönetimi ve bu konularla ilişkili alanlarda hazırlanan projelerden oluşmaktadır.

İşletme için programın süresi 3 yıldır. Projenin destek süresi, proje yürütücüsü tarafından belirlenen ve KOSGEB tarafından onaylanan toplam süredir. Destek süresi, proje bazında en az 6 ay, en fazla 24 aydır. Proje süresinin % 50'sini geçmeyecek şekilde ek süre verilebilir, ancak verilen süre programın süresini geçmemelidir.

İşletmelere proje hazırlama ile ilgili alacakları danışmanlık hizmeti için KOSGEB tarafından 1.500 TL'yi aşmamak şartıyla destek verilmektedir.

Proje için geri ödemesiz verilen desteğin üst limiti 150.000 TL'dir. 16 Temmuz 2009 tarih ve 27290 sayılı Resmi Gazete de yayınlanan Yatırımlarda Devlet Yardımları hakkındaki Bakanlar Kurulu Karar ile belirlenmiş olan 1. ve 2. Bölgelerde programın destek oranı % 50 olup; 2. Bölgelerde bu oran % 60 olarak uygulanmaktadır.

Proje içeriğine uygun olarak alınacak makine-teçhizat ve malzeme alımı ile ilgili KOSGEB desteği, verilen toplam destek tutarını %10'unu aşmamaktadır (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.4. Tematik Proje Destek Programı

KOBİ'lerin kendileri veya meslek kuruluşları tarafından işletmelerini geliştirmesi amacıyla daha fazla proje hazırlamalarının teşvik edilmesi, makro strateji dokümanlarında işaret edilen öncelikler doğrultusunda bölgesel ve sektörel ihtiyaçların karşılanması ve KOBİ'lerin uluslararası mevzuat ve önceliklere uyumunun sağlanması amaçlarıyla uygulanan bir programdır.

Tematik proje destek programı ve meslek kuruluşu proje programının başvuru bilgileri tabloda karşılaştırmalı olarak belirtilmiştir.

Tablo 2.10. Tematik Proje Destek Programı ve Meslek Kuruluşu Proje Programının Başvuru Bilgileri

	Tematik Proje Destek Programı Unsurları Çağrı Esaslı Tematik Program	Meslek Kuruluşu Proje Destek Programı
Başvuru Yapabilecekler	KOBİ'ler ve Meslek Kuruluşları	Meslek Kuruluşları
Program Süresi	-	3 Yıl
Proje Süresi	Proje Teklif Çağrısında Belirlenir	24 Ay (+12 Ay)
Destek Oranı	1. ve 2. Bölgede % 50 3. ve 4. Bölgede % 60	1. ve 2. Bölgede %50 3. ve 4. Bölgede % 60
Destek Ödemesi	Geri Ödemeli ve Geri Ödemesiz seçeneklerle	Geri Ödemesiz
Destek Üst Limiti	Proje Teklif Çağrısında Belirlenir	150.000 TL

Kaynak: www.kosgeb.gov.tr

Çağrı Esaslı Tematik Program: Çağrı Esaslı Tematik Programdan yararlanmak isteyen işletmelerin ve meslek kuruluşlarının KOSGEB veri tabanında yer alması koşulu aranır. Programın özelliğine göre proje fikrinin ilgili tematik program ile uyumlu olması gerekir.

Projelerin içeriği değerlendirilirken dikkat edilen sonuçlardan yararlanacak işletme sayısının büyüklüğü, ilin/bölgenin öncelikli geçim kaynakları, yeni girişimci potansiyeli, istihdam ve pazar imkanlarının sunulması, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve girişimciliği geliştirilmesi gibi hususlara dikkat edilerek projelerin hazırlanması gerekmektedir.

İşletme veya meslek kuruluşu aynı teklif çağrısına bir kez başvuru yapabilir Programın destek oranı 1. ve 2. Bölgelerde % 50 olup; 3. ve 4. Bölgelerde bu oran % 60 olarak uygulanır.

Program kapsamında proje için ayrılan destek üst limiti ve destek süresi KOSGEB İcra Komitesi tarafından belirlenir ve teklif çağrısında yayınlanır.

Geri ödemeli destekler kapsamında, faiz ve komisyon uygulanmaz ve proje bitiminden sonra 6 ay ödemesiz olmak üzere, üçer aylık dönemler halinde 8 eşit taksit uygulanır.

Çağrı esaslı tematik program kapsamında hazırlanan projelere belediyeler ve belediye iktisadi teşekkülleri, enstitüler, eğitim ve öğretim kurumları, köylere hizmet götürme birlikleri, il özel idaresi ve yerel yönetim birlikleri ve işletme tanımına uymayan diğer işletmeler iştirakçi olarak başvurabilirler.

Meslek Kuruluşu Proje Destek Programı: Meslek kuruluşu için destekleme süresi 3 yıl olup, bu süre içinde sağlanacak geri ödemesiz destek üst limiti 150.000 TL'dir.

Program kapsamında, bir meslek kuruluşunun aynı anda birden fazla projesi desteklenmez. Ancak, bir projenin sonuçlanmasını müteakip, üst limit dahilinde bir başka proje ile başvuru yapılabilir.

Program kapsamında desteklenecek proje süresi azami 24 aydır. Proje ihtiyaçları doğrultusunda Kurul kararı ile 12 aya kadar ek süre verilebilir.

Kurul tarafından uygun bulunan ve aşağıda belirtilenler dışında kalan giderler destek kapsamındadır:

Bina inşaat yapımı, tadilatı, gayrimenkul alımı, makine-teçhizat, tefrişat, taşıt aracı, vergi, resim ve harçlar, sosyal güvenlik primleri, haberleşme giderleri, finansman giderleri, proje ile ilgili olmayan personel giderleri, enerji, su, kira giderleri, proje ortaklarından alınan danışmanlık ve hizmet alımı giderleri ve proje ile ilişkilendirilmemiş maliyetlerdir (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.5. İşbirliği – Güçbirliği Destek Programı

KOBİ'lerin bir araya gelerek "Ortak Sorunlara Ortak Çözümler" üretmek için tedarik, pazarlama, düşük kapasite kullanımı, rekabet gücü zayıflığı, finansman başta olmak üzere tek başlarına çözümünde zorlandıkları birçok soruna çözüm bulunmaları, kapasite ve rekabet gücü yüksek işletmelere dönüşmeleri, ölçek ekonomisinden yararlanarak kaynak tasarrufu sağlanması, KOBİ'ler arasında ortaklık ve işbirliği kültürünün geliştirilmesi gibi amaç ve gerekçelerle oluşturulmuştur.

İşbirliği-Güçbirliği Programı kapsamında 3 farklı ortaklık modeli bulunmaktadır. Her bir ortaklık modelinde en az 5 işletmenin bir araya gelmesi şartı aranır.

- Proje ortağı işletmelerin mevcudiyetlerini koruyarak kurulacak olan işletici kuruluşa ortak olmaları,
- Proje ortağı işletmelerin bir kısmının ya da tamamının kendilerini feshederek kurulacak işletici kuruluşa ortak olmaları,
- Proje ortağı işletmelerin bir kısmının kendilerini feshederek ortaklardan birinin bünyesinde birleşmesi,

Program kapsamında aşağıda belirtilen proje konuları desteklenmektedir.

1- Hammadde, ara mamul, mamul, lojistik ve diğer hizmetleri daha hızlı ve ucuz temin edebilmeleri amacıyla ortak tedarik,

2- Müşteri istekleri ve pazarın talebi doğrultusunda ürün ve hizmet geliştirmeleri, ürettikleri ürün ve hizmetleri yeni pazarlara sunmaları amacıyla ortak tasarım,

3- Hizmet ve ürün kalitesini, ulusal ve uluslararası pazar paylarını artırmak, marka imajı oluşturmak, pazarın ihtiyaçlarına cevap verebilmek amacıyla ortak pazarlama,

4- Ürün ve hizmet standartlarını geliştirmeleri amacıyla ortak laboratuvar,

5- Üretim ve hizmet kapasitelerini, çeşitlerini, verimliliğini ve kalitelerini artırmak amacıyla ortak imalat ve hizmet sunumu konularında sunacakları projeler desteklenir.

Program 6-24 ay (+12 ay) sürelidir. Desteğin üst limiti 250.000,00 TL (geri ödemesiz), 500.000,00 TL (geri ödemeli) dir. Destek oranı; 1. ve 2. Bölge için % 50, 3. ve 4. Bölge için % 60 dır (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.3.6. Ar-ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı

Program, KOBİ' lerin bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip olması ve girişimcilerin geliştirilmesi ve teknolojik fikirlere sahip teknoloji girişimcilerin desteklenmesi amacıyla uygulanmaktadır. KOBİ'lerde Ar-ge bilincinin yaygınlaştırılması ve Ar-ge kapasitesinin artırılması ile inovatif faaliyetlerin desteklenmesi ve önemli amaçlarından biri diğer Ar-ge ve İnovasyon proje sonuçlarının ticarileştirilmesi ve endüstriyel uygulamasına yönelik destek mekanizmaları oluşturulmasını sağlamaktır.

Programın süresi Ar-ge ve İnovasyon Programı için en az 12, en çok 24 ay, Endüstriyel Uygulama Programı için en çok 18 ay olmakla beraber her iki program için de kurul kararı ile 12 aya kadar ek süre verilebilir. Programın destek unsurları tablo 2.11'de belirtildiği gibi uygulanmaktadır.

Tablo 2.11. Ar-ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı Destek Unsurları

Destek Programı Destek Unsurları		Destek Üst Limiti (TL)	Destek Oranı (%)
AR-GE VE İNOVASYON PROGRAMI			
İşlik Desteği		İşliklerden bedel alınmaz	
Kira Desteği		12.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım ve Hizmet Alımı Giderleri Desteği		100.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım ve Hizmet Alımı Giderleri Desteği (Geri Ödemeli)		200.000	75
Personel Gideri Desteği		100.000	75
Başlangıç Sermayesi Desteği		20.000	100
Proje Geliştirme Desteği	Proje Danışmanlık Desteği	25.000	75
	Eğitim Desteği	5.000	
	Sınai ve Fikri Mülkiyet Hakları Desteği	25.000	
	Proje Tanıtım Desteği	5.000	
	Yurtdışı Kongre/Konferans/Fuar Ziyareti/Teknolojik İşbirliği Ziyareti Desteği	15.000	
	Test, Analiz, Belgelendirme Desteği	25.000	
ENDÜSTRİYEL UYGULAMA PROGRAMI			
Kira Desteği		18.000	75
Personel Gideri Desteği		100.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Sarf Malzemesi, Yazılım ve Tasarım Gid. Desteği		150.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Sarf Malzemesi, Yazılım ve Tasarım Giderleri Desteği (Geri Ödemeli)		200.000	75

Kaynak: www.kosgeb.gov.tr**2.2.3.7. Girişimcilik Destek Programı**

Girişimcilik destek programı, ekonomik kalkınma ve istihdama katkı sağlamak için girişimciliğin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması, başarılı ve sürdürülebilir işletmelerin kurulması, yerel dinamiklere dayalı girişimciliğin desteklenmesi amaçlarını taşımaktadır. Girişimcilik Destek Programı; Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi, Yeni Girişimci Desteği ve İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) Desteği olmak üzere 3 alt programdan oluşur.

a) Uygulamalı girişimcilik eğitimi

Eğitim programı minimum 60 saatlik eğitim ve atölye çalışmalarını (girişimcilik özelliklerinin sınanması, iş fikri egzersizleri yapılması ve iş planı hazırlanması) kapsar. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri KOSGEB veya diğer kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenebilir. Genel ve özel hedef grupları (gençler,

kadınlar, dezavantajlı gruplar) kapsayan eğitimler düzenlenir ve eğitime katılanlardan ücret alınmaz.

b) Yeni Girişimci Desteği

Bu destekten uygulamalı girişimcilik eğitimini tamamlayarak işini kuran girişimciler ve İŞGEM girişimcileri faydalanabilir. Programın destek unsurları tablo 2.12’de belirtildiği gibidir.

c) İş Geliştirme Merkezi Desteği

İş Geliştirme Merkezleri, işletmelere, iş geliştirme danışmanlığı, uygun koşullarda iş yeri mekanı, ortak ofis ekipmanı, ofis hizmetleri gibi hizmetler sunarak işletmelerin en kırılgan oldukları ilk yıllarını sağlıklı bir şekilde aşmaları ve büyümeleri için kurulmuş ve işletilmektedir.

Tablo 2.12. Yeni Girişimci Desteği Destek Unsurları

DESTEK UNSURU		ÜST LİMİT (TL)	DESTEK ORANI (%) (1. ve 2. Bölge)	DESTEK ORANI (%) (3. ve 4. Bölge)
İşletme Kuruluş Desteği	Geri ödemesiz	5.000	60 (Kadın veya özürlü girişimci:70)	70 (Kadın veya özürlü girişimci:80)
Kuruluş Dönemi Makine, Teçhizat ve Ofis Donanım Desteği	Geri ödemesiz	10.000		
İşletme Giderleri Desteği	Geri ödemesiz	12.000		
Sabit Yatırım Desteği	Geri Ödemeli	70.000		

Kaynak: www.kosgeb.gov.tr

İşletme Geliştirme Merkezlerinin kuruluş başvurusu; belediyeler, üniversiteler, özel idareler, kalkınma birlikleri, meslek kuruluşları ve kar amacı güzetmeyen kooperatifler tarafından münferiden veya birlikte yapılabilir. Tablo 2.13’de İŞGEM programının uygulamasına yönelik bilgiler belirtilmiştir.

Tablo 2.13. İŞGEM Destek Unsurları

DESTEK UNSURU		Üst Limit (TL)	Destek Oranı (%) (1. ve 2 Bölge)	Destek Oranı (%) (3. ve 4. Bölge)
İŞGEM Kuruluş Desteği (18 ay)		750.000		
Bina tadilatı	Geri ödemesiz	600.000	60	70
Mobilya Donanım		125.000		
İŞGEM Yönetim		25.000		
İŞGEM İşletme Desteği (36 ay)		100.000		
Personel	Geri ödemesiz	30.000	60	70
Eğitim, Danışmanlık		50.000		
Küçük tadilat		20.000		

Kaynak: www.kosgeb.gov.tr

2.2.3.8. Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Programı

Program, gelişme ve büyüme potansiyeline sahip küçük ve orta ölçekli işletmelerin İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Gelişen İşletmeler Piyasası'nda işlem görmesi ve sermaye piyasalarından fon temin etmesine imkan sunmayı amaçlamaktadır. Program kapsamında, KOBİ'lerin paylarının Gelişen İşletmeler Piyasası'nda işlem görmek üzere halka açılma sürecinde;

- Piyasa danışmanı danışmanlık hizmet bedeli,
- Bağımsız denetim hizmeti bedeli,
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) kurul kaydına alma ücreti,
- İMKB Gelişen İşletmeler Piyasası Listesine kabul ücreti,
- Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) masrafı,
- Aracı kuruluşa ödenecek aracılık komisyonu,

KOSGEB tarafından geri ödemesiz karşılanmaktadır. Program kapsamında sağlanan desteğin toplam üst limiti 100.000 TL olup, destek unsurlarının üst limit ve oranları aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 2.14. Destek Unsurlarının Üst Limit ve Oranları

Destek Unsurları	Destek Ödemesi Üst Limiti (TL)	Oranı (%)
Piyasa danışmanı danışmanlık hizmet bedeli (azami 2 yıl)	60.000	75
Bağımsız denetim hizmeti bedeli	20.000	75
SPK kurul kaydına alma ücreti	10.000	100
İMKB Gelişen İşletmeler Piyasası Listesine kabul ücreti		
Merkezi Kayıt Kuruluşu masrafı		
Aracı kuruluşa ödenecek aracılık komisyonu	10.000	75

Kaynak: www.kosgeb.gov.tr

2.2.3.9. Kredi, Faiz Destekleri

Kredi, faiz destekleri programı, küçük ve orta ölçekli işletmelere uygun koşullarda finansal destek temin ederek, onların üretim, kalite ve standartları artırmalarını, finansman sorunlarını çözmelerini, istihdam imkanı sunmalarını ve uluslararası düzeyde rekabet etmelerini amaçlamaktadır. Türkiye’de faaliyette bulunan kamu bankaları, özel bankalar, katılım bankaları ile yapılan protokollerle KOBİ’lere kullanılacak kredilerin faiz/kar payı, komisyon vb. giderlerinin program türüne göre kısmen ya da tamamen karşılanması şeklinde sürdürülmektedir.

Kredi, faiz desteğinin esasları şu şekildedir:

1-İşletmelerin ve girişimcilerin ihtiyaçları göz önünde tutularak hazırlanan kredi programları kapsamında, bankalarla yapılan protokol çerçevesinde kredi desteği kullanılır.

2- Protokolün içeriği, taraflar ve sorumlulukları, kredinin vadesi, limiti, faiz/kar payı tutarı, ödeme şekli, masraf ve ipotek tesis giderleri, kredinin işleyiş ve uygulama sürecinden oluşur.

3- Ana para riski bankaya ait olmak kaydıyla, yatırım, işletme sermayesi ve ihracata yönelik Türk Lirası veya döviz cinsinden nakdi ya da gayri nakdi kredilerin faiz/kar payı, komisyon vb tutarlarının kısmen veya tamamı KOSGEB tarafından, vergi yükümlülükleri, dosya masrafları vb masrafların işletme tarafından karşılanması gerekmektedir.

4- Program kapsamında verilen kredi faiz desteğinin vadesi 48 ayı, üst limiti ise işletme başına 300.000 TL’yi geçemez.

5- Destek ile ilgili başvuru, değerlendirme ve faiz desteğinden yararlanma koşulları ile iş ve işlem akışı KOSGEB ile bankalar arasında yapılacak protokollerle belirlenir.

6- Yatırım ve işletme kredileri Türk Lirası cinsinden, ihracat kredileri ise döviz ve/veya döviz karşılığı Türk Lirası cinsinden kullanılır (www.kosgeb.gov.tr).

2.2.4. TÜBİTAK Destekleri

Toplumun ilgili kurumlarla işbirliği içinde, ulusal öncelikler doğrultusunda Türkiye’ nin rekabet gücünü, refah seviyesini artırmak ve sürekli kılmak, bilim ve teknoloji politikaları geliştirmek ve kültürünün geliştirilmesine öncülük etmek, gerekli altyapı ve araçların temin edilmesine katkı sağlamak, araştırma ve geliştirme

faaliyetlerini özendirmek, desteklemek ve koordine etmek amacıyla idari, mali özerkliğe sahip tüzel kişiliği olan Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile ilgili “Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu” kurulmuştur. Kurumun adı kısaca TÜBİTAK’tır (www.tubitak.gov.tr).

TÜBİTAK, bilim insanlarının yurt içi ve yurt dışı akademik faaliyetleri burs ve ödüllerle desteklemekte, özendirmekte ve üniversitelerin, kamu kurumlarının ve sanayinin projelerini, Türkiye’ nin rekabet gücünü arttırmak amacıyla aşağıda belirtilen başlıklar altında desteklemektedir.

1. Sanayi Ar-ge Proje Destekleri

- 1501 – Sanayi Ar-ge Proje Destekleri Programı
- 1503 – Proje Pazarları Destekleme Programı
- 1505 – TÜBİTAK KOBİ Yararına Teknoloji Transferi Destek Programı
- 1507 – KOBİ Ar-ge Başlangıç Destek Programı
- 1509 – Uluslararası Sanayi Ar-ge Projeleri Destekleme Programı
- 1511 – TÜBİTAK Öncelikli Alanlar Araştırma Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Projeleri Destekleme Programı (2012)

2. Akademik Ar-ge Destekleri

- 1001 – Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı
- 1002 – Hızlı Destek Programı
- 1003 – Öncelikli Alanlar Ar-ge Projeleri Destekleme Programı
- 1007 – Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı
- 1008 – Patent Başvurusu Teşvik ve Destekleme Programı
- 1010 – Evrensel Araştırmacı (EVRENA) Programı
- 1011 – Uluslararası Bilimsel Araştırma Projelerine Katılma Programı
- 1301 – Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Ağları ve Platformları Kurma Girişimi Projeleri (İŞBAP) Destekleme Programı
- 3501 – Ulusal Genç Araştırmacı Kariyer Geliştirme Programı (Kariyer Programı) (www.tubitak.gov.tr)

Türkiye de, ar-ge projeleri için finansal destek almayı, tüm test, analiz, sistem kurma ve geliştirme çalışmalarını enstitülerle işbirliği içerisinde yürütebilme imkanı elde etmeyi, danışmanlık ve eğitim hizmetleri almayı ve uluslararası

işbirlikleri geliştirmeyi amaçlayan bir özel sektör kuruluşunun TÜBİTAK tarafından desteklenebileceği programlar aşağıda görüldüğü gibi detaylı biçimde açıklanmaktadır.

2.2.4.1. Sanayi Ar-Ge Proje Destekleri

Türkiye, 2004 yılının sonlarından 2010 yılına kadar Avrupa Birliği' nin stratejik hedefleri doğrultusunda araştırma – geliştirme (Ar-ge) desteklerinin ülkenin gelişimi üzerindeki etkisini arttırmak için Ar-ge harcamalarının Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya (GSYİH) oranını % 2 ye yükseltmeyi hedefleyen bir strateji oluşturmuştur. Ar-ge proje desteklerinin yanı sıra TÜBİTAK tarafından yürütülen programların da ortak hedeflerinden biri özel sektörün Ar-ge harcamalarındaki payının % 50 olması ulusal bir hedeftir (Feyzioğlu ve Yasagan, 2011).

OECD verilerine göre gelişmiş ekonomilerde büyümenin yarıdan fazlasının kaynağını yenilik faaliyetlerinin oluşturduğu belirtilmektedir. Verimliliklerini ve rekabet güçlerini arttırmaları ve vatandaşlarının yaşam kalitesini yükseltmeleri ülkelerin yenilik faaliyetlerine verdikleri önemden kaynaklanmaktadır (TÜBİTAK,2011;3).

Yenilik, işletme içi uygulamalarda, işyeri organizasyonunda, dış ilişkilerde yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün (mal veya hizmet), süreç, yeni bir pazarlama yönetimi veya yeni bir organizasyonel yönetimin gerçekleştirilmesidir (Gökçe, 2010;1).

Ar-ge ve yenilik desteklerinin öneminden yola çıkarak teknolojiyen yararlanma sürecinin hızlandırılması amacıyla kurulan Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB), araştırma ve geliştirme yeteneğinin, rekabet gücünün ve yenilikçilik kültürünün arttırılmasına yönelik başlıklar altında detaylı biçimde anlatılacak olan destek programlarını tasarlamakta ve yürütmektedir. TEYDEB tarafından desteklenen programlar şu şekildedir (www.tubitak.gov.tr/teydeb/).

- 1501 – Sanayi Ar-ge Proje Destekleri Programı
- 1503 – Proje Pazarları Destekleme Programı
- 1505 – TÜBİTAK KOBİ Yararına Teknoloji Transferi Destek Programı
- 1507 – KOBİ Ar-ge Başlangıç Destek Programı
- 1509 – Uluslararası Sanayi Ar-ge Projeleri Destekleme Programı

2.2.4.1.1. Sanayi Ar-ge projeleri destekleme programı (1501)

Sanayi kuruluşları için finansal destek sağlayan program, araştırma-geliştirme çalışmalarına ve yeteneğinin geliştirilmesine katkı sağlanması, proje ve kaynak yönetimi deneyiminin kazanılması, bilgi kazanımı sağlanması, üniversite – sanayi işbirliği sağlanması, ticari başarının sağlanması, rekabet gücünün artırılması, nitelikli işgücü istihdamının artırılması konularında da faydalı olmayı hedeflemektedir.

Araştırma-Geliştirme (Ar-ge) çalışmaları insanın, kültürünün ve toplumun bilgisinden oluşan bilgi dağarcığının artırılması ve bu dağarcığın yeni uygulamalar tasarlamak üzere kullanılması için sistematik bir temelde yürütülen yaratıcı faaliyetlerden oluşmaktadır (Bağrıaçık, AB Hibe Fonları Uygulayıcısı).

TÜBİTAK tarafından verilen programın destek unsurları aşağıda belirtildiği şekildedir.

a. Kimler başvuru yapabilir?

Sektör ve büyüklüğe bakılmaksızın ülkemizde yerleşik tüm sermaye şirketleri proje başvurusunda bulunabilirler.

Proje konusu ile ilgili en az lisans derecesine sahip herhangi bir proje personelinin bulunmadığı başvurular, hakem atamasından önce red önerisi ile teknoloji grubuna sunulmaktadır.

b. Proje başvuru süreci :

Başvurular elektronik ortamda, <http://eteydeb.tubitak.gov.tr> adresindeki Proje Değerlendirme ve İzleme Sistemi (PRODİS) aracılığıyla yapılır. Başvuru süreci yeni kayıt, yetkilendirme, projenin gönderilmesi, ön değerlendirme ve hakem değerlendirmesi adımlarından oluşur. Karar verildikten sonra sözleşme imzalanarak destek süreci başlatılır. Projelerin desteklenmeye uygun görülmesi için aşağıda belirtilen üç boyut altında değerlendirilir:

- I: Projenin endüstriyel Ar-ge içeriği, teknoloji düzeyi ve yenilikçi yönü,
- II: Proje planı ve kuruluşun altyapısının proje için uygunluğu,
- III: Proje çıktılarının ekonomik yarara ve ulusal kazanıma dönüşebilirliği.

c. Proje destek süresi

Destek süresi proje bazında azami 36 aydır.

d. Başvuru süresi

Programa başvuru zamanı için bir sınırlama yoktur. Proje başlama tarihi, proje önerisinin PRODİS üzerinden gönderildiği başvuru tarihinin bulunduğu ayın

birinci günü veya başvuru tarihini takip eden ayın birinci günü olarak kuruluş tarafından belirlenir.

e. Destek oranı

Kuruluşun sektör ve ölçeğine bakılmaksızın, temel destek oranı %50'dir. Temel destek oranı personel destek oranı ve ilave desteklerle beraber en fazla % 60 olabilir (www.tubitak.gov.tr).

2.2.4.1.2. Proje pazarları destekleme programı (1503)

Ar-ge projelerine ilişkin teknolojik ve finansal işbirliklerinin oluşturulmasına ve bilgi ve görüş alışverişinin sağlanmasına yönelik etkinlik harcamalarının desteklenmesidir.

a. Kimler başvurabilir?

Proje pazarlarına;

- Somut Ar-ge düşünce ya da proje önerilerine sahip olup, bunları gerçekleştirmek için kendi yetenekleri dışında başka uzmanlık alanlarında katkıya gereksinim duyan,

- Proje öneri veya sonuçlarına ilişkin talep varlığını araştıran,
- Arz edilen proje işbirliği önerilerine teknolojik veya finansal katkıda bulunmak isteyen, üniversite, araştırma ve özel sektör kuruluşlarından temsilcilerin bir araya gelerek aktif katılımları ile projelerini birbirlerine tanıtımları yoluyla işbirliği olanaklarına ortam oluşturulmasına yönelik düzenlenen ulusal ve/veya uluslararası etkinliklerdir.

Proje pazarı etkinliğinde en az bir üniversite ile,

- Sanayi odası,
- Ticaret odası,
- Ticaret ve sanayi odası,
- İhracatçı birliğinden

herhangi biri veya daha fazlasının katılımcı olması zorunlu olup, bu katılımcı kuruluşlardan (üniversite, sanayi odası, ticaret odası, ticaret ve sanayi odası, ihracatçı birliği) herhangi biri TÜBİTAK'a etkinlik için destek başvurusunda bulunabilir.

b. Kuruluş ve etkinlik sorumlusu kimler olabilir?

Üniversitelerde; Rektör veya rektör tarafından yetki verilen kişi, Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları ve İhracatçı Birliklerinde; Başkan veya yetki verilen kişiler kuruluş sorumlusu olabilirler.

Destek başvurusunda bulunan kuruluşun yetkilisinin, aynı kuruluştan olmak üzere, başvuru formunun ilgili bölümünde görevlendirildiğini belirttiği, etkinlikle ilgili harcamalardan ve ilgili raporların hazırlanmasından sorumlu olan kişidir.

c. Destek oranı

TÜBİTAK tarafından belirlenen üst sınırı geçmeyecek biçimde, etkinliği düzenleyen kuruluşun talebinin uygun görülen kısmı için hibe desteği sağlanmaktadır. (2011 yılında her bir etkinlik için toplam destek tutarı en fazla 20.000 TL, söz konusu etkinliğin uluslararası katılımlı olması durumunda toplam destek tutarı en fazla 25.000 TL olarak belirlenmiştir.)

Destek ödemeleri etkinlik öncesinde yapılmaktadır.

d. Başvuru süresi

Etkinlik destek talep başvuruları, bir ön yazı ile etkinlik tarihinden en az iki ay önce www.teydeb.tubitak.gov.tr adresinde belirtilen başvuru formuna ve içeriğine uygun olarak TÜBİTAK – Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığına yapılır. Proje Pazarları Destekleme Programına başvurular yılın herhangi bir iş gününde yapılabilir (www.tubitak.gov.tr).

2.2.4.1.3. TÜBİTAK KOBİ yararına teknoloji transferi destek programı (1505)

KOBİ' ler ihtiyaç duyulan teknolojinin kendi ana faaliyetlerinden farklı bir disiplinde olması, bu teknoloji için yapılması gereken ek yatırımın ekonomik olmaması, Ar-ge insan kaynaklarının yetersizliği gibi çeşitli nedenlerle Ar-ge ve yenilik faaliyetlerine yeterli kaynak ayıramamaktadır.

Diğer taraftan üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi için üniversitelerdeki bilgi birikiminin ve Ar-ge faaliyetlerine ait çıktıların sanayiye aktarılması ile ilgili ihtiyacın desteklenmesi için, üniversite/kamu araştırma kurumlarındaki bilgi birikiminin, ürüne ya da sürece dönüştürülerek KOBİ' lere aktarılması yoluyla ticarileştirilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. (www.tubitak.gov.tr)

a. Kimler başvurabilir?

KOBİ Yararına Teknoloji Transferi Destek Programına 1 yürütücü ve 1 müşteri kuruluş tarafından ortak proje başvurusu yapılır.

Yürütücü Kuruluş: Yükseköğretim Kanunu kapsamında yer alan yükseköğretim kurumları ile vakıf üniversiteleri ile ilgili mevzuatında Ar-ge yapmakla görevlendirilmiş kamu araştırma kurumlarıdır.

Müşteri Kuruluş: KOBİ tanımına uyan, sektörüne bakılmaksızın firma düzeyinde katma değer yaratan, Türkiye’ de yerleşik ve proje sonuçlarını Türkiye’ de uygulamayı taahhüt eden sermaye şirketleridir.

Program kapsamında proje başvuru sayısı ve desteklenecek proje sayısı için bir sınırlama getirilmemiştir.

b. Başvuru süreci

Proje önerileri müşteri kuruluşa ait bilgileri içerecek biçimde elektronik ortamda PRODİS üzerinden yapılır. Yürütücü kuruluş proje önerisini son haline getirdikten sonra müşteri kuruluşun onayına sunar. Müşteri kuruluş gerekli görürse istediği düzeltmeler yürütücü kuruluş tarafından yapılır ve müşteri kuruluş tarafından onaylanan proje formunun gönderildiği tarih proje başvuru tarihi olarak belirlenir.

c. Başvuru süresi

Programa başvuru zamanı için bir sınırlama bulunmamaktadır. Destek başlangıç tarihi, başvuru tarihinden en az doksan gün sonra olmak kaydıyla herhangi bir ayın birinci günü olarak başvuru yapan kuruluşlar tarafından belirlenir.

c. Destek oranı

Proje bütçesinin % 75’i TÜBİTAK, kalan % 25’i müşteri kuruluş tarafından karşılanır. Başvuru yapılacak projenin bütçesi en fazla 300.000,00 TL’dir. Ayrıca TÜBİTAK, proje bütçesine ek olarak, yürütücü kuruluşa; Proje Teşvik İkramiyesi (PTİ) ve projenin yürütülmesi ve sonuçlandırılması aşamasında yürütücü kuruluşun imkanlarından faydalanılması karşılığı, destek kapsamına alınan proje bütçesinin %5’ ini Kurum Hissesi olarak öder.

PTİ proje süresi bittikten sonra proje kapsamında görev alan proje yürütücüsü, araştırmacı ve yardımcı personele (sürelili sözleşme ile çalışan personel hariç) üniversite ve kamu araştırma kurumlarında bulundukları kadro veya pozisyonlara bağlı olarak bir ayda ödenmekte olan tutarın %75’ ini ve Bilim Kurulu tarafından belirlenen limitleri geçmemek kaydıyla aşağıdaki tutarlar ödenir.

- Proje Yürütücüsü 3000 TL/ Ay
- Araştırmacı / Yardımcı Personel 1500 TL/ Ay

Müşteri kuruluşa bu program kapsamında TÜBİTAK tarafından bir ödeme yapılması söz konusu değildir.

d. Destek süresi

Destek süresi proje bazında azami 18 aydır (www.tubitak.gov.tr).

2.2.4.1.4. KOBİ Ar-ge başlangıç destekleme programı (1507)

Ülkemizde, Ar-ge faaliyetlerinin ağırlıklı bölümü büyük işletmeler tarafından gerçekleştirilmekte ve bu durum itibariyle de ülke sanayinin %98' ini oluşturan KOBİ' lerin Ar-ge faaliyetleri olması gereken seviyenin oldukça altında kalmıştır. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) yönelik hazırlanan stratejik eylem planlarında geliştirilen temel strateji; KOBİ' lerin verimliliklerini, katma değer içindeki paylarının ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılması esasına dayanmaktadır. Belirlenen stratejiler doğrultusunda hedeflere ulaşılması için TÜBİTAK tarafından KOBİ' lere yönelik Ar-ge ve yenilik projeleri için hazırlanmış bir destek programıdır. (www.tubitak.gov.tr)

KOBİ' lerin yeni bir ürün üretmesi, geliştirmesi, iyileştirmesi, ürün kalitesini ve standardını yükseltmesi veya maliyet düşürücü nitelikte yeni tekniklerin, yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi konularında KOBİ' ler tarafından yürütülen projelerin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

a. Başvuru süreci

Başvurular elektronik ortamda, <http://eteydeb.tubitak.gov.tr> adresindeki Proje Değerlendirme ve İzleme Sistemi (PRODİS) aracılığıyla yapılır.

Başvuru süreci yeni kayıt, yetkilendirme, projenin gönderilmesi, ön değerlendirme ve hakem değerlendirmesi adımlarından oluşur. Karar verildikten sonra sözleşme imzalanarak destek süreci başlatılır.

Projelerin desteklenmeye uygun görülmesi için aşağıda belirtilen üç boyut altında değerlendirilir.

- I: Projenin endüstriyel Ar-ge içeriği, teknoloji düzeyi ve yenilikçi yönü,
- II: Proje planı ve kuruluşun altyapısının proje için uygunluğu,
- III: Proje çıktılarının ekonomik yarara ve ulusal kazanıma dönüşebilirliği.

Proje başvuru tarihi proje önerisinin sistem üzerinden gönderildiği tarihtir, firma ön kayıt onayı beklerken PRODİS üzerinden AGY101 hazırlama kılavuzunda belirtilen içerik ve biçime uygun olarak proje öneri bilgilerini hazırlamaya devam edebilir.

Proje destek başlangıç tarihi proje önerisinin PRODİS üzerinden gönderildiği tarihin bulunduğu ayın birinci günü veya bu tarih takip eden bir sonraki ayın birinci günü olarak kuruluş tarafından belirlenir.

b. Kimler başvurabilir ?

KOBİ tanımına uyan ve sektörüne bakılmaksızın firma düzeyinde katma değer yaratan tüm sermaye şirketleri proje başvurusunda bulunabilirler. Bir kuruluşun sadece ilk iki projesine destek verilmektedir.

c. Destekleme dönemi ve destek süresi

Dönem içerisinde gerçekleştirilen faaliyetler teknik ve mali yönden izlenir, değerlendirilir ve dönemsel olarak destek oranı uygulanarak geri ödemesiz (hibe) olarak desteklenir.

Faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için belirlenen ve TÜBİTAK tarafından kabul edilen destek süresi azami 18 aydır.

d. Destek oranı

Programa başvuru yapılacak projenin toplam bütçesi 400.000,00 TL olmalı ve destek oranı her dönem için sabit olup, % 75 ile sınırlandırılmıştır (www.tubitak.gov.tr).

2.2.4.1.5. Uluslararası sanayi Ar-ge projeleri destekleme programı (1509)

Türkiye'deki teknik yeterliliğin ve bilgi birikiminin artırılması, kuruluşların uluslararası teknoloji birikimine erişiminin ve teknoloji transferi sağlamalarına, teknolojik bilgi ve deneyimin kurumun adapte olması ve özgün teknolojilerin üretilmesinde hızlandırıcı etkide bulunulması amaçlanmaktadır. (www.pdo.yildiz.edu.tr/category.php?id=9)

a. Kimler başvurabilir ?

Sektör ve büyüklüğe bakılmaksızın, firma düzeyinde katma değer yaratan, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olan Türkiye' de yerleşik tüm sermaye şirketleri destek programına başvuru yapabilir.

b. Başvuru süreci

Başvurular elektronik ortamda, <http://eteydeb.tubitak.gov.tr> adresindeki Proje Değerlendirme ve İzleme Sistemi (PRODİS) aracılığıyla yapılır.

Başvuru süreci yeni kayıt, yetkilendirme, projenin gönderilmesi, ön değerlendirme ve hakem değerlendirmesi adımlarından oluşur. Karar verildikten sonra sözleşme imzalanarak destek süreci başlatılır.

Projelerin desteklenmeye uygun görülmesi için aşağıda belirtilen üç boyut altında değerlendirilir.

- I: Projenin endüstriyel Ar-ge içeriği, teknoloji düzeyi ve yenilikçi yönü,
- II: Proje planı ve kuruluşun altyapısının proje için uygunluğu,
- III: Proje çıktılarının ekonomik yarara ve ulusal kazanıma dönüşebilirliği.

c. Destek oranı

Destek almaya hak kazanan büyük ölçekli firmaların Ar-ge projelerinin uygun bulunan harcamalarının en fazla % 60, KOBİ' lerin proje harcamalarına ise %75 oranında hibe desteği sağlanmaktadır.

d. Destek süresi

Proje, en fazla uluslararası proje süresi kadar desteklenir.

e. Başvuru süresi

Başvuru süresi için bir sınırlama bulunmamaktadır. Proje başlama tarihi, proje önerisinin PRODİS üzerinden gönderildiği başvuru tarihinin bulunduğu ayın birinci günü veya başvuru tarihini takip eden herhangi bir ayın birinci günü olarak kuruluş tarafından belirlenir.

TÜBİTAK – TEYDEB – 1509 kodlu program kapsamında uluslararası işbirlikleri oluşturularak hazırlanan EUREKA ve EUROSTARS programları ulusal kaynaklarla desteklenmektedir (<http://www.eurekanetwork.org/>).

2.2.4.1.5.1. EUREKA

EUREKA, Türkiye' nin de içinde bulunduğu Avrupa ülkeleri ve AB komisyonu tarafından 1985 yılında kurulmuştur. Pazar odaklı, kısa sürede ticarileştirilebilecek ürün ve süreçlerin işbirlikleri kurularak yenilenmesine yönelik desteklerin sağlandığı uluslararası işbirliği platformudur.

Programa üye ülkelerdeki KOBİ' ler, büyük sanayi kuruluşları, üniversiteler ve araştırma kuruluşları arasında kalıcı Ar-ge işbirlikleri oluşturulması ve mevcut çalışmaların da artırılması amaçlanmaktadır.

EUREKA projelerinde olması gereken özellikler;

- En az iki farklı ülkeden katılımcılarla oluşturulmalı
- Sivil amaçlı uygulamalara yönelik olmalı
- Ortaklar arasındaki iş bölümü dengeli (küçük ortak %25 den fazla)

olmalı

- Kısa zamanda ticarileşebilecek (6 ay ile 2 yıl arası) bir ürün, bir süreç veya hizmete yönelik bir proje olmalı
- Sözleşme yaparken (mülkiyet hakları çözülmeli- örneğin küçük ortağın da proje sonrası mülkiyet haklarının olması, bedelsiz lisans kullanma hakkı) gibi konuların bulunması gereklidir.

EUREKA programı aşağıda belirtildiği gibi 3 bölümden oluşur;

- a. EUREKA Standart (İkili ve çoklu işbirliği) projeleri ile kısa zamanda ticarileşebilecek ürün, süreç ve hizmetler geliştirilmesini,
- b. EUREKA Kümeler (clusters) projeleri aracılığıyla Avrupa’ daki sektör liderlerinin uzun vadeli Ar-ge işbirlikleri oluşturulmasını ve böylece rekabet öncesi araştırma ortaklıklarının kurulmasını,
- c. EUREKA Şemsiye (umbrellas) projeleri aracılığıyla stratejik öneme sahip teknoloji alanlarında ülkeler arasında yakın işbirliği sağlanmasını ve ikili ve çoklu projeler yaratılmasını hedeflemektedir.

EUREKA ÜYESİ ÜLKELER

Tablo 2.15. EUREKA Üyesi Ülkeler

Almanya	Hırvatistan	Letonya	Romanya
Avusturya	Hollanda	Litvanya	Rusya
Belçika	İngiltere	Lüksemburg	San Marino
Bulgaristan	İrlanda	Macaristan	Sırbistan
Çek cumhuriyeti	İspanya	Makedonya	Slovakya
Danimarka	İsrail	Malta	Slovenya
Estonya	İsveç	Monako	Türkiye
Finlandiya	İsviçre	Norveç	Ukrayna
Fransa	İtalya	Polonya	Yunanistan
G.Kıbrıs Rum Yönetimi	İzlanda	Portekiz	Avrupa Birliği

Kaynak: <http://www.tubitak.gov.tr/sid/1303/pid/1301/index.htm>

a) EUREKA Standart

EUREKA üyesi en az iki ülkenin pazar odaklı, teknoloji alanı kısıtı olmadan oluşturdukları uluslararası Ar-ge projeleridir. Destek programı 4 adımda açıklanabilir.

- Ar-ge fikrinin projelendirilmesi: Şirketin hedefleri doğrultusunda, pazarın gerektirdiği teknolojilere yönelik ürün ve süreç yenileme ile ilgili fikirler

literatür taraması, pazar analizi ve mevcut teknolojilerin incelenmesinin adından EUROKA projelerine dönüştürülebilir.

- Ortak arama: Üye ülkelerdeki firmaların başvuru yapabilmeleri için üniversiteler veya araştırma merkezlerinden en az biri ile ortaklık kurulmalıdır. Proje başvurusu için ortak bulamayan firmalar için programın internet adresinden ulaşılabilecek EUREKA Ortak Arama Formu doldurularak TÜBİTAK EUREKA Ofisinden destek alınabilir.

- Proje Başvuru Formunun Hazırlanması: Yabancı bir ortak bulunması durumunda, başvuru süreci başlatılabilir ve EUREKA başvuru formu tüm proje ortakları tarafından doldurularak imzalanmalıdır. Başvuru formu elektronik ortamda, 1509 – Uluslararası Sanayi Ar-ge Projeleri Destekleme Programı üzerinden gönderilir.

- Değerlendime süreci ve projenin EUREKA etiketi alması: TÜBİTAK tarafından proje başvuru formunun değerlendirmesi tamamlandıktan sonra olumlu karar alınırsa, projenin destekleneceği EUREKA' ya da bildirilerek projenin etiket alması sağlanır.

b) EUREKA Kümeler

EUREKA Kümeler Programı, lider teknoloji alanlarında faaliyet gösteren firmaların sektördeki büyük firmaları bir araya getirerek oluşturdukları uzun vadeli stratejik projelerden oluşmaktadır.

Küme projelerine katılmanın işletmeler için avantajları şunlardır:

- Avrupa'nın lider firmalarıyla birlikte çalışmak
- Geleceğin teknolojilerine şimdiden şekil veren ekipte yer almak
- Uzun vadedeki, strateji projelerin içerisinde bulunmak ve rekabet öncesi ortak araştırmalara katılmak, ilgili alanlardaki standartlardan ve teknik düzenlemelerden önceden haberdar olmak
- Daha kolay ve hızlı ulusal proje başvuru süreci

Küme projelerine başvurular 1509 – Uluslararası Sanayi Ar-ge Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmektedir. EUREKA Kümeler programı kapsamında oluşturulan ve aktif olarak çalışan 6 farklı küme bulunmaktadır.

1. ACQUEAU: Su teknolojileri
2. CATRENE: Mikro ve nano elektronik

3. CELTIC+: Telekomünikasyon çözümleri, mobil iletişim, mobil uygulamalar, internet altyapıları

4. EUROGIA+ : Yenilenebilir enerji

5. ITEA 2: Yazılım çözümleri, servis yazılımları, gömülü yazılımlar, e-sağlık

6. Manufuture Industry: Üretim sistemleri ve teknolojileri

c) EUROKA Şemsiye

EUREKA üyesi ülke temsilcileri ve kümenin hedeflediği sektörü temsil eden firmalar arasındaki işbirliğini geliştirmek amacıyla kurulan sektörel yapılanmalardır.

Firmaların şemsiye programlarına katılarak sektörel ağ yapılarının içerisinde yer almaları, üye ülkelerden uygun ortak bulma sürecini hızlandırmada ve EUREKA projelerinin oluşturulması sırasında katılımcıların proje hazırlamasına EUREKA ofisi destek olmaktadır.

EUREKA şemsiye programı kapsamında çağrı sistemi bulunmamakta olup, aktif çalışan 5 farklı şemsiye bulunmaktadır.

1. EUREKA Tourism: Kültür, turizm ve otelcilikle ilgilenen şirketlerle turizm kullanımı ve servis teknolojilerini geliştirme üzerine çalışan şirketleri bir araya getirme

2. EuroAgri FoodChain: Avrupa'nın rekabet edebilirliğini güçlendirmek için tarım, gıda ve beslenme sektörlerinde yenilikçiliğe ve teknolojinin uygulanmasına yardımcı olmak

3. E!SURF: Sürtünme bilim alanında, sanayi ve akademi arasında ilişki kurulması ve sanayiye teknoloji transferi yapılmasını sağlayacak, bütünleşmiş ve güçlü bir şemsiye kurarak, Avrupa' da gerçekleştirilen Ar-ge çalışmalarını bir araya getirmek

4. ProFactory: Rekabetin ve sürdürülebilirliğin artırılması amacıyla, üretim teknolojileri ve robotbilimde, uygulama odaklı ve işbirlikçi Ar-ge projeleri geliştirmek

5. EurekaBuild: kaynak kullanımını azaltmak, taşıma ve hizmet ağlarını sürdürülebilir biçimde düzenlemek, çevresel ve insan kaynaklı etkileri azaltmak, güvenlik alanında iyileştire yapmak ve kültürel mirası koruyarak sürdürülebilir hale getirmek

Şemsiye projelerine başvurular 1509 – Uluslararası Sanayi Ar-ge Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmektedir (www.eurekanetwork.org).

2.2.4.1.5.2. EUROSTARS

EUROSTARS üye ülkelerdeki KOBİ'lerin rekabetçiliğinin artırılması için herhangi bir teknoloji alanı ve sektör ayrımı yapmaksızın Ar-ge odaklı başlatılan özel, hızlı ve etkin bir destek programıdır.

EUROSTARS programı, KOBİ'lerin EUREKA programına katılımını arttırmayı ve projelerde daha etkin rol almalarını hedeflemektedir.

Avrupa Birliği KOBİ tanımına uyan, personel sayısı 250' den az ve yıllık cirosu 50 Milyon Avro' nun altında olan, işletmeler ana ortak (proje koordinatörü) olarak EUROSTARS projesi başlatabilirler. Bu tanıma uymayan işletmeler ve büyük firmalar, gerekirse üniversite veya araştırma kuruluşlarıyla birlikte EUROSTARS projelerinde ortak olarak yer alabilirler.

Ana ortak (proje koordinatörü) olacak KOBİ'lerin personelinin en az % 10'unun Ar-ge faaliyetlerinde çalışıyor olması veya cirosunun en az % 10'unu Ar-ge faaliyetlerine ayırması gerekmektedir. Bu tip KOBİ'lere Ar-ge Yoğun KOBİ denilmektedir. Proje koordinatörü olmayan KOBİ'ler ve büyük firmalar için bu koşul geçerli değildir.

EUROSTARS projeleri, en fazla 3 yıl içinde tamamlanmalıdır ve hedef ürün veya süreç proje tamamlandıktan sonra en geç 2 yıl içerisinde pazara sunulmalıdır. EUROSTARS başvuruları yılda iki kez çağrı yayınlama tarihinde doğrudan Brüksel EUREKA ofisine yapılır ve başvurular 14 hafta içerisinde değerlendirilerek açıklanır.

EUREKA ve EUROSTARS programları kapsamında hazırlanan uluslararası işbirliğine dayalı ortaklı projeler de, proje başlamadan önce ya da proje sürecinde fikri mülkiyet haklarının paylaşımı ile ilgili ulusal kuruluşların herhangi bir tasarrufu olmamakla birlikte şirketlerin hukuki destek alması ve fikri haklara ilişkin temel kavramlara hakim olması gerekmektedir. Türk şirketler için Türk Patent Enstitüsü, Gizlilik Anlaşması Örneği ve EUROSTARS Konsorsiyum Anlaşması Taslağı hakların korunabilmesine yönelik rehber olması amacıyla kuruluşun internet adresinden alınabilir (<http://www.eurekanetwork.org/>).

2.2.4.1.6. TÜBİTAK öncelikli alanlar araştırma teknoloji geliştirme ve yenilik projeleri destekleme programı (1511)

Türkiye'nin Ar-Ge ve yenilik kapasitesinin güçlü olduğu veya geliştirilmesinin amaçlandığı alanlardaki Ar-Ge projelerini desteklemek amacıyla özel sektöre yönelik oluşturulan yeni bir programdır.

1 Nisan 2012 tarihinde yürürlüğe giren program ile; belirlenen öncelikli alanlarda hedef ve ihtiyaç odaklı, izlenebilir sonuçları olan; yeni bir ürün üretilmesi, mevcut bir ürünün geliştirilmesi, iyileştirilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi veya maliyet düşürücü nitelikte yeni tekniklerin, yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi konularında yapılacak Ar-ge projelerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

1511 ile sağlanacak desteğin teknolojik yeterlilik ve bilgi birikiminin artırılmasında, mevcut yeteneklerin farklı alanlarda da değerlendirilmesinde ve özgün teknolojilerin geliştirilmesinde ivme kazandırıcı ve yönlendirici bir etken olması hedeflenmektedir. Öncelikli Ar-ge alanlarının seçimi; Enerji, gıda, otomotiv, bilgi iletişim teknolojileri ve makine imalat teknolojileri alanları, Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi (UBTYS) 2011-2016 belgesinde belirlenen Ar-ge ve yenilik kapasitesinin güçlü olduğu ve ivme kazanılması gereken alanlar olup, önceliklendirme çalışmaları TÜBİTAK tarafından oluşturulan kurullar tarafından yapılmaktadır.

TÜBİTAK TEYDEB, geçen yıl Türk şirketlerine verdiği 278 milyon liralık desteğin 162 milyon lirası KOBİ'lere, 115 milyon lirası büyük ölçekli firmalara aktarılmıştır (www.tubitak.org/teydeb/)

2.2.4.2. Akademik Ar-Ge Destekleri

Araştırma Destek Programları Başkanlığı (ARDEB) tarafından evrensel gelişmeler ve ülke öncelikleri doğrultusunda, bilgi ve teknolojinin üretilerek, sonuçların hizmet ve/veya ürüne dönüştürülmesi yoluyla topluma kazandırılması için Ar-ge faaliyetlerini yürüten bilim insanları desteklenmektedir. ARDEB, araştırma destek grupları ile kamu Ar-ge enstitülerinden, temel ve uygulamalı araştırma yapan özel sektör kuruluşlarından ve de üniversitelerden gelen araştırma projelerine destek verilmektedir. Özel sektöre yönelik hazırlanan destek programları aşağıda belirtilmiştir (www.tubitak.gov.tr/ardeb/).

- 1001 – Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı

- 1003 – Öncelikli Alanlar Ar-ge Projeleri Destekleme Programı
- 1007 – Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı
- 1008 – Patent Başvurusu Teşvik ve Destekleme Programı
- 1301 – Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Ağları ve Platformları Kurma Girişimi Projeleri (İŞBAP) Destekleme Programı

2.2.4.2.1. Bilimsel ve teknolojik araştırma projeleri destekleme programı (1001)

Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı, teknolojik problemlerin çözümlenmesi, yeni bilgiler elde edilmesi, bilimsel yorumlar yapılması için bilimsel esaslara uygun olarak yurt içinde yapılan çalışmaları desteklemeyi amaçlamaktadır. (<http://ardeb1001.tubitak.gov.tr/pb/main.htm>)

a. Kimler başvurabilir?

Proje ekibinde yer alacak yürütücü, araştırmacı veya danışmanların;

- Üniversite personeli olmaları durumunda, doktora/tıpta uzmanlık/sanatta yeterlilik derecesine sahip olmaları gerekmektedir. (Bu koşul eğitim ve araştırma hastanelerinde çalışanları da kapsamaktadır.)
- Kamu kuruluşları veya özel kuruluşlarda çalışmaları durumunda, en az dört yıllık üniversite lisans eğitimi almış olmaları yeterlidir.

Proje yürütücüsü, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde ikamet ediyor olmalı ve projeyi öneren kuruluşun kadrolu personeli olmak durumundadır.

Projedeki katkıları %10'un altında olan kişiler araştırmacı olarak görev alamazlar. Bir projede danışman olabilmesi için projenin özel uzmanlık alanı gerektiren bir konuda hazırlanmış olması gerekir.

b. Başvuru süreci

Başvurular elektronik ortamda yapılır. İnternet adresinde bulunan başvuru formu ve ek belgeler ilgili kuruluşa gönderilir.

c. Destek süresi

Proje süresi en fazla 36 aydır. Başvuru dönemleri 2 Mart 2012 ve 7 Eylül 2012'dir.

d. Destek oranı

2011 yılında araştırma projeleri için üst limit (burs dahil, PTİ ve Kamu Hissesi Hariç) yıllık 120.000 TL'dir. Altyapı projeleri desteklenmez. Makine-

teçhizat alımı için ayrılan bütçe miktarı toplam bütçe ile dengeli olmalıdır (www.tubitak.gov.tr).

2.2.4.2.2. Öncelikli alanlar ar-ge projeleri destekleme programı (1003)

Türkiye'nin öncelikli bilim ve teknoloji alanlarında, sonuç odaklı, izlenebilir hedefleri olan ve ilgili bilim/teknoloji alanlarının dinamiklerini gözetken Ar-ge projeleri ARDEB tarafından desteklenmek üzere 2012 yılının Nisan ayında yeni uygulamaya başlamıştır. Programın uygulamasına yönelik destek unsurları aşağıda belirtildiği gibidir.

a) Kimler Başvurabilir?

Proje yürütücüsü, araştırmacı ve danışmanların;

- Üniversite personeli olmaları durumunda, doktora/tıpta uzmanlık/sanatta yeterlilik derecesine sahip olmaları gerekmektedir (Bu koşul eğitim ve araştırma hastanelerinde çalışanları da kapsamaktadır.).
- Kamu kuruluşları veya özel kuruluşlarda çalışmaları durumunda, en az dört yıllık üniversite lisans eğitimi almış olmaları yeterlidir. Ayrıca programın internet sitesinde belirtilen şartlara uygun olmak koşuluyla bursiyer olarak programa başvuru yapılabilmektedir.

b) Başvuru Süreci

Her çağrı konusu için çağrı takvimi (Birinci aşama ve ikinci aşama için son başvuru tarihleri, değerlendirme sonuçlarının ilan tarihi) TÜBİTAK tarafından belirlenir ve çağrı metni ile birlikte ilan edilir. 2012 yılının ilk çağrısı EN01- Enerji Öncelikli Alanı Kömür Teknolojileri Çağrı Programı kapsamında uygulanmaktadır.

c) Başvuru Süresi

Proje başvuruları elektronik olarak yapıldıktan sonra basılı olarak gönderilmesi gereken belgeler en geç her iki aşama için ilan edilen son başvuru tarihlerinden sonraki ikinci cuma mesai bitimine kadar postaya/kargoya verilmelidir.

d) Destek Süresi

- Küçük Ölçekli projelerin süresi azami 24 ay,
- Orta ve Büyük Ölçekli projelerin süresi azami 36 aydır.

e) Destek Oranı

2012 yılı için, her üç ölçekte ayrı ayrı desteklenecek projeler için destek alt ve üst limitleri (Burs dahil, Proje Teşvik İkramiyesi (PTİ) ve Kurum hissesi hariç) aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Küçük Ölçekli projeler : 500.000 TL'ye kadar

Orta Ölçekli projeler : 500.000 - 1.000.000 TL

Büyük Ölçekli projeler : 1.000.000 - 2.500.000 TL

Proje yürütücüsü, araştırmacı ve proje danışmanlarına 2012 yılında ödenebilecek PTİ üst limitleri aşağıdaki gibidir:

Proje yürütücüsü için : 2.000 TL/ay

Proje yöneticisi için : 2.500 TL/ay

Araştırmacı için : 1.000 TL/ay

Danışman için : 1.000 TL/yıl (www.tubitak.gov.tr).

2.2.4.2.3. Kamu kurumlarını araştırma ve geliştirme projelerini destekleme programı (1007)

Kamu kurumlarının Ar-ge ile giderilebilecek ihtiyaçlarının karşılanmasına ya da sorunlarının çözümüne yönelik projeleri desteklemek amacıyla, 1007 programına sunulan projeler aşağıda belirtilen iki Araştırma Destek Grubu tarafından desteklenmektedir.

- Savunma ve Güvenlik Teknolojileri Araştırma Destek Grubu(SAVTAG)
- Kamu Araştırmaları Destek Grubu (KAMAG)

Milli Savunma Bakanlığı (MSB) ile Savunma Sanayi Müsteşarlığı tarafından sunulan alanındaki 1007 projeleri SAVTAG tarafından, diğer kamu kurumlarının 1007 projeleri ise KAMAG tarafından desteklenmektedir.

SAVTAG için proje başvuruları tek aşamalı olarak ve yılın her döneminde yapılmaktadır. KAMAG ise proje başvuruları iki aşamalı olup, proje başvuruları her yıl belirli dönemlerde yapılmaktadır. (1007 Programı Rehberi, 2011)

2.2.4.2.4. Patent başvurusu teşvik ve destekleme programı (1008)

Türkiye'nin ulusal ve uluslararası patent başvurularının sayısının arttırılması, kişilerin patent başvurusu yapmaya teşvik edilmesi ve ülkemizde fikri ve sınai hakların tescili yönünde bilinçlenmeye katkıda bulunulması amacıyla hazırlanmış bir programdır.

İlgili patent ofislerinin herhangi birisine başvuru yaparak, başvuru numarası alan T.C. vatandaşları veya Türkiye sınırları içerisinde faaliyet gösteren, Türk hukukuna göre kurulmuş ve Türk tabiiyetinde olan şirketler Patent Teşvik Sistemi

kapsamında öngörülen desteklerden yararlanabilirler. Başvuru için belirli bir dönem bulunmamakla birlikte ARDEB' e başvuru yapılabilir. (www.tpe.gov.tr)

Başvurulara ilişkin değerlendirme sonuçları yaklaşık iki aylık bir süreç sonunda açıklanır.

Patent desteklerine ilişkin verilen destek miktarları:

- Ulusal patent başvuruları için geri ödemesiz: 3000 TL
- Uluslararası/bölgesel patent başvuruları için geri ödemesiz: 3000 TL
- Uluslararası/bölgesel patent başvuruları için geri ödemeli: Talep doğrultusunda Jüri tarafından belirlenmektedir (www.tubitak.gov.tr).

2.2.4.2.5. Bilimsel ve teknolojik işbirliği ağları ve platformları kurma girişimi projeleri (İŞBAP) destekleme programı (1301)

Program, kurum, kuruluş, birim ve grupların ulusal ve uluslararası düzeyde temel bilimler, sağlık, sosyal ve mühendislik bilimleri ve ilgili teknoloji alanlarında bilim ve teknoloji öngörülerini doğrultusunda gelişim sağlamak üzere ilgili taraflar arasında işbirlikleri oluşturmaları ve somut çıktılar elde etmeleri için gerekli yönlendirmeleri yaparak işbirliği ağlarının ve platformların kurulmasını desteklemektir. (www.tubitak.gov.tr)

Belirtilen amaca yönelik oluşturulan ağ/platformlarının;

- İlgili alanda ulusal ve uluslararası düzeyde, bilimsel ve teknolojik gelişim sağlamak üzere politikalar geliştirmesi ve yol haritaları oluşturmaları, uluslararası rekabet gücünün artmasına katkı sağlanması,
- Türkiye'nin uluslararası alanda bilim ve teknolojide görünürlüğünün ve işbirliklerinin artırılması ve bilgi birikimini paylaşarak verilen/alınan desteklerin doğru ve verimli kullanılmasının sağlanması, var olan olanakların birleştirilmesi, paylaşım için yeni mekanizmaların geliştirilmesi ve dolaşımı artırarak paylaşımın ve bilginin yayılmasının etkin hale getirilmesi,
- Ulusal ve uluslararası projeler oluşturulmasının ve bunlardan alınacak destekler ile ilgili konuda ülkemizde ortak kullanılacak fiziksel altyapının oluşmasının ve gelişmesinin sağlanması,
- Bilimsel bilginin teknolojiye transferi için gerekli yönlendirmelerin ve somut eylemlerin yapılmasının sağlanması beklenmektedir.

a. Kimler başvurabilir?

Sanayi ve iş dünyasından kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları ile bunların oluşturduğu konsorsiyumlar başvuruda bulunabilir.

b. Başvuru dönemi

Başvurularda herhangi bir zaman kısıtlaması yoktur. TÜBİTAK Araştırma Destek Programları Başkanlığı'na başvuru yapılabilir.

c. Destek süresi

Proje süresi en fazla 36 ay olabilir.

d. Destek oranı

Destek üst limiti yıllık 250.000 TL'dir (www.tubitak.gov.tr).

2.2.4.2.5.1. İl yenilik platformu projeleri

İl yenilik platformu projeleri, illerin sahip olduğu ve onlara dünya çapında rekabet gücü sağlayabilecek değer ve birikimleri, araştırma ve geliştirme (Ar-ge) ve/veya yenilik (inovasyon) ekseninde ekonomik ve sosyal faydaya dönüştürmek üzere yerel paydaşların bir araya gelerek ortak çalışmalar yürütmelerini sağlayan sürekli ve dinamik bir işbirliği zemini oluşturmayı amaçlamaktadır (www.fp7nku.edu.tr).

TÜBİTAK, bu amacın gerçekleşmesi için, il bazında ilgili paydaşların bir araya gelerek karşılıklı etkileşim ve işbirliği içinde oluşturmalarını sağlayacak İl Yenilik Platformu Projelerini 1301 kodlu İŞBAP programı kapsamında desteklemektedir.

İl Yenilik Platformlarının illere aşağıdaki katkı ve kazanımları sağlaması beklenmektedir:

- İlde yenilik ile ilgili konularda farkındalığın artırılarak ilgili tüm taraflara/paydaşlara kazandırılması ve bir yenilik kültürünün oluşturulması,
- İlin mevcut kaynaklarını bilim, teknoloji ve yenilik yoluyla faydaya dönüştürebilmesi ve yenilik ihtiyaçları doğrultusunda yerel kaynaklar yaratılabilmesi,
- İldeki tüm paydaşların, bilim, teknoloji ve yenilik alanlarında çeşitli kamu kurumları, ulusal ve uluslararası kuruluşlar (AB, Dünya Bankası vb.) tarafından verilen fonlardan daha etkin yararlanmasının sağlanması,

- İlin ihtiyaç duyduğu alanlarda nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi ve geliştirilmesi için gerekli eğitim faaliyetlerinin oluşturulmasının ve uygulanmasının desteklenmesi,
- Bilimsel bilginin ildeki paydaşlar arasında paylaşımını, yayılımını etkin hale getirecek mekanizmaların geliştirilmesi ve bu bilginin il bazında teknoloji ve yeniliğe transferi için gerekli yönlendirmelerin ve somut eylemlerin yapılması,
- İlde yenilik konusunda kurumlar arası işbirliği ve iletişimin güçlendirilerek etkin, verimli hale getirilmesi ve başarılı uygulamaların yaygınlaşmasının sağlanması.

a. Kimler başvurabilir?

İl Yenilik Platformu üyeleri/paydaşları valilik, il özel idaresi, belediyeler, üniversiteler, kalkınma ajansları, araştırma enstitüleri, sanayi/ticaret odaları, KOBİ'ler, şirketler, ilgili sivil toplum kuruluşları vb. kurum/kuruluşlar ve organizasyonlar projede yer alabilirler.

b. Destek süresi

Proje süresi en fazla 36 aydır.

c. Destek oranı

Destek üst limiti 250.000 TL dir.

d. Başvuru yeri ve şekli

TÜBİTAK Araştırma Destek Programları Başkanlığına kargo veya posta yoluyla yapılır (www.tubitak.gov.tr).

2.2.5. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, girişimciliğe, yenilikçiliğe, bilimsel gelişmeye ve yüksek katma değerli teknoloji üretimin dayalı, bilgi tabanlı ve rekabetçi ekonomik yapısıyla ülkemizin, dünyanın en gelişmiş ülkeleri arasında bulunmasına yönelik çalışmalar yapmayı amaçlamaktadır. Belirtilen amaçlar doğrultusunda sanayi, üniversite ve araştırma kuruluşlarına yönelik aşağıda belirtilen destek programları uygulamaktadır.

1. Ar-ge Merkezleri
2. Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri
3. SAN-TEZ
4. Tekno – Girişim Sermayesi Desteği
5. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri

2.2.5.1. Ar-Ge Merkezleri

5746 sayılı kanun ile, Ar-ge ve yenilik yoluyla ülke ekonomisinin uluslararası düzeyde rekabet edebilir bir yapıya kavuşturulması için teknolojik bilgi üretilmesini, üründe ve üretim süreçlerinde yenilikler yapılması, ürün kalitesi ve standardının yükseltilmesi, verimliliğin artırılması, işbirliklerinin güçlendirilmesi, girişimcilik ile ilgili yatırımlar ve yenilikle ilgili yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye girişinin hızlandırılması, Ar-ge personeli ve nitelikli işgücü istihdamının artırılmasını desteklemek ve teşvik etmek amaçlanmaktadır.

Ar-ge Merkezlerine yönelik başvuru, değerlendirme ve denetim işlemleri 5746 Sayılı Kanun Kapsamında Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir.

Ar-ge Merkezleri, dar mükellef kurumların Türkiye'deki işyerleri dahil, sermaye şirketlerinin; organizasyon yapısı içinde ayrı bir birim şeklinde örgütlenmiş, münhasıran yurt içinde araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunan ve en az 50 tam zaman eşdeğer Ar-ge personeli istihdam eden, yeterli Ar-ge birikimi ve yeteneği olan birimler olarak tanımlanabilir.

İşletmeler, yıl içerisinde her zaman Ar-ge merkezi başvurusunda bulunabilirler. Bu başvurular en geç 60 gün içerisinde değerlendirilerek sonuçlandırılır.

5746 sayılı kanun ile Ar-ge merkezlerine sağlanan muafiyetler:

- Ar-ge indirimi: Ticari kazancın tespitinde indirim konusu yapılır.
- Gelir vergisi stopajı teşviki: Ar-ge ve destek personelinin çalışmalar karşılığında elde ettiği ücretlerin doktoralı olanlar için % 90, diğerleri için % 80'i gelir vergisinden müstesnadır.
- Sigorta primi desteği: Ücret gelir vergisinden istisna olan personelin, çalışmaları karşılığında elde ettikleri ücretleri üzerinden hesaplanan sigorta primi işveren hissesinin yarısı, her bir çalışan için beş yıl süreyle Maliye Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekte karşılanır.
- Damga vergisi istisnası: Her türlü Ar-ge ve yenilik faaliyetleri ile ilgili olarak düzenlenen kağıtlardan damga vergisi alınmaz (www.sanayi.gov.tr).

2.2.5.2. Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri

Bilgi işleme teknolojisindeki hızlı değişim, Ar-ge faaliyetlerine ayrılan yüksek bütçeler, sabit varlıklara yapılan yatırımların maliyeti, rekabet olgusu gibi

nedenlerden dolayı şirketler yaşamını tek başına sürdürememekte ve işbirliği yapmaya zorlanmaktadır.

Rekabet öncesi işbirliği projesinden önce stratejik işbirliği kavramının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Stratejik işbirliği kavramı, iki veya daha fazla bağımsız işletmenin hem stratejik konumlandırma hem de öz yeteneklerini karşılıklı sağlayacak şekilde bazı amaçlar üzerinde birleştirilen anlaşmalar sonucunda ortaya çıkan ve bir plan dahilinde yürütülen çalışmalardır.

Rekabet öncesi işbirliği projeleri stratejik işbirliği yapan bir veya daha fazla işletmenin maddi, teknolojik ve bilgiye dayalı kaynaklarını bir araya getirerek yürüttükleri projelerdir.

İşletmeler arası ilişkiler stratejik işbirliği tanımı kapsamında aşağıda belirtilen başlıklar altında sınırlandırılabilir.

- Ortak Ar-ge çalışması,
- Ortak ürün geliştirme
- Uzun dönemli kaynak sağlama anlaşmaları
- Ortak üretim
- Dağıtım/hizmetin paylaşımı (üretici-dağıtımçı arasındaki ve üretici işletme – tedarikçi işletme arasındaki işbirliğini içeren ticari anlaşmalar)

Stratejik işbirlikleri ile işletmeler ayrı ve bağımsız kalırlar ve işbirliği sona erdiğinde kendi faaliyetlerine dönebilirler. Yabancı pazarlara girmek için bir yol olabilecek işbirliklerinde işletmeler, yeni bir ürün veya süreç meydana getirirken sabit maliyetleri ve riskleri paylaşırlar. İşbirliği yapan işletmeler birbirin tamamlayıcı yetenekleri ve kaynakları getirecek bir yol bulabilirken, faaliyet gösterdikleri endüstrilerde teknolojik standartlar oluştururlar. Ayrıca, işbirlikleri işletmelerin piyasa ihtiyaçlarına çabuk karşılık vermesini sağlamaktadır.

Stratejik işbirliklerinin zayıf yönlerinden biri işletmelerden birisinin işbirliğine yaptığı katkıdan fazlasını alması, bir diğeri ise işbirliklerinde değerin nasıl yaratılacağından önceden belirlenmemiş olması ve işbirliği yapılan işletmenin yarın veya başka bir pazarda yeni rakip olabilmesi belirsizlikleri artırmasıdır (<http://sagm.sanayi.gov.tr/>).

Rekabet öncesi işbirliği projesine başvuru yapabilmek için gerekli şartlar:

- Birden fazla kuruluşun yer alması,

- 5746 sayılı kanun kapsamında rekabet öncesi işbirliği projelerine tanınan destek ve teşviklerden yararlanmaları için projeyi yürütecek işletmeler arasında görev, maddi hak ve sınai mülkiyet paylaşımını düzenleyen bir protokol imzalanması ve yürütücü işletmenin, protokolün düzenlenme tarihini takip eden 3 ay içinde hazırladığı proje başvurusunu Sanayi Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğüne teslim etmesi

Rekabet öncesi işbirliği proje başvuruları en geç 60 gün içerisinde değerlendirilerek sonuçlandırılır (www.sanayi.gov.tr).

2.2.5.3. Sanayi Tezleri (SAN - TEZ) Programı

Sanayi Tezleri Programı (SAN-TEZ) sanayinin önemli bir kısmını oluşturan KOBİ' lerin Ar-ge ve Teknoloji kültürü kazanmaları ve sorunlarını üniversitede üretilen bilgi birikimini kullanarak, üniversitelerle işbirliği içinde çözme alışkanlığı kazanmalarını sağlayacağı gibi, üniversitelerde ticarileşebilir ürüne yönelik çalışma yürüten akademisyenlerin de bu çalışmalarını katma değere dönüştürmelerine olanak sağlayacak bir destek mekanizmasıdır.

Program, üniversite-sanayi işbirliğinin kurumsallaştırılması, üniversitelerde yapılan bilimsel çalışmaların ticarileştirilerek ülkemize katma değer yaratması, rekabet gücünün artırılmasına yönelik yeni ürün ve/veya üretim yöntemi geliştirilmesi amacıyla sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda belirlenecek yüksek lisans ve/veya doktora tez çalışmalarının desteklenmesini sağlayan en az biri sonuçları ticari uygulamaya dönüştürülecek gerçek veya tüzel kişi olan projeleri kapsamaktadır.

Proje başvurusu, SAN-TEZ yönetmeliğinde tanımlanan proje ortakları adına proje yürütücüsü veya firma yetkili temsilcisi tarafından yapılabilir. Proje yürütücüsünün bu program kapsamında aynı anda en fazla iki projesi desteklenebilmektedir.

SAN-TEZ projelerinde kullanılan proje ortakları ve proje yürütücüsü kavramlarının tanımı şu şekildedir:

Proje ortakları: Projenin gerçekleştirileceği kurumu, proje yürütücüsünü ve firmayı; *Proje yürütücüsü:* Proje hazırlama, yürütme beceri ve deneyimine sahip, projenin bilimsel, teknik, idari, mali ve hukuki her türlü sorumluluğunu taşıyan, projeye ilişkin raporların verilmesinden, harcamaların projenin gereklerine

uygunluğundan sorumlu olan ve proje ile ilgili yazışmaları yapan öğretim üyesini tanımlar.

a. Değerlendirme aşamaları

1. Projelerin ön değerlendirmesi Genel Müdürlük tarafından yapılır.
2. Proje başvuru formu ile firma katkısı yönetmelik çerçevesinde uygunluk bakımından değerlendirilir. Yatırıma, temel araştırmaya yönelik projeler ve eksik evrakı olan projeler değerlendirmeye alınmaz.
3. Ülke sanayisinin ihtiyaçları doğrultusunda konu belirlenen, teknoloji tabanlı yeni ürün/üretim yöntemi ile sonuçlanan ve sonuçları ticari uygulamaya çevrilebilecek projeler değerlendirmeye alınır.

Değerlendirme aşamasında, araştırma alanlarına yönelik ve katma değer yaratacak bir ürün ile sonuçlandırılacak projelere öncelik verilecek olup, hazırlanan projenin temel ve uygulamalı araştırma aşamasını tamamlamış, deneysel geliştirme aşamasına gelmiş projelere yönelik olmasına dikkat edilmelidir.

b. Destek oranı

Değerlendirme aşamasından geçen ve desteklenmesi uygun görülen projelerin en fazla %75'i Bakanlık, en az %25'i proje ortağı firma/firmalar tarafından karşılanır.

c. Destek süresi

Destek süresi proje bazında en fazla üç yıldır. Gerekçelerin uygunluğuna bakılarak 6 ay ek süre verilebilir.

d. Destek miktarı

Proje bütçeleri için alt ve üst limit belirlenmemiş olmakla birlikte, programın bütçesi göz önünde bulundurularak proje sonrası ekonomik faydaya göre projeler belirlenmektedir (www.sanayi.gov.tr).

2.2.5.4. Tekno-Girişim Sermayesi Desteği

Genç girişimcilerin, iş fikirlerini katma değer ve nitelikli istihdam yaratma potansiyeli yüksek teşebbüslere dönüştürmeleri için çekirdek sermaye sağlanarak destek verilmesi amaçlanmaktadır.

Program, teknoloji ve yenilik odaklı iş fikirlerini, desteği veren merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri tarafından desteklenmesi uygun bulunan bir iş planı çerçevesinde, katma değer ve nitelikli istihdam yaratan potansiyeli yüksek teşebbüslere dönüştürebilmelerini teşvik etmektedir. Örgün öğrenim veren

üniversitelerin herhangi bir lisans programından bir yıl içinde mezun olabilecek durumdaki öğrenci, yüksek lisans veya doktora öğrencisi ya da lisans, yüksek lisans veya doktora derecelerinden birini ön başvuru tarihinden en çok başvuru tarihinden en çok beş yıl önce almış kişiler programdan yararlanabilmektedir.

a. Başvuru süreci

- Destek programına başvuru yapmak için Bakanlığın internet sitesindeki girişimci ve iş fikri ile ilgili bilgileri içeren ön başvuru doldurularak Bakanlığa teslim edilir.
- Ön başvuru yapıldıktan sonra iş fikrinin detaylandırılması ve bir iş planı hazırlanır ve hazırlanan bu formlar Bakanlık tarafından incelenir ve olumlu olarak değerlendirilirse başvuru sahibi sunum yapmaya davet edilir.
- Bakanlık yetkilileri ve üniversite hocalarına yapılan sunum başarılı geçerse 100 bin TL alma hakkı kazanılır.
- Hibe alma hakkı kazanıldıktan sonra limited veya şahıs şirketi kurulmalıdır. Kurulan şirket ile ilgili 5746 Sayılı Kanun kapsamında olduğu için bir AR-GE şirketi olur ve çalışanların sigorta primleri düşük ödenir veya KDV'siz fatura kesilebilir.
- Şirket kurulduktan sonra Bakanlık ile sözleşme imzalanır ve hibe hesaba aktarılır.

b. Destek süresi

Programa yılda bir kez olmak üzere her yılın 01 Ekim – 15 Kasım tarihleri arasında ilgili idareye ön başvuru yapılır, programın destek süresi 12 aydır.

c. Destek miktarı

Destekleme kararı alınan iş fikirlerin giderlerine uygulanan en fazla destek miktarı olan 100.000,00 TL, teminat alınmaksızın geri ödemesiz hibe olarak verilmektedir. Şirket projeyi bitirmeden kapatılırsa, projede yapılması taahhüt edilen şeyler yapılmazsa ya da alınan para harcanamazsa, sadece harcanan tutarın geri ödenmesine yönelik çok istisnai durumlarda geri ödeme uygulanır.

Destek risk sermayesi olduğu için, iş fikrinin başarılı olup olmaması, hayata geçirilip geçirilmemesi şartı aranmadan geri ödeme yapılması gerekmez.

d. Değerlendirme kriterleri

- İş planının teknolojik yenilik ve rekabetçi yönünün olup olmadığını değerlendirilir ve yenilik ve rekabet içermeyen iş fikirleri reddedilir.

- Komisyon üye salt sayısının iş fikrini yenilik ve rekabetçilik bakımından yeterli bulması ve puan ortalamasının en az 60 ve üstüne olması gerekmektedir.
- Puanlama sonucunda en yüksek puan alandan en düşük puan alana doğru sıralama yapılır ve bütçe miktarı doğrultusunda desteklemeye değer bulunanlar belirlenir (www.sanayi.gov.tr).

2.2.5.5. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri

Teknoloji Geliştirme Bölgesi, ileri teknoloji kullanan ya da yeni teknolojilere yönelik firmaların, belirli bir üniversite veya ileri teknoloji enstitüsü ya da Ar-ge merkez veya enstitüsünün olanaklarından yararlanarak teknoloji veya yazılım ürettikleri teknolojik bir buluşu ticari bir ürün, yöntem veya hizmet haline dönüştürmek için faaliyet gösterdikleri ve bölgenin kalkınmasına katkıda bulundukları akademik, ekonomik ve sosyal yapının bütünleştiği siteyi veya bu özelliklere sahip teknoparkı temsil eder.

Teknoloji geliştirme bölgelerinin amacı, üniversiteler, araştırma kurum ve kuruluşları ile üretim sektörlerinin işbirliği sağlayarak ülke sanayinin uluslararası rekabet gücünü artırmayı ve ihracata yönelik bir yapı oluşturmayı sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda teknolojik bilgi üretmek, üründe ve üretim yöntemlerinde yenilik geliştirmek, ürün kalitesini yükseltmek, verimi artırmak, üretim maliyetini düşürmek, teknolojik bilgiyi ticarileştirmek, teknoloji yoğun üretim ve girişimciliği desteklemek, teknoloji yoğun alanlarda yatırım olanakları yaratmak, araştırmacı ve vasıflı kişilere iş imkanı yaratmak, teknoloji transferine yardımcı olmak ve yabancı sermayenin ülkeye girişini hızlandıracak teknolojik alt yapıyı sağlamaktır (www.sanayi.gov.tr).

Teknoloji geliştirme bölgelerinde 4691 numaralı kanuna uygun biçimde Uluslararası Bilim Parkları Birliği' ne göre tanımlaması aşağıdaki şekilde belirtilen Teknoparklar oluşturulmaktadır.

- Bir veya birden fazla üniversite veya diğer yüksek öğretim kurumu ve araştırma merkezleri ile resmi veya faaliyet bazında ilişkili,
- Bilgiye ve teknolojiye dayalı sanayi firmalarının kurulup gelişmesini teşvik etmek üzere tasarlanmış,
- İçinde yer alan kiracı firmalara, teknoloji transferi ve iş idaresi konularında destek sağlayacak bir yönetim fonksiyonuna sahip, teşvik ve mülkiyete dayalı bir teşebbüstür.

Teknoparklar, bilimsel ve teknolojik çalışmaları, geliştirme ve prototip aşamalarından geçirip ticari uygulamaya konulmalarına ortam yaratmaktadırlar. Teknopark kurulumu için bir üniversite veya kamuya ait Ar-ge kuruluşları ile ortak çalışmak gerekmektedir.

Teknoparklarda girişimcilere sunulabilecek hizmetler aşağıda belirtildiği şekilde sınıflandırılmakta olup, bu hizmetlerin bir kısmı kanunda mecburi tutulmuştur.(<http://www.yildizteknopark.com.tr/>)

- Danışmanlık Hizmetleri
- Teknik Hizmetler
- Sosyal Hizmetler

2.2.6. Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Tarafından İhracata Yönelik Verilen Destekler

Türkiye’de 1980 yılında sanayileşme yoluyla dışa açık büyüme modeline geçildikten sonra ekonomiye ilişkin tedbirler kapsamında ihracatın teşvik edilmesi amacıyla, doğrudan parasal ödemeler, istisnalar ve düşük faizli krediler şeklinde teşvik araçları kullanılmıştır. 24 Ocak 1980 istikrar programı ile sanayileşme stratejisi olarak emek-yoğun, yerli hammaddeye dayanan ve dünya pazarlarında Türkiye açısından rekabet gücü olduğu varsayılan sektörlerin desteklenmesi hedeflenmiştir. Böylece, kıt olan ülke kaynaklarının daha etkin kullanılması ve ölçek ekonomisinin de yardımıyla dış pazara dönük üretim yapılması amaçlanmış, bunların desteklenmesi içinde çeşitli ihracat teşvik politikaları uygulamaya alınmıştır. (Gürsoy, 2006: 295).

Ülkemizde devlet desteği uygulamaları, 27.12.1994 tarihli ve 94/6401 sayılı İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı kapsamında, gelişmiş bir prensip ve batılı ülkelerin uygulamalarına paralel bir şekilde, “bir faaliyetin yapılması” şartına bağlı olarak gerçekleştirilmektedir (www.dtm.gov.tr).

Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri tarafından verilen destekler aşağıda belirtildiği şekildedir. Destek programlarından sorumlu kuruluşlar programın sonunda belirtilmiştir.

1. Uluslararası Nitelikte Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi - DTM
2. Çevre maliyetlerinin desteklenmesi-İhracatçı Birlikleri
3. İstihdam yardımı - DTM
4. Yurt dışında gerçekleştirilen fuar katılımlarının desteklenmesi – DTM

5. Yurt Dışında Ofis Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi – İGEME ve İhracatçı Birlikleri

6. Türk Ürünlerin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve TURQUALITY’ nin Desteklenmesi -DTM

7. Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği - İGEME ve İhracatçı Birlikleri

8. Eğitim ve Danışmanlık Yardımı – İGEME ve İhracatçı Birlikleri

9. Tasarım desteği -İhracatçı Birlikleri

10. Ar-Ge Yardımı – TTGV

2.2.6.1. Uluslararası Nitelikte Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi

Destek programının amacı fuarların dış dünyaya tanıtımının yapılması ve söz konusu fuarlara uluslararası düzeyde katılımın artırılmasıdır. Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından belirlenecek kriterlere uygun yerel organizatörlerin fuar öncesine ve fuar süresince gerçekleştirecekleri tanıtım ve promosyon faaliyetlerine ilişkin giderlerin belli bir oranı karşılanmaktadır.

Desteklenecek fuarlarla ilgili sektörler:

- Tekstil-konfeksiyon-halı
- Deri (ayakkabı dahil)
- Taşıt araçları ve yan sanayi
- Gıda ve gıda teknolojisi
- Elektrik/elektronik sanayi
- Madeni eşya sanayi
- Toprak sanayi
- İnşaat malzemeleri
- Mobilya sanayi

Desteklenecek harcamalar:

- Fuar öncesi yapılan yurtdışı tanıtım faaliyetleri (% 50) azami destek 25.000 ABD Doları
- Fuara davetli önemli yabancı alıcıların (2 kişi/ülke) ulaşım giderleri için destek oranı (% 50), azami destek 15.000 ABD Doları
- Fuar süresince düzenlenecek seminer, konferans, panel ve ödüllü yarışmalara ilişkin giderler destek oranı (% 50) azami destek 5.000 ABD Doları (İhracata Yönelik Devlet Yardımları, t.y.2-31)

2.2.6.2. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi

Uluslararası pazarlarda imalat ve yazılım sektörünün rekabet gücünün artırılması ve çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesini sağlamak için akredite edilmiş kurum veya kuruluşlardan alınacak kalite, çevre belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretlere ilişkin harcamaların bir kısmının karşılanması amaçlanmaktadır.

Ticari ve sınai faaliyette bulunan veya tarım ya da yazılım sektöründe faaliyet gösteren şirketler, Dış Ticaret Sermaye Şirketleri ile Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin yararlanabileceği destek için başvuru mercii İhracatçı Birlikleridir.

Program kapsamında desteklenecek harcamalar şunlardır:

- ISO 9000 serisi
- ISO 14000 serisi
- CE işareti
- Uluslararası nitelikteki diğer kalite, çevre belgeleri belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretler
- ISO 22000 gıda güvenliği yönetimi sistemi belgeleri
- Tarım ürünlerine ilişkin belgelendirme işlemleri ve olumlu sonuçlanmak kaydıyla laboratuvar analiz raporlarını alma masrafları (sadece belgelendirme masrafları)

Destek miktarı %50 oranında 25.000 ABD Doları' dır. Destek almak için belgeyi aldıktan sonra 6 ay içinde başvurulması gerekmektedir (www.dtm.gov.tr).

2.2.6.3. İstihdam Yardımı

İstihdam yardımı ile Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek üzere konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdam edilmesi amaçlanmaktadır.

Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin (SDŞ) yararlanıcı olabildiği destek programı için başvuru mercii DTM (İhracat Genel Müdürlüğü) dir.

Destek oranı: %75

Desteklenecek personel sayısı: 1 yönetici ve 2 eleman için sadece bir defaya mahsus destek verilir.

Destek süresi: Azami 1 yıl

SDŞ' lerin ilk defa istihdam edecekleri, konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli;

- Yöneticinin toplam azami 18.000 ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının % 75'i
- Elemanların toplam azami 9.000 ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının % 75'i program kapsamında desteklenir (www.dtm.gov.tr).

2.2.6.4. Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi

Firmaların yurt dışı fuarlara katılımı ve sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılımlarının desteklenmesi ile Türk ihrac ürünlerinin tanıtımı ve pazarlanması amaçlanmaktadır.

Yurt dışı fuarlarda katılımcıların desteklenmesi

- Yurt dışı fuar organizasyonlarında, katılımcı tarafından organizatöre ödenen katılım bedelinin % 50'si destek kapsamında katılımcıya ödenir.
- Katılımcının SDŞ olması durumunda, organizatöre ödenecek katılım bedelinin % 75'i destek kapsamında katılımcıya ödenir.
- Üretici/İmalatçı organizasyonlarının katılacağı yurtdışı fuarlarda katılım bedelinin % 75'i destek kapsamında katılımcıya ödenir.

Yurt dışı fuarlara ilişkin organizatör tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi

Tanıtım faaliyetlerine yönelik harcamalar, tüm katılımcıların toplam katılım bedelinin %25'ini geçmemek üzere, yurt dışı fuarın genel nitelikli olması halinde %75 oranında destekten yararlandırılır.

Sektörel Türk İhrac Ürünleri Fuarları ve sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara Milli Katılımlarda, Müsteşarlıkça verilecek ön uygunluğa istinaden, fuar konusu sektörün tanıtımına yönelik gerçekleştirilecek gösteri/etkinlik/trend alanı harcamaları % 75 oranında desteklenir.

Bireysel katılımların desteklenmesi

Müsteşarlık tarafından ilan edilen yurt dışında düzenlenen sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılım gerçekleştirilmesi durumunda; katılımcının fuarın yetkili organizatörüne ödeyeceği boş stand ve/veya standart donanımlı stand kirasının tamamı ve nakliye harcamalarının %50 si,

Katılımcının SDŞ olması durumunda, boş stand ve/veya standart donanımlı stand kirasının tamamı ve nakliye harcamalarının %75' i,

Üretici/İmalatçı organizasyonlarının katılacağı sektörel nitelikli uluslararası fuarlar için, boş stand ve/veya standart donanımlı stand kirasının ve nakliye harcamalarının % 75'i destek kapsamında ödenir.

Hedef ülke bazında ilave fuar desteği ve geçici ilave fuar desteği

İhracatın ülke ve pazar açısından çeşitlendirilmesi ve firmaların farklı pazarlara yönlendirilmesi amacıyla her yıl belirlenen 15 hedef ülkede düzenlenecek fuarlara iştirak eden katılımcıların %50 destek oranına 20 puan ilave destek sağlanır.

Bu Tebliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 yıl süre içerisinde gerçekleştirilecek fuarlara iştirak eden katılımcıların % 50 destek oranına 10 puan ilave destek sağlanır (www.dtm.gov.tr).

2.2.6.5. Yurt Dışında Ofis Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi

Türkiye’de yerleşik, sınai/ticari veya ticari faaliyette bulunan firmalar, Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, Dış Ticaret Sermaye Şirketleri ve yazılım sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin yararlanabileceği programın başvuru mercii ihracatçı birlikleri ve başvuru süresi 6 aydır.

Mağazaların, ofis ve showroomların, depoların, tanıtım faaliyetlerinin, yurtdışı marka tescil faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla başvuru sahibi türüne ve harcama kalemlerine göre %50 ve %60 oranlarında farklı miktarlarda destekler verilmektedir (www.dtm.gov.tr).

2.2.6.6. Türk Ürünlerinin Yurt Dışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve TURQUALITY’nin Desteklenmesi

İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernekleri, Üretici Birliklerinin, sektörlerinin yurtdışında tanıtımı amacıyla gerçekleştirecekleri harcamalara ilişkin giderler, Türkiye’de ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan şirketlerin ürünlerinin markalaşması amacıyla gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderler ile İhracatçı Birliklerinin TURQUALITY® Programı kapsamında firmalara yurt içinde ve yurt dışında markalaşma sürecinde vereceği desteklere ilişkin harcamalar, Türk markalarının pazara giriş ve tutunmalarına yönelik gerçekleştireceği her türlü faaliyet ve organizasyonlara ilişkin giderler ile olumlu Türk malı imajının oluşturulması ve yerleştirilmesi için yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştireceği her türlü

harcamaların uluslararası kurallara göre Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanması amaçlanmaktadır.

Başvuru süresi:

Başvuru süresi 6 ay olan destekten yararlanmak için DTM (İhracat Genel Müdürlüğü)' ye başvuru yapılması gerekmektedir. Destek programından yararlananlar; ihracatçı birlikleri, üretici dernek/birlikler, Türkiye'de ticari ve sınai faaliyette bulunan şirketlerdir. Destek oranı şirketler için %50, ihracatçı birlikleri için %80'dir. Marka destek programının destek süresi 4 yıl, TURQUALITY destek programının süresi 5 yıldır (www.dtm.gov.tr).

2.2.6.7. Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği

Yurt dışına yönelik pazarlama stratejileri ve eylem planlarının oluşturulabilmesi amacıyla pazar araştırması hizmeti veren kuruluşlardan satın alınacak raporlar, istatistikler v.b. bu kurumlara yönelik üyelik giderleri şirketler için % 50, SDŞ'ler için % 60 oran ile 30.000 ABD Dolarıdır.

Sektörel nitelikli ticari heyetlere katılım giderleri şirketler için % 50, SDŞ'ler için % 60 oran ile 10.000 ABD Dolarıdır.

Nihai tüketiciye yönelik olmayan e-ticaret sitelerine üyelik giderleri şirketler için % 50, SDŞ'ler için % 60 oran ile 20.000 ABD Dolarıdır.

Programın başvuru yerleri, İGEME ve İhracatçı Birlikleri'dir.

Türkiye'de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler ile yazılım sektöründe iştigal eden şirketler programdan yararlanabilir.

Şirketler için % 70, SDŞ'ler için % 80 oran ile 10.000 ABD Doları destek verilir (www.dtm.gov.tr).

2.2.6.8. Eğitim ve Danışmanlık Yardımı

Destek kapsamında alınan tasarımcının, eğitime ilişkin giderlerinin %100'ü eğitime gönderilecek tasarımcıların, aylık 1.500 ABD Dolarını aşmamak kaydıyla, yaşam giderleri en fazla 1 yıl desteklenmektedir.

Başvuru Mercii:

İGEME, İhracatçı Birlikleri

Yararlananlar:

Sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler, yazılım sektörlerinde iştigal eden şirketler ve tasarımcılar.

Destek Süresi:

Eğitim: Program bazında azami 6 ay ve 80 saat

Danışmanlık: En fazla 3 yıl

Tasarım: En fazla 1 yıl

Destek Oranı:

Eğitim %70; Danışmanlık %50; Tasarım %100

Destek Detayı:

Eğitim gideri %70 oranında yıllık 25.000 ABD Doları

Danışmanlık gideri %50 oranında yıllık 50.000 ABD Doları (www.dtm.gov.tr).

2.2.6.9. Tasarım Desteği

Tasarımın doğrudan desteklenmesi, markalaşmayı olumlu etkileyici bir destek olmakla birlikte, tasarımcı şirketleri, tasarım ofisleri ile birlikler, tasarım dernekleri-birliklerinin gerçekleştireceği tanıtım, reklam, pazarlama, istihdam, danışmanlık harcamaları ile yurt dışında açacakları birimlere ilişkin giderlerinin destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanması hedeflenmektedir.

Başvuru Mercii:

İhracatçı Birlikleri

Yararlananlar:

Tasarımcı Şirketler, Tasarım Ofisleri, Birlikler ve Tasarım Dernekleri/Birlikleri

Destek Oranı:

%50

Destek Süresi:

Tasarım Şirketleri ve Tasarım Ofisleri için 4 yıl, Birlikler ve Tasarım Dernekleri/Birlikleri için proje bazlı destek verilmektedir (www.dtm.gov.tr).

2.2.6.10. Ar-Ge Yardımı

Araştırma – Geliştirme (Ar-ge) projeleri; yeni bir ürün üretilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesini, maliyet düşürücü ve standart yükseltici mahiyette yeni tekniklerin uygulanmasını, üretimle ilgili olarak yeni bir teknoloji geliştirilmesini veya yeni teknolojinin yurt koşullarına uyumu konusunda bilimsel esaslara uygun ve araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin her safhasını belirleyecek mahiyette hazırlanacak çalışma ve teknoloji uyarlamasını ifade etmektedir.

Başvuru Mercii, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfıdır.

Sanayi kuruluşları, yazılım geliştirmeye yönelik firmalar/kuruluşlar ile sektör ve büyüklüğüne bakılmaksızın firma düzeyinde katma değer yaratan bütün kuruluşlar yararlanabilir.

Ürün Geliştirme Projeleri: Ticari değeri olan yeni ürün oluşturulması veya mevcut ürünlerin rekabet gücünün yükseltilmesine ya da bu amaçla üretim yöntemi, sistemi ve tekniklerinin araştırılmasına, geliştirilmesine yönelik Ar-ge Projelerine destekleme ve fiyat istikrar fonundan projeyi yürüten sanayi kuruluşuna teşvik eder nitelikte destek sağlanmasıdır.

Stratejik Odak Konuları Projeleri: Ülkemizde mevcut sanayi yapısı teknoloji ve insan birikimi ile uluslar arası karşılaştırılmalı üstünlüklerin dinamiği esas alınarak, hangi alanlarda teknolojik projeler yürütülmesinde yarar bulunduğunu veya araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin ülkemizde gelişip, yaygınlaşması için alınması gereken tedbirleri tespit eden projelerdir (www.ttg.gov.tr).

Destek Süresi:

Ürün Geliştirme Projelerine sermaye desteği (2 Yıl)

Stratejik Odak Konuları Projelerine sermaye desteği (1 Yıl)

Destek Oranı: %50

Ürün Geliştirme Projelerine sermaye desteği (1 Milyon Dolar)

Stratejik Odak Konuları Projelerine sermaye desteği (100.000 Dolar)

2.2.7. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) Destekleri

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), 5917 sayılı kanunla kurulmuş vakıf statüsünde, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur.

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, ileri teknolojinin desteklendiği Ar-ge projeleri destekleri yanında çevrenin korunması ve stratejik odak konulu projeler için de destek vermektedir. Bu anlayışla, ekoverimlilik (temiz üretim/sürdürülebilir üretim) anlayışı çerçevesinde üretim süreçlerinde enerji, su, hammadde tüketimi ve atık üretimi için teknolojik yenilik içeren sanayide uygulanabilir ve ekonomik değeri olan temiz üretim teknolojilerinin uygulanmasına yönelik uygulama projeleri; enerji yoğun sektörlerde rekabet gücünün korunması, dışa bağımlılığın azaltılmasına yönelik projeler; rüzgar, güneş, biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi ile ilgili yatırım projeleri desteklenmektedir. (Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2011;57-64)

2.2.7.1. AR-GE Projeleri

Ar-ge destekleri, kuruluşların sahip olduğu teknoloji geliştirme potansiyelinden azami faydayı sağlamalarına olanak vermek ve geliştirdikleri teknolojilerle küresel pazarlarda rekabet eden teknoloji lideri haline gelmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Ar-ge Projeleri, Teknoloji Geliştirme Projeleri, Ticarileştirme Projeleri, İleri Teknoloji Projeleri olmak üzere üç alanda desteklenmektedir. (2003-2023 Strateji Belgesi, 2004)

2.2.7.1.1. Teknoloji geliştirme projeleri desteği

Teknoloji Geliştirme Projeleri desteği, bilgi birikimi projeyi gerçekleştiren firmada kalmak üzere, ticari değeri olan ürünlerin elde edildiği teknoloji geliştirme düzeyindeki Ar-ge faaliyetlerini kapsamaktadır. (www.projeofisi.ttso.org.tr)

Destekten yararlanabilmek için proje kapsamında gerçekleştirilmesi gereken Ar-ge faaliyetleri aşamaları şu şekildedir:

- Kavram geliştirme
- Teknolojik/teknik ve ekonomik yapılabilirlik etüdü
- Geliştirilen kavramdan tasarıma geçiş sürecinde yer alan laboratuvar çalışmaları
- Tasarım ve çizim çalışmaları
- Prototip üretimi
- Pilot üretimi
- Pilot tesisin kurulması
- Deneme üretimi
- Patent ve lisans çalışmaları
- Satış sonrasında ürün tasarımından kaynaklanan sorunların çözümü faaliyetleri

TTGV desteklerine, 1992 yılından 2009 yılı sonuna kadar toplam 2187 teknoloji geliştirme proje başvurusu yapılmıştır. Bu başvuruların 891'i desteklenmiş olup, desteklenen projelere ilişkin toplam sözleşme tutarı 298,5 milyon ABD dolarıdır. (www.ttgiv.org.tr/tr)

a. Başvuru yapabilecek kuruluşlar:

Sanayi sicil belgesine sahip sanayi kuruluşları ile yazılım faaliyeti gösteren bilgisayar ve yazılım şirketleri TTGV proje desteğinden yararlanabilir.

b. Destek tutarı

Ar-ge faaliyetlerini desteklemek amacıyla oluşturulan desteğin tamamı geri ödemelidir. Proje bütçesinin % 50'sinin firma tarafından finanse edilmesi gerekir. Bu nedenle proje teknik açıdan değerlendirilirken, firmanın mali yapısı da değerlendirilir. Firmanın % 50 katkısı kendi kaynaklarından sağlayabilecek ve geri ödemeyi yapabilecek mali yapıya sahip olması gereklidir.

Destek miktarı en fazla 1.000.000 ABD Doları olarak belirlenmiştir. Firmanın harcama yapmasının ardından TTGV katkısı olarak belirlenen tutar aylık bazda firmaya ödenir. TTGV tarafından ABD Doları olarak verilen destek, projenin sona ermesinin ardından bir yılı geri ödemesiz olmak üzere toplam 4 yıl içinde ABD Doları olarak geri ödenir.

c. Destek süresi

Destek süresi azami 24 aydır.

d. Başvuru süreci

Proje önerileri, başvuru rehberinde belirtilen formlar ve açıklamalar doğrultusunda hazırlanır ve belirtilen başvuru süreleri içerisinde TTGV' ye sunulur. Başvuru formları dosyası tek kopya halinde hazırlanarak 50 ABD Doları tutarındaki başvuru ücretinin yatırıldığını gösteren dekontu ile birlikte TTGV' ye iletilmesi yeterlidir. (www.ttgvt.org.tr/tr)

2.2.7.1.2. Ticarileştirme projeleri desteği

TTGV' nin Teknoloji Geliştirme Projeleri desteğinden yararlanarak prototip geliştirme aşamasını başarı ile tamamlamış firmaların faydalanabileceği Ticarileştirme projeleri desteği, bu projeler sonucunda oluşan çıktıların ölçek ekonomisine uygun şekilde ticarileştirilmesine yönelik geliştirilecek projelere destek sağlamayı amaçlamaktadır.

Ticarileştirme Projeleri Desteği 2006 yılında tamamı TTGV özkaynaklarından karşılanmak üzere işletmeye alınmıştır. Bu kapsamda 2006-2008 yılları arasında 14 proje ile toplam 6 milyon ABD doları tutarında sözleşme imzalanmış ve 2009 sonu itibari ile toplam 3,4 milyon ABD doları kullanılmıştır.

a. Başvuru yapabilecek kuruluşlar

TTGV' nin Teknoloji Geliştirme Projeleri desteğiyle prototip geliştirme aşamasını başarı ile tamamlayan sanayi kuruluşları ve yazılım şirketleri faydalanabilmektedir.

b. Destek tutarı

Üst limiti 1.000.000 ABD Doları olarak belirlenen geri ödemeli desteğin çerçevesi ticarileşme sürecinin gereklerine uygun olarak genişletilmiş, tamamlanan Ar-ge projesi sonrasında uluslararası pazarlarda rekabet gücüne kavuşmak amacıyla yapılması gerekli üretim ve satışa yönelik hazırlık çalışmaları destek kapsamına dahil edilmiştir.

b. Destek süresi

Destek süresi azami 1 yıldır (www.dtm.gov.tr).

2.2.7.1.3. İleri teknoloji projeleri desteği (İTEP)

Türkiye'nin öngördüğü değerle orantısız temsil edildiği değerlendirilen teknoloji alanlarında hazırlanan projelerin önünde engel olarak tespit edilen pazar tökezlemelerini bertaraf etmek ve ilgili teknoloji alanlarında gelişmeyi sağlamak üzere mevcut Teknoloji Geliştirme Projeleri Desteğine göre boyut ve kapsam olarak daha esnek yapıda tasarlanan bir destek mekanizmasıdır.

İleri Teknoloji Projeleri Destek Programı kapsamında öncelik verilecek alanlar:

- Tarımsal atıklardan yüksek katma değerli bioürün üretim ve teknolojileri,
- İleri malzeme teknolojileri ve hassas üretim teknikleri,
- Yenilenebilir enerji üretim, depolama ve dağıtımına yönelik teknolojiler,

Bu alanlara ek olarak, 1 Haziran 2011 tarihi itibarıyla, İTEP kapsamında değerlendirilecek projeler kapsamına aşağıdaki teknoloji alanları da eklenmiştir.

- Gıda Teknolojileri,
- Biyomedikal Teknolojileri,
- İklim Değişikliğine Uyum Teknolojileri,

konularına dair içerik ve projenin hedefleri olarak yeni projelere örnek oluşturacak geliştirme ve uygulama projelerini teşvik edecek pilot uygulamaların desteklenmesi hedeflenmiştir (<http://www.ttg.gov.tr>).

a. Destek tutarı

Projenin uygulanması için proje sahibi tarafından proje kapsamında yapılan harcamalarının azami %50' sine kadar olan kısmı, geri ödemeli sermaye desteği olarak imzalanan sözleşme çerçevesinde tamamı vakıf özkaynaklarından karşılanır. Destek, proje bazında 3 milyon ABD Dolarını aşamaz.

b. Destek süresi

Sermaye desteği sağlanan projelerin süresi 3 yıldır.

2.2.7.2. Çevre Projeleri Destekleri

TTGV, ulusal ve uluslar arası paydaşlarla yapılan işbirlikleri sanayi başta olmak üzere farklı sektörlerle yönelik projeler ve programlar yürütmekte, sanayi kuruluşlarının geliştirdiği çevre projelerine finansman desteği sunmaktadır. Çevre alanında Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği gibi farklı uluslararası fonlardan yararlanan TTGV, 2006 yılında başlattığı sanayi kuruluşlarına yönelik aşağıda belirtilen başlıklar altında “TTGV Çevre Destekleri Programı” nı kendi öz kaynakları ile yürütmeye devam etmektedir.

- Yenilenebilir Enerji Desteği
- Çevre Teknolojileri Desteği
- Enerji Verimliliği Desteği

Çevre Destekleri Programı için yapılan başvurular, 2 aylık dönemlerde yılda 6 kez değerlendirmeye alınmaktadır. Her yıl için başvuru dönemleri kuruluşun internet adresinde duyurulmaktadır. 2012 yılında takvim; 23 Ocak 2012, 26 Mart 2012, 28 Mayıs 2012, 23 Temmuz 2012, 24 Eylül 2012, 26 Kasım 2012 olarak belirlenmiştir.

2.2.7.2.1. Yenilenebilir enerji desteği

Yenilenebilir Enerji Destek Programı ile rüzgar, güneş, biyokütle, biyogaz ve jeotermal gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi ile ilgili yatırım projelerinin uygun şartlarda desteklenmesi ve sera gazı salımlarının azaltılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Desteklenmesi uygun görülen olası proje konuları şu şekildedir:

- ✓ Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi (şebekeye verme ve/veya sanayide kullanma)
 - ✓ Yenilenebilir enerji üretimi ve depolanması
 - ✓ Rüzgar santralleri
 - ✓ Organik atıklardan biyogaz ve elektrik (+ısı) üretimi
 - ✓ Fotovoltaik (PV) sistemler
 - ✓ Jeotermal santraller
 - ✓ Hibrit sistemler

✓ Güneşli soğutma teknolojileri; tarımsal ürünlerin ve gıda sanayi ürünlerinin saklanması

✓ Yeraltında ısı enerjisi depolama ve yer ısısının kullanımı

Proje konuları uygun olan projeler arasında öncelik tanınacak durumlar belirtildiği şekildedir.

✓ Yerli teknoloji ve ekipman kullanımı

✓ Yenilikçi teknolojiler ve/veya ileri teknoloji (malzeme, elektronik, yazılım, vb.) uygulamaları

✓ Üretilen enerjinin doğrudan sanayide kullanılması

Programın destek mekanizması şu şekildedir:

Proje Süresi: En fazla 1,5 yıl

Destek Miktarı: En fazla 1.000.000 ABD\$

Destek Oranı: Proje Bütçesinin en fazla %50 'si

Geri Ödeme Süresi: 1 Yıllı Geri Ödemesiz Toplam 4 Yıl (Faizsiz)

Hizmet Bedeli: TTGV Destek miktarının %6'sı (www.dtm.gov.tr).

2.2.7.2.2. Enerji verimliliği destekleri

Enerji Verimliliği Destek Programı, Türkiye'nin dünyada artan enerji fiyatları karşısında, özellikle enerji yoğun sektörlerde rekabet gücünün korunması, dışa bağımlılığını azaltması ve sera gazı salınımlarının azaltılmasına katkı sağlanması ve sanayicinin ilgili faaliyetlerinin teşvik edilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Destek kapsamında enerji verimliliği etütleri de dahil olmak üzere, enerji verimliliğine yönelik uygulama projelerinin uygun şartlarda desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Desteklenmesi uygun görülen olası proje konuları şunlardır:

✓ Buhar üretim ve dağıtım sistemlerinin (buhar kapanları, boru hatları, kondensat ve blöf sistemleri, vb.) iyileştirilmesi

✓ Yakma (kazanlar, fırınlar, brülörler vs.) ısıtma ve soğutma sistemlerinin iyileştirilmesi

✓ Fan, pompa, kompresör, vb. cihazların, sistem optimizasyonu yaklaşımı ile gözden geçirilerek elektrik tasarrufu sağlanması

✓ Kullanılan üretim teknolojisinin (eritme, ergitme, tavlama, kurutma, presleme, kalıplama, boyama, vb.) daha verimli hale getirilmesi

- ✓ Atık ısının değerlendirilmesi
- ✓ Üretim süresinin kısaltılması, sıcaklık veya basınç seviyelerinin düşürülmesi, vb. proses ve işletme optimizasyonu
- ✓ Elektrik üretim verimliliklerinin artırılması, elektrik ve ısının birlikte üretilmesi

Proje konuları uygun olan projeler arasında yerli ekipman ve teknoloji kullanan ve yenilikçi ve/veya ileri teknoloji (malzeme, elektronik, yazılım vb) uygulamaları öncelik tanınacak durumlardır (www.dtm.gov.tr).

Programın destek mekanizması şu şekildedir:

Proje Süresi:	En fazla 1,5 yıl
Destek Miktarı:	100.000 – 1.000.000 ABD\$
Destek Oranı:	Proje Bütçesinin en fazla %50 'si
Geri Ödeme Süresi:	1 Yılı Geri Ödemesiz Toplam 4 Yıl (Faizsiz)
Hizmet Bedeli:	TTGV Destek miktarının %6'sı

2.2.7.2.3. Çevre teknolojileri destekleri

Çevre Teknolojileri Desteği'nin temel amacı, eko-verimlilik (temiz üretim/ sürdürülebilir üretim) anlayışı çerçevesinde üretim süreçlerinde asgari enerji, su, hammadde tüketimi ve atık üretimi için üretim süreçlerinde teknolojik yenilik içeren, sanayide uygulanabilir ve ekonomik değeri olan temiz üretim teknolojilerinin uygulanmasına yönelik uygulama projelerinin teşvik edilmesi ve desteklenmesidir.

Desteklenmesi uygun görülen proje konuları:

- ✓ Atıkların kaynağında azaltılması / üretime döndürülmesi (atık geri dönüşümü ve geri kazanımı)
- ✓ Su tüketiminin / atıksu oluşumunun kaynağında azaltılması (su tasarrufu, atıksu geri kazanımı)
- ✓ Emisyonların kaynağında azaltılması (ör: yakma prosesi optimizasyonu)
- ✓ Hammadde tüketiminin azaltılması
- ✓ Tehlikesiz ya da tehlikelilik düzeyi daha düşük kimyasal madde kullanımına geçilmesi
- ✓ Yağ tüketiminin / atık yağ oluşumunun azaltılması
- ✓ Enerji üretim ve kullanımında çevre dostu teknolojiler

- ✓ Atıklardan yeni ürün/ yakıt/ enerji üretimi (Öncelik: Organik atık – biyoürünler)
- ✓ Çevre dostu ürün üretimi
- ✓ Endüstriyel ekoloji (simbiyoz) (Örnek: fiziksel olarak yakın iki firmanın birbirlerinin atığını/atık ısını kullanması)
- ✓ Karbon tutma ve depolama sistemleri

Proje konuları uygun olan projeler arasında yerli ekipman ve teknoloji kullanan ve yenilikçi ve/veya ileri teknoloji (malzeme, elektronik, yazılım vb) uygulamaları öncelik tanınacak durumlardır (www.dtm.gov.tr).

Destek Mekanizması:

Proje Süresi:	En fazla 1,5 yıl
Destek Miktarı:	En fazla 1.000.000 ABD\$
Destek Oranı:	Proje Bütçesinin en fazla %50 'si
Geri Ödeme Süresi:	1 Yılı Geri Ödemesiz Toplam 4 Yıl (Faizsiz)
Hizmet Bedeli:	TTGV Destek miktarının %6'sı

2.2.7.3. Stratejik Odak Konuları Projeleri

Stratejik Odak Konuları Projeleri (STOKP), ülkemizde mevcut sanayi yapısı, teknoloji ve insan gücü birikimi ve uluslararası rekabet üstünlüklerine ait kriterler esas alınarak, hangi alanlarda teknolojik projeler yürütülmesinde yarar bulunduğunu veya araştırma, teknoloji geliştirme ve inovasyon faaliyetlerinin, ülkemizde gelişip yaygınlaşması için alınması gereken tedbirleri tespit eden projeler olarak tanımlanmıştır.

Türkiye'deki sanayi kuruluşlarının kendi aralarında veya bir üniversite veya kamu araştırma kurumuyla birlikte, hangi alanlarda ortak araştırma, teknoloji geliştirme ve inovasyon projeleri yürütebileceklerini belirlemeye yönelik yapılabilirlik çalışmaları ve rekabet öncesi işbirliğine yönelik projeler de STOKP olarak değerlendirilir.

Bu programda desteklenecek çalışmalar şunlardır;

- Yüksek katma değerli ve ihracat potansiyeli olabilecek teknolojik ya da sektörel alanların belirlenmesinde ya da mevcut sektörler ve teknolojilerde daha yüksek katma değer yaratacak ve Ar-ge ve inovasyona dayalı rekabetçi uygulamalara temel oluşturacak çalışmalar,

- Üniversite-sanayi işbirliğini geliştirecek yöntemlerin oluşturulmasına yönelik çalışmalar, yürütülen veya geliştirilmesinde yarar görülen araştırma, teknoloji geliştirme ve inovasyon destek faaliyetlerine yönelik etki izleme, değerlendirme ve proje geliştirme ve benzeri faaliyetler STOKP kapsamında desteklenir (www.dtm.gov.tr).

2.2.8. Türkiye İş Kurumu - İŞKUR Destekleri

Türkiye İş Kurumu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı bir kuruluştur. Organizasyonlardan iş yapma biçimlerine kadar birçok alanda uluslararası standartlara uygun etkin ve kapsamlı bir değişim için toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mevcut kaynakların etkin kullanımının kontrollü bir şekilde kullanımının sağlanmasına yönelik hazırlanan stratejik plan çerçevesinde çalışmalar yapmaktadır.

Türkiye İş Kurumunun 2011-2015 dönemine ait stratejik planında, işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda istihdam hizmetlerini çeşitlendirmek ve işe yerleştirmede aktif rol oynamaya yönelik hedefler, işgücü piyasasını etkin bir şekilde izlemek ve değerlendirmek, işgücünün istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik olarak aktif işgücü programları geliştirmek, yaygınlaştırmak ve etkinliğini artırmak ve güçlü bir kurumsal yapı oluşturmak gibi hedefler bulunmaktadır.

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından uygulanan politikalar;

1. Aktif İşgücü Politikaları
2. Pasif İşgücü Politikaları
3. SGK Prim Teşviki Uygulaması (6111 Sayılı Kanun)

2.2.8.1. Aktif İşgücü Politikaları

İstihdamın artırılması ve işgücü piyasasının nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanması amacıyla, Aktif İşgücü Programları çerçevesinde mesleki eğitimlerle toplumlarda sadece ekonomik değil sosyal yaralar da açarak, küresel kriz haline gelen işsizlikle mücadele için destek verilmektedir. Aktif işgücü politikaları kapsamında uygulanan programlar aşağıda sıralanmıştır.

1. Kurslar
2. Staj Programları
3. Çalışanların Mesleki Eğitimi
4. BECERİ' 10 Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Projesi

5. Toplum Yararına Çalışma Programı (TYÇP) (www.iskur.gov.tr).

2.2.8.1.1. Kurslar

İŞKUR tarafından düzenlenen kurslar kurum kaynaklı kurslar ve ceza paraları kaynaklı kurslar olarak ikiye ayrılmaktadır.

a) Kurum kaynaklı kurslar

İşgücü Yetiştirme Kursları:

Kamu kurum ve kuruluşları, meslek kuruluşları, meslek birlikleri v.b. ile işbirliği içerisinde iş gücü yetiştirme kursu düzenlenebilmektedir. Bu kurslar istihdam garantili olarak düzenlenmektedir. Kurs süresince günlük cep harçlığı ve yine aynı süreç içerisindeki iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşın sigorta primleri ödenmektedir.

Özürlü ve Hükümlü/Eski Hükümlü Mesleki Eğitimi ve Rehabilitasyonu:

Özürlülerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda özürlüler yararına kurulmuş bulunan dernek, vakıf ve mesleki rehabilitasyon merkezleriyle sürekli temas kurularak, özürlülerin mesleklere göre nitelikleri tespit edilerek, özürlü gruplara yönelik program uygulanır. Hükümlü ve eski hükümlülere yönelik kurslarda, işbirliği yapılabilecek kurum ve kuruluşların yanı sıra, Ceza İnfaz Kurumları ile işbirliği yapılarak meslek tespitinden sonra program düzenlenir.

b) Ceza paraları kaynaklı kurslar:

Özürlülerin Mesleki Eğitimi ve Rehabilitasyonu:

4857 sayılı İş Kanunu ile bu Kanuna dayanılarak çıkartılan Özürlü ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Komisyonun Kurulması ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik hükümleri gereğince, özürlülere yönelik düzenlemeleri uygun görülerek onaylanan projelerin giderleri, özürlü çalıştırmayan işverenlerden ceza olarak kesilip kuruma aktarılan ceza paralarından karşılanmaktadır.

Kurslara katılanlara, eğitimlere katıldıkları her bir fiili gün için kursiyer cep harçlığı verilmekte ve eğitim süresince iş kazası ve meslek hastalığı sigorta primleri ödenmektedir.

Hükümlülerin ve Eski Hükümlülerin Mesleki Eğitimi ve Rehabilitasyonu:

4857 sayılı İş Kanunu ile bu Kanuna dayanılarak çıkartılan Özürlü ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Ceza Olarak Kesilen Paraları Kullanmaya Yetkili Komisyonun Kuruluşu ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik

hükümleri gereğince, kurulan komisyon tarafından, hükümlülere ve eski hükümlülere yönelik düzenlenmeleri uygun görülerek onaylanan projelerin giderleri, eski hükümlü çalıştırmayan işverenlerden ceza olarak kesilip kuruma aktarılan ceza paralarından karşılanmaktadır.

Kurslara katılanlara, eğitime katıldıkları her bir fiili gün için kursiyer cep harçlığı verilerek, eğitim süresince iş kazası ve meslek hastalığı sigorta primleri ödenmektedir (www.iskur.gov.tr).

2.2.8.1.2. Staj programları

Lise dengi ve üstü düzeyindeki kurumlardan mezun olmuş, kuruma kayıtlı ve öğrenci olmayan işsizler için staj programı düzenlenir. Programlar en az 10 çalışanı bulunan işyerlerinde düzenlenir. Kamu kurum/kuruluşlarında staj programları uygulanmaz. Stajyerler, staj yapacakları işyerlerini, mezun olunan ya da ilgi duyulan alandaki işyerleri arasından, staj eğitimi tamamlayacak niteliğe sahip olması şartı ile kendileri belirlemektedirler. İl/Şube Müdürlüklerince ilan edilen işyerleri de kurumdan stajyer talebinde bulunabilmektedir. Stajyerlere staj programına katıldıkları her bir gün için cep harçlığı verilir ve süreç içerisindeki iş kazası ve meslek hastalığı sigorta primleri ödenmektedir (www.iskur.gov.tr).

2.2.8.1.3. Çalışanların mesleki eğitimi

Ağır ve tehlikeli işlerde çalışacak kişilerin sahip olmaları gereken sertifikaların verilmesi amacıyla düzenlenir. İl Milli Eğitim Müdürlüğü veya programa konu alanda eğitim vermeye yetkili kurum/kuruluşların onayına istinaden düzenlenir.

Katılımcılara ve hizmet sağlayıcılara iş kazası ve meslek hastalığı primi dâhil hiçbir gider ödenmemektedir (www.iskur.gov.tr).

2.2.8.1.4. BECERİ'10 uzmanlaşmış meslek edindirme projesi

İŞKUR tarafından işletmelerin ihtiyaçlarına uygun mesleki eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi, meslek liselerinin alt yapılarının yenilenmesi ve eğitimcilerin gelişen teknolojiye uyumun artırılması, odalar ve işverenlerin mesleki eğitim kurslarının yönetim süreçlerine katılımının arttırılması amaçlanmaktadır.

Projenin Bileşenleri;

1. Eğitim alt yapısının güçlendirilmesi (MEB- İŞKUR)

2. Makine teçhizat alımı
3. Müfredat revizyonu
4. Eğiticilerin eğitimi
5. İşgücü piyasası ihtiyaç analizi (TOBB-ETÜ, TOBB,İŞKUR)
6. Pilot olarak belirlenen 19 il
7. Yaygınlaştırma için kapasite inşası
8. Eşleştirme çalışmalar (TOBB,İŞKUR)
9. Kursiyer seçimi
10. Staj yerleştirme
11. İşe yerleştirme
12. Yeni tasarlanan kursların uygulanması (İŞKUR- MEB)
13. Kurs ve İşe Yerleştirme Süreci
14. Mesleki eğitim ihtiyaç analizi
15. Eğitim alt yapısının geliştirilmesi
16. İhtiyaçlar doğrultusunda kursların açılması
17. İşveren beklentisi doğrultusunda kursiyer seçimi
18. Teorik ve pratik (staj) eğitimlerin yapılması
19. Başarılı kursiyerlerin belgelendirilmesi
20. Başarılı kursiyerlerin işe yerleştirilmesinin sağlanması

Tanımlanan süreç sonucunda kursları başarılı olarak tamamlayan kursiyerlerin asgari % 90'ının iş yerinde en az eğitim ve staj süresi kadar, öncelikli olarak staj yaptıkları kurumlarda istihdam edilmelerine ilişkin eşleştirme faaliyetlerini ilgili oda koordine edilmektedir.

Başarılı kursiyerlerin istihdam edilmesi durumunda sigorta primi işveren payı 1 yıl boyunca kamu kaynaklarından karşılanmaktadır.

Belgelendirmenin ulusal yeterlilik çerçevesinde yapılması durumunda ise sigorta primi işveren payı 1,5 yıl süreyle karşılanmaktadır (www.iskur.gov.tr).

2.2.8.1.5. Toplum yararına çalışma programları (TYÇP)

TYÇP, işsizliğin yoğun olduğu dönemlerde işsizlerin kısa süreli istihdam ve eğitimini amaçlayan, doğrudan veya yüklenici tarafından toplum yararına bir iş ya da hizmetin gerçekleştirilmesini sağlayan programlardır. Bu faaliyetler, genellikle ekonomik kriz, özelleştirme, ekonomik yapılanma, doğal afetler ve işsizliğin yoğun olduğu dönemlerde kuruma kayıtlı işsizlerin, çalışma yaşamından uzun süre ayrı

kalarak maddi sıkıntıya düşmelerini önlemek, çalışma alışkanlık ve disiplinlerini yitirmemelerini, kısa süreli istihdam ve eğitimlerini sağlamak için yürütülmektedirler.

TYÇP'ler, çevre temizliği, kamusal altyapının yenilenmesi, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi okullarda çevre düzenlemesi, bakım onarım ve temizlik işleri yapılması, restorasyon, kültürel mirasın korunması, ağaçlandırma, park düzenlemeleri, vadi ıslahı, erozyon engelleme çalışmaları konularında düzenlenebilmektedir.

Katılımcılara TYÇP süresince cari asgari ücret üzerinden çalışma süresine göre hesap edilen ücret ödenmekte ve sosyal güvenlik ve genel sağlık sigorta prim ödemeleri gerçekleştirilmektedir (www.iskur.gov.tr).

2.2.8.2. Pasif İşgücü Politikaları

İşsizlik Sigortası Fonundan; 4447 sayılı kanuna göre, işsizlik ödeneği, sağlık güvencesinin devamlılığı, yeni bir iş bulma, meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi ile ücret garanti ve kısa çalışma ödemelerine ilişkin hizmetler sunulmaktadır. Pasif işgücü politikası kapsamında uygulanacak programlar aşağıda anlatılmıştır.

2.2.8.2.1. İşsizlik sigortası

Sigortalı işsizlerin hizmet akdinin sona erdiği tarihi izleyen günden itibaren 30 gün içerisinde İŞKUR ünitelerine veya elektronik ortamda başvurması durumunda, en az 600 gün çalışmış sigortalılar 180 gün, 900 gün çalışmış sigortalılar 240 gün, 1080 gün çalışmış sigortalılar 300 gün süre ile işsizlik sigortası hizmetlerinden yararlanabileceklerdir. Yasal başvuru süreci 30 gün ile sınırlı olup, bu süreden sonra başvurulması halinde geç kalınan süre hak sahipliği süresinden düşülmektedir.

2.2.8.2.2. Ücret garanti fonu

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun ek Madde 1. maddesi gereğince, 4447 sayılı Kanuna göre sigortalı sayılan kişileri hizmet akdine tabi olarak çalıştıran işverenin; konkordato ilan etmesi, işveren için aciz vesikası alınması, iflası veya iflasın ertelenmesi nedenleri ile ödeme güçlüğüne düştüğü hallerde geçerli olmak üzere, işçilerin iş ilişkisinden kaynaklanan üç aylık ödenmeyen ücret alacakları, işçinin, işverenin ödeme güçlüğüne düşmesinden önceki son bir yıl içinde aynı

işyerinde çalışmış olması koşulu esas alınarak temel ücret üzerinden ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 82nci maddesi uyarınca belirlenen kazanç üst sınırını aşmayacak şekilde başvuru tarihinden itibaren 30 gün içerisinde ödenmektedir.

2.2.8.2.3. Kısa çalışma ödeneği

Genel ekonomik, sektörel veya bölgesel kriz ile zorlayıcı sebeplerle işyerindeki haftalık çalışma sürelerinin geçici olarak önemli ölçüde azaltılması veya işyerinde faaliyetin tamamen veya kısmen geçici olarak durdurulması hallerinde, işyerinde 4447 sayılı kanuna göre sigortalı sayılan kişilere, çalıştırılmadıkları süre için üç ayı aşmamak üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca yapılan tespit işleminden sonra İşsizlik Sigortası Fonu'ndan kısa çalışma ödeneği ödenmektedir.

Günlük kısa çalışma ödeneği; sigortalının son oniki aylık prime esas kazançları dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama brüt kazancının % 60'ıdır. Bu şekilde hesaplanan kısa çalışma ödeneği miktarı, 4857 sayılı Kanunun 39 uncu maddesine göre 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan aylık asgari ücretin brüt tutarının % 150'sini geçemez.

2.2.8.2.4. Fonun mali durumu

İşsizlik sigortası fonunun mali durumu gelir ve giderlerden oluşur.

c. İşsizlik sigortası fonunun gelirleri

Sigortalının prime esas aylık brüt kazancı üzerinden hesaplanan %2 işveren, %1 sigortalı kesintileri ve %1 devlet payı ile bu primlerin değerlendirilmesinden elde edilen kazanç ve iratlar, işverenlerden alınan gecikme zammı ve faizler fonun gelirlerini oluşturmaktadır.

d. İşsizlik sigortası fonunun giderleri

4447 sayılı Kanunun 48. maddesi gereği, işsizlik ödeneği, genel sağlık sigortası prim ödemeleri, sigortalı işsizler ile kuruma kayıtlı diğer işsizlere; iş bulma, danışmanlık hizmetleri, mesleki eğitim, işgücü uyum ve toplum yararına çalışma hizmetleri ile işgücü piyasası araştırma ve planlama çalışmalarına ait, yönetim kurulu onayı üzerine İŞKUR tarafından yapılan giderlerden oluşmaktadır.

2.2.8.3. SGK Prim Teşviki Uygulaması (6111 Sayılı Kanun)

31/12/2015 tarihine kadar özel sektör işverenlerince işe alınan her bir sigortalı işçi;

İşe alındıkları tarihten önceki altı ay içinde kayıtlı sigortalı olmamaları ve

İşe alındıkları işyerinden bildirilen prim ve hizmet belgelerindeki sigortalı sayısının ortalamasına ilave olmaları durumunda; işçi ücretleri üzerinden hesaplanan SGK Primi İşveren Payı, İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanır. Bu teşvik; 01.03.2011 – 31.12.2015 tarihleri arasında işe alınan sigortalılar için uygulanacak olup, teşvik süresince işe alınan işsizlerin sigorta primlerinin işveren hisselerinin tamamı, İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmaktadır (www.iskur.gov.tr).

2.2.9. Avrupa Birliği Çerçeve Programları Destekleri

AB Çerçeve Programları, Avrupa Birliği'nde çok uluslu araştırma ve teknoloji geliştirme projelerinin desteklendiği başlıca Topluluk Programı'dır. İlk 1984 yılında başlayan Çerçeve Programları (ÇP) çok yıllık programlar olup, kapsamı ve programa ayrılan bütçe miktarı her bir programda artış göstermektedir.

Çerçeve Programları'nın başlıca amaçları arasında, Avrupa'nın bilimsel ve teknolojik temelini güçlendirilmesi, endüstriyel rekabetin desteklenmesi ve ülkeler arası işbirliğinin teşvik edilmesi sayılabilir.

2.2.9.1. AB 7. Çerçeve Programları Destekleri

2007-2013 yıllarında yürürlükte olan 7. Çerçeve Programı (7. ÇP) AB'nin bütünleşmiş bir Avrupa Araştırma Alanı oluşturulmasını amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda 7. ÇP, önceki Çerçeve Programı'nın başarılarını daha ileriye götürmek ve Avrupa'da bilgi temelli ekonomi ve toplumu inşa etmek üzere uygulanmaktadır.

Oldukça büyük bir bütçeye sahip olan 7. Çerçeve Programı, yeni teknolojiler geliştirme, yeni pazarlara erişim, kilit müşterilerle Ar-ge işbirliği yapılması, araştırmanın mali desteklenmesi ve rekabetin dışında kalmamak gibi fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca 7. ÇP'ye katılanlar, Avrupa'da ve Avrupa dışında yeni ilişkiler ağı ve pazarlar kurma fırsatını yakalayıp teknolojinin en ileri noktasını hedefleyen projelere ortak olabileceklerdir. (OKA,2011;57)

Çerçeve Programları'na, ulusal/uluslararası kanunlar ve AB kanunlarına göre kurulmuş tüzel ve gerçek kişiler; üniversiteler, araştırma merkezleri, kamu kurumları, sanayi kuruluşları ve sivil toplum örgütleri başvuru yaparak katılabilirler.

Ayrıca, tüzel kişiliğe sahip olan ya da olmayan KOBİ'lerin de başvuruları teşvik edilmektedir.

7. ÇP, İşbirliği Özel Programı, Fikirler Özel Programı, Kişiyi Destekleme Özel Programı ve Kapasiteler Özel Programı'ndan oluşmaktadır (www.fp7.org.tr).

2.2.9.1.1. İşbirliği özel programı

AB 7. Çerçeve Programı (7.ÇP) kapsamındaki Tematik Alanları İçeren İşbirliği Özel Programı'nın başlıca hedefi sanayi ve araştırma kuruluşları arasındaki işbirliğini tetikleyerek kilit alanlarda Avrupa'nın liderliğini sağlamaktır.

İşbirliği Özel Programı Tematik Alanları ve 2007 - 2013 Yılları arasında uygulanmakta olan AB 7.ÇP dahilinde İşbirliği Özel Programı için ayrılan 32,3 Milyar € tutarındaki ödeneğin, sektörlerle göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

- 1-Sağlık (6,0 milyar €)
- 2-Gıda, Tarım, Balıkçılık ve Biyoteknoloji (1,9 milyar €)
- 3-Bilgi ve İletişim Teknolojileri (9,1 milyar €)
- 4-Nanobilimler,Nanoteknolojiler ve Yeni Üretim Teknolojileri (3,5 milyar€)
- 5-Enerji (2,3 milyar €)
- 6-Çevre (İklim Değişikliği dahil) (1,9 milyar €)
- 7-Ulaştırma (Havacılık dahil) (4,1 milyar €)
- 8-Sosyo-Ekonomik ve Beşeri Bilimler (0,6 milyar €)
- 9-Uzay (1,4 milyar €)
- 10-Güvenlik (1,3 milyar €)

2.2.9.1.2. Fikirler özel programı

AB 7.ÇP kapsamında 7,5 milyar €'luk bütçeye sahip Fikirler Özel Programı'nın hedefi mevcut ulusal ve uluslararası programlara ek olarak bireysel takımlar tarafından yürütülen öncül (frontier) araştırmayı destekleyerek Avrupa'da mükemmeliyet, dinamizm ve yaratıcılığı güçlendirmek ve Avrupa'yı en iyi araştırmacılar için bir cazibe merkezi haline getirmektir.

Avrupa Araştırma Konseyi (European Research Council-ERC) tarafından yürütülen Fikirler Özel Programı, 7.Çerçeve Programı ile birlikte yürürlüğe girmiş bir programdır.

Bu kapsamda:

- Tamamen araştırmacı güdümlü (konusu ve kapsamı araştırmacının kendisi tarafından belirlenen)
- Bireyler veya bireysel takımlar tarafından yürütölen
- Mevcut bilimsel paradigmların sınırlarında veya ötesinde
- Mükemmeliyet odaklı

projeler desteklenmektedir. Herhangi bir konsorsiyum veya ortaklık şartı aranmadan ulusal programlarla fonlanması genellikle zor olan büyük bütçeli akademik araştırma projelerine kaynak sağlanması amaçlanmaktadır (www.fp7.org.tr).

2.2.9.1.3. Kişiyi destekleme özel programı

Marie Curie Araştırma Programları ve Bursları (People Specific Programme: Marie Curie Actions) araştırmacıların, mühendislerin, sanayi kuruluşlarının, üniversitelerin, araştırma merkezlerinin, kamu kurumlarının, laboratuvarların, mükemmeliyet merkezlerinin yararlanabileceği programlar aracılığı ile 2007-2013 yılları arasında 4,7 milyar € destek sunmaktadır.

Programın Genel Amaçları:

- Nitelik ve nicelik olarak araştırma ve teknoloji alanındaki insan potansiyelini güçlendirmek
- Araştırmacıların kariyer gelişimini ve sürekliliğini sağlamak
- Araştırmacı mesleğinin daha çok kişi tarafından benimsenmesini teşvik etmek
- Avrupalı araştırmacıları Avrupa içinde kalmaya teşvik etmek
- Avrupa'yı tüm dünyadaki araştırmacılar için bir cazibe merkezi haline getirmek
- Sanayi – Akademi arasındaki (sektörler arası) değişimi desteklemek
- Sektörler ve ölkeler arasında bilgi transferi gerçekleştirmek

Program kapsamında sunulan fırsatlar:

- Yeni araştırma eğitim programları kurulmasına destek
- Araştırmacıların Avrupa içi dolaşımı
- Tersine beyin göçü destekleri
- Sanayi-Akademi işbirliği
- Sanayi ve Akademi'nin araştırmacı istihdamı
- Amerika, Japonya vb gelişmiş ölkelerde araştırma imkânı
- Araştırma Merkezleri arasında personel değişimi

2.2.9.1.4. Kapasiteler özel programı

Kapasiteler Özel Programı dahilinde Avrupa genelinde araştırma ve inovasyon yeteneklerinin geliştirilmesi ve en uygun kullanımı hedeflenmektedir. Bu program kapsamında, araştırma altyapılarının geliştirilmesi ve en uygun kullanımının sağlanması, Avrupa genelindeki araştırma potansiyelinin değerlendirilmesi, KOBİ'ler yararına olan araştırmaların teşviki, toplumun ve bilimin birbirine yakınlaştırılması, uluslararası bilim ve teknoloji işbirliklerinin oluşturulması ve bilgi bölgelerinin geliştirilmesi gibi hususların desteklenmesi planlanmaktadır.

Komisyondun 4,217 milyar € tutarında bütçe ayırmayı öngördüğü bu özel program, önceki çerçeve programlarındaki faaliyetlerin desteklenmesi ve devamlılığının sağlanmasına yönelik hazırlanmıştır. İçeriğindeki araştırma ve yenilik alanları aşağıdaki gibidir:

- 1.Araştırma Altyapıları
- 2.KOBİ Yararına Araştırmalar
- 3.Bilgi Bölgeleri
- 4.Araştırma Potansiyeli
- 5.Toplumda Bilim
- 6.Araştırma Politikalarının Gelişimi
- 7.Uluslararası İşbirliği Faaliyetleri

Kapasiteler Özel Programında aşağıdaki hususların sağlanması suretiyle Avrupa genelinde araştırma ve inovasyon yeteneğinin geliştirilerek etkin kullanımı planlanmaktadır.

- Araştırma altyapılarının gelişim ve kullanımının en etkin hale getirilmesi,
- KOBİ'lerin inovasyon ve araştırmadan yararlanma kapasitelerinin güçlendirilmesi
- Bölgesel araştırma yürüten kesimlerin gelişiminin desteklenmesi,
- AB araştırma potansiyelinin ortaya çıkarılması.

7.ÇP Kapasiteler Özel Programı, Avrupa Araştırma Alanının zayıf öğelerinin güçlendirilmesi, böylelikle Avrupa araştırma potansiyelinden azami düzeyde faydalanılabilmesi ilkesine dayanmaktadır.

2.2.9.2. AB Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı (CIP) Destekleri

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda yürütülen Avrupa Birliği'nin Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı (CIP), Avrupa'daki işletmeleri rekabete teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

KOBİ'leri hedef alan Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı (CIP), 2007 ilâ 2013 yılları arasında uygulanmakta olup, programın genel bütçesi 3,6 milyar Avrodur.

Program inovasyon faaliyetlerini desteklemekte, finansman kaynaklarına erişim olanaklarını iyileştirmekte ve bölgesel bazda iş destek hizmetleri sunmaktadır. Ayrıca Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (BİT) genele daha iyi şekilde yayılmasını ve kullanılmasını teşvik etmekte ve bilgi toplumunun gelişimine yardımcı olmaktadır. Program, yenilenebilir enerji kaynaklarının daha fazla kullanımını ve enerji verimliliğini de teşvik etmektedir.

CIP programı üç alt programa ayrılmıştır. Bu programların her birinin kendine ait hedefleri bulunmaktadır ve her biri işletmelerin rekabet gücünün yanı sıra BİT ya da sürdürülebilir enerji gibi kendi alanlarını ilgilendiren konularda işletmelerin inovasyon kapasitelerine katkı sağlamayı amaçlamaktadırlar (ab.sanayi.gov.tr).

1. Girişimcilik ve Yenilik Programı (Entrepreneurship and Innovation Programme-EIP)

2. Bilgi İletişim Teknolojileri Politika Destek Programı (Information Communication Technologies Policy Support Programme-ICT PSP)

3. Akıllı Enerji Avrupa Programı (The Intelligent Energy Europe Programme-IEE)

2.2.9.2.1. Girişimcilik ve yenilik programı (EIP-Entrepreneurship and Innovation Programme)

CIP programının 1. bileşeni olan EIP programının ülkemizde koordinasyonu Bilim, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. 2,1 Milyar Avro bütçeli EIP Programı eko-inovasyon dahil olmak üzere inovasyon faaliyetlerini desteklemekte, finansman kaynaklarına erişim olanaklarını iyileştirmekte ve bölgesel bazda iş destek hizmetleri sunmaktadır.

Girişimcilik ve Yenilik Programı'nın (EIP) hedefleri şunlardır;

- Risk sermayesi ve kredi garanti enstrümanları kanalıyla KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması

- Bölgesel merkezlerden oluşan bir ağ olan Avrupa İşletmeler Ağı aracılığıyla iş ve yenilikçiliğin desteklenmesi

- Girişimcilik ve yenilikçiliğin teşvik edilmesi

- Eko inovasyonun desteklenmesi

- Girişimciliği ve yenilikçiliği teşvik eden politikaların desteklenmesi

İşletmelerin Rekabet Edebilirliği ve KOBİ' ler Programı – COSME, 2014-2020 yılları arasında 2,5 milyar Avro bütçe ile uygulamaya geçecektir. COSME Programı, Girişimcilik ve Yenilik Programı (EIP) ile yürütülen girişimlerin ve eylemlerin devam etmesini sağlamanın yanı sıra programın yönetimi daha basit hale getirilerek işletmelerin ve KOBİ'lerin faydalanması kolaylaştırılacaktır. (<http://www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/cosme-2-16122011100939.pdf>)

2.2.9.2.2. Bilgi ve iletişim teknolojileri politikaları destek programı (ICT-Information Communication Technologies Policy Support Programme)

Bu alt bileşen Kalkınma Bakanlığı (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı) tarafından yürütülmektedir.

728 milyon Avro bütçeli Bilgi İletişim Teknolojileri Politikaları Destek Programı'nın (ICT PSP) amaçları şunlardır;

- BİT ve BİT'ne dayalı ürün ve hizmetler alanında Avrupa'da ortak bir bilgilendirme alanı oluşturmak ve bu ürün ve hizmetler konusunda Avrupa iç pazarını güçlendirmek

- BİT'nin geniş kesimlerce benimsenmesi ve BİT'ne yatırım yapılması sağlanarak inovasyonu teşvik etmek

- Daha katılımcı bir bilgi toplumu oluşturmak ve kamu hizmetleri alanında daha verimli ve etkin hizmetler geliştirerek yaşam kalitesini yükseltmektir (ab.sanayi.gov.tr).

2.2.9.2.3. Avrupa akıllı enerji ve teknoloji programı (IEE-Intelligent Energy Europe Programme)

Bu alt bileşen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

727 milyon Avro bütçeli Avrupa Akıllı Enerji Programı'nın (IEE) amaçları şunlardır;

- Enerji verimliliğini ve enerji kaynaklarının akılcı kullanımını pekiştirmek
- Yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarını ve enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesini teşvik etmek
- Ulaştırma alanında enerji verimliliğini ve yeni enerji kaynaklarını geliştirmek (www.fp7.org.tr)

2.2.10. Tarım ve Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) Destekleri

Avrupa Birliği (AB) aday ve potansiyel aday olan ülkelere destek amacıyla 1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü çerçevesinde Katılım Öncesi Yardım Aracı'nı (Instrument for Pre-Accession Assistance-IPA) oluşturmuştur. Türkiye, IPA tüzüğünde yer alan aday ülke statüsünde IPA desteğinin içerdiği beş bileşenden de yararlanabilmektedir.

IPA Bileşenleri;

- 1- Geçiş Süreci Desteği ve Kurumsal Yapılanma Bileşeni
- 2- Sınır Boyları ve Bölgesel İşbirliği Bileşeni
- 3- Bölgesel Kalkınma Bileşeni
- 4- İnsan Kaynakları Geliştirme Bileşeni
- 5- Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD)

IPA'nın beşinci bileşeni Kırsal Kalkınma (IPA Rural Development - IPARD) Avrupa Birliği' nin Ortak Tarım Politikası, Kırsal kalkınma politikası ve ilgili politikaların uygulanması ve yönetimi için uyum hazırlıklarını ve bu kapsamda politika geliştirilmesini desteklemektedir.

Türkiye için IPA Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) ülkenin kırsal kalkınma bağlamında katılım öncesi dönemdeki öncelikleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak tasarlanmıştır.

5648 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, ulusal kalkınma planı, program ve stratejilerinde öngörülen ilke ve hedefler doğrultusunda, Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşlardan sağlanan kaynakları da kapsayacak şekilde, kırsal kalkınma programlarının gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır. Program, ilgili kanun çerçevesinde kurulan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu tarafından uygulanmaktadır. (Doğu Coğrafya Dergisi,21;6)

IPARD kapsamındaki destekler karşılıksız, ancak şartlı ve mükellefiyetlidir. Destek kararı alındıktan sonra imzalanan sözleşme hükümlerinin ihlal edilmesi durumunda ise mali desteklerin varsa gecikme faizi ile birlikte geri alınmaktadır.

Başvuru dönemleri kurumun internet adresinde yayınlanan çağrı ilanında belirtilen tarihler arasında il koordinatörlüklerine yapılır.

IPARD Programının iki adet uygulama dönemi bulunmaktadır. Bu uygulama dönemleri kapsamındaki iller;

1. Uygulama Dönemi: Afyon, Amasya, Balıkesir, Çorum, Diyarbakır, Erzurum, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Kars, Konya, Malatya, Ordu, Samsun, Şanlıurfa, Sivas, Tokat, Trabzon, Van, Yozgat

2. Uygulama Dönemi: Ağrı, Aksaray, Ankara, Ardahan, Aydın, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Denizli, Elazığ, Erzincan, Giresun, Karaman, Kastamonu, Kütahya, Manisa, Mardin, Mersin, Muş, Nevşehir, Uşak

Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma (IPARD) Fonları aşağıda belirtilen 3 öncelik ekseninde kullanılmaktadır.

1- Öncelik Eksen 1: Ortak tarım politikası ve gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı ile ilgili alanlara ilişkin topluluk standartlarının uygulanması ve tarım sektörünün sürdürülebilir adaptasyonuna katkı sağlanması

2- Öncelik Eksen 2: Tarım-çevre tedbirlerinin ve yerel kırsal kalkınma stratejilerinin uygulanması için hazırlık niteliğinde faaliyetlere katkı sağlanması

3- Öncelik Eksen 3: Kırsal ekonominin gelişimini destekleyerek, kırsal alanların sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlanması

IPARD kapsamında verilen destekler öncelik eksenleri doğrultusunda hazırlanan tedbirler ve alt tedbirler adı altında yayınlanan çağrılarla kullanılmaktadır.

1- Tedbir 101: Tarımsal işletmelerin yeniden yapılandırılması ve topluluk standartlarına ulaştırılmasına yönelik yatırımlar

a. Alt Tedbir 101-1 Süt üreten tarımsal işletmelere yardım

b. Alt Tedbir 101-2 Et üreten tarımsal işletmelere yardım

2- Tedbir 102: Üretici gruplarının kurulmasına destek (bu tedbirin akreditasyon çalışmaları devam ettiği için 2011 yılı çağrı döneminde uygulamaya başlamamıştır.)

3- Tedbir 103: Tarım ve Balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasının yeniden yapılandırılması ve topluluk standartlarına ulaştırılmasına yönelik yatırımlar;

- a. Alt Tedbir 103-1 Süt ve süt ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması
- b. Alt Tedbir 103-2 Et ve et ürünlerini işlenmesi ve pazarlanması
- c. Alt Tedbir 103-3 Meyve ve sebzelerin işlenmesi ve pazarlanması
- d. Alt Tedbir 103-4 Su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması
- 4- Tedbir 302: Kırsal ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi;
 - a. Alt Tedbir 302-1 Çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi
 - b. Alt Tedbir 302-2 Yerel ürünler ve mikro işletmelerin geliştirilmesi
 - c. Alt Tedbir 302-3 Kırsal turizm
 - d. Alt Tedbir 302-4 Kültür balıkçılığının geliştirilmesi

(<http://www.tkd.gov.tr>)

2.2.11.Kırsal Kalkınma Destekleri

Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Tarıma Dayalı Yatırımlar ile Makine ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesine İlişkin 2011/1409 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 19/02/2011 tarih ve 27851 sayılı Resmi Gazete de yayımlanarak 01.01.2012 – 31.12.2015 tarihleri arasına uygulanmaya başlamıştır.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı, 2011-2015 Ulusal Tarım Stratejisi Kırsal Kalkınma Plan çerçevesinde, doğal kaynaklar ve çevrenin korunmasını dikkate alarak, kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi, tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayi entegrasyonunun sağlanması için küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi tarımsal pazarlama altyapısının geliştirilmesi, gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması, basınçlı sulama sistemlerinin geliştirilmesi, yürütülmekte olan kırsal kalkınma çalışmalarının etkinliklerinin artırılması ve kırsal toplumda belirli bir kapasitenin oluşturulması amaçlanmaktadır.

Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP) yatırım konuları,

- 1- Tarıma dayalı yatırımların desteklenmesi
 - a) Ekonomik yatırımlar
 - b) Basınçlı sulama sistemi yatırımları
- 2- Makine ve ekipman alımlarının desteklenmesi

Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (K.K.Y.D.P.) projelerinden; tarımsal sanayi içerikli tarımsal ürünlerin işlenmesi, depolanması,

ambalajlanması ve paketlenmesine yönelik ekonomik yatırımlara %50, sulama tesislerinin iyileştirilmesi altyapı yatırımlarına yönelik Basınçlı sulama sistemi yatırımlarına %75, tarımsal faaliyetler için geliştirilen yeni teknolojilerin üreticiler tarafından kullanımını yaygınlaştırmak için belirlenmiş makine, ekipman alımlarına %50 hibe desteği verilmektedir. (<http://www.amasyatarim.gov.tr>)

2.3. DESTEK PROGRAMLARINDAN YARARLANMA SÜRECİ

Destek programları için devlet tarafından ayrılan kaynakların verimli ve doğru kullanımı için uygulamaların yaygınlaştırılması gerekmektedir. Destek veren kuruluşlar doğru projelerin desteklenmesi sağlamaya çalışırken işletmeler de projelerinin hayata geçirilmesi için desteğe ihtiyaç duymaktadır. Ancak işletmelerin desteklerden yararlanmalarının önünde birtakım engeller bulunmaktadır. Bu engellerin kaldırılması için daha önce herhangi bir destek programından yararlanmayan işletmeler başta olmak üzere üç ana yolu takip etmelidir.

1. Proje amacının belirlenmesi
2. Program araştırılması
3. Projelendirme

Destek almak isteyen işletme öncelikle amacını belirlemelidir. Sonra bu amaca ulaşmasını sağlayacak uygun programı araştırarak projelendirme aşamasına geçmelidir. Bu üç temel aşamanın detaylı olarak açıklandığı şekilde uygulanması işletmelerin desteklerden yararlanma ihtimalini artırıcı etkide bulunacaktır.

2.3.1. Proje Amacının Belirlenmesi

İşletmeler, yatırım, üretim, hizmet, pazar payı, ürün çeşidini artırmak gibi işletmeye katkı sağlayacak alanlarda faaliyet alanlarına uygun fikirlerini gerçekleştirmek için destek almaktadırlar.

Proje hazırlamadan önce işletmenin mevcut durumunu, sorunları analiz edilir, amaca ulaşmak için hedefleri belirlenir, bu hedefleri uygulama stratejisi ve bu durumdan etkilenecek paydaşlar analiz edilir. Proje analizi başlığı altında toplanan, mevcut durum, hedef, sorun, paydaş ve strateji analizleri yapılır.

Mevcut durum analizinde değiştirilmek istenen durum nedir, bu durumun koşulları, özellikleri ve tarafların durumları nelerdir net bir şekilde ortaya çıkarılmalıdır.

Sorun analizi, müdahale konusu olan durumların ortaya konması ve buna neden olan sorunlar ile sebep olduğu sonuçların tarafların üzerinde uzlaşabileceği bir netlikte ortaya çıkarılması için yapılır. Ortaya çıkan veriler sorun ağacına haline getirilir.

Paydaşlar, proje ile ilişkisi olan kişiler, gruplar, kurumlar ya da işletmelerdir. Paydaşlar doğrudan veya dolaylı olarak proje sürecinden olumlu ya da olumsuz etkilenecek olanlardır. Paydaş analizi, etkilenen kişi veya kurum/kuruluşların projeye ilgilerini belirlemek ve beklentilerini ve risk unsurlarını belirlemek için yapılır.

Hedef analizi gelecekte olması istenen durumun gerçekleştirilmesi için potansiyel çözümler üretilmesi için yapılır. Sorun ağacındaki veriler pozitif olarak yeniden ifade edilir. Hedef analizinde belirlenen ana hedef ile ana hedefe giden alt ifadeler arasında neden sonuç ilişkisi vardır. Nedenler sonuca ulaşmayı sağlar.

Hedef analizinde aynı türden hedef kümelerine stratejileri oluşturur. Hedef kümeleri arasında proje amacına ulaşacak bir veya birden fazla strateji belirlenir.

Uygulamaya geçirilmemiş proje fikirleri için analiz yapılmadan hazırlanan projelerin destek alma süreci zorlaşacak, yanı sıra uygulama süresi ve sonrası sorunlar ortaya çıkacaktır. Yapılan analizlerde gerçekleşme ihtimali olan sorunlar değerlendirmeye alınırsa tedbirler de uygulamaya alınacaktır. Ayrıca destek alma sürecinde projenizi değerlendiren kişilerin amacınızı net bir şekilde görmesi, sorunların, risklerin analiz edilmiş olması projenin hayata geçirileceğine inanmasını sağlayacaktır.

Amacın belirlenmesi için yukarıda belirtilen 5 analizin yapılması işletmelerin risklerini azaltıcı etkide bulunurken projenin destek almasını da kolaylaştıracaktır.

2.3.2. Program Araştırılması

Belirlenen proje amacına uygun programın araştırılması aşamasında destek veren kurum ve kuruluşların programlar hakkında hazırladıkları dokümanlar incelenmelidir. İşletmenin faaliyet alanına uygun olarak belirlenen fikrin gerçekleştirilmesine destek verecek program seçilirken dikkat edilmesi gereken temel başlıklar şu şekildedir.

1. Programın amacı ve hedefi
2. Programın arka planı ve fikrin içeriğine uygunluğu

3. Programın bütçesi; alt ve üst sınırları
4. Destek verilen kurum/kuruluş türleri
5. Öncelik alanları
6. Başvuru süreci

Programların rehberinde belirtilen amaç, hedef, arka plan detaylı olarak okunmalı ve proje fikrinin gerçekleştirilmesini destekleyecek içerikte olup olmadığı anlaşılmalıdır. İçerik konusunda sorun olmaması durumunda doğru program olduğu düşünülürse ve diğer başlıklar incelenir. Programın her proje için ayırdığı alt ve üst limitler varsa dikkate alınır ve gerçekleştirilmesi düşünülen proje fikri için yeterli mi yüzeysel bir değerlendirme yapılır. Programın destek verdiği kurum/kuruluş türünün başvuru yapacak işletme için uygunluğu önemlidir. Doğru program olduğu kararı kesinleştikten sonra projelendirme aşamasında daha çok yararlanılacak olan programın öncelik alanları bilinmelidir. Başvuru yapılabilmesi için gerekli süre son başvuru tarihine göre belirlenir. Belirtilen başvuru yeri ve süresinin aşılması durumunda başvurular geçersiz sayılacağı için dikkat edilmesi gereken önemli şartlardır.

2.3.3. Projelendirme

Program belirlendikten sonra projelendirme aşamasına geçilir. Projelendirme üç aşamadan oluşur.

- 1- Başvuru Aşaması
- 2- Uygulama
- 3- Sürdürülebilirlik

Başvuru aşamasında rehberde belirtilen bilgiler doğrultusunda proje başvuru formu ve varsa ekleri hazırlanır. Proje formu ve ekleri hazırlanırken programın amacını öncelikli tutarak gerçekleştirilmesi düşünülen proje fikrinin nasıl metin haline getirileceği kavranmalıdır. Proje fikri anlatılırken başvuru formunda belirtilen sorular ve rehberde belirtilen açıklamalar çerçevesinde kurallara uygun biçimde doğru soruya doğru cevaplar verilmelidir. Yazılan metni okuyan kişinin proje fikrini açıkça anlayabileceği şekilde olması ve destek programına uygunluğu açısından birbirini tamamlaması gerekmektedir. Başvuru formunu değerlendirenlerin projeye inanması ve güçlü anlatım dili sayesinde projeyi canlandırabilmesi, oluşabilecek her soru işaretine sınırlı sayfada anlatılması gereken formda cevap bulması

gerekmektedir. Projenin gerekçeli ve etkili bir dille yazılması, proje fikrinin neden desteklenmesi gerektiği hususunda ikna edici olmaktadır.

Proje çalışması sırasında izlenecek yol, istatistiksel değerlendirmeler, veri toplama araçları, deney ve gözlemler, analizler uygulama yöntemini gösterir. Projenin uygulama sürecinde gerçekleştirilecek faaliyetler adım adım anlatılır ve tüm faaliyetlerin sonuçları anlatılır. Bu anlatımlar ve tanımlamalar aşamasında canlandırıcı ve tutarlı olmak projenin teknik ve mantıksal değerlendirilmesi aşamasında önemli bir kriterdir.

Proje formunun başında ve sonunda belirtilen anlatımların ve tanımlamaların birbirini tamamlaması, yani iç tutarlılığı projenin inandırıcılığını artırırken destek alma imkanını da olumlu etkilemektedir.

Proje tanımlaması belirli bir çerçevede; projenin amacı, hedefi, uygulama yöntemi ve adımları, faaliyet takvimi, bütçesi ve beklenen çıktıları içerecek biçimde olmalıdır. Amaç, istenen sonucun basit ama açık bir dille anlatımıdır. Amacın doğru tanımlanması hedefi ve uygulama adımlarının doğruluğunu sağlar. Amaca doğru giden yolları tarif eden cümleler hedefi gösterir. Hedef birden fazla olabilir, gerçekleşme durumunun somutlaştırılması için ölçülebilir hedefler belirlenmelidir. Bu hedeflerin gerçekleşmesi için uygulanan yöntem ve adımlar projenin faaliyetlerini içerir.

Desteklerden yararlanmak için, bazı programlar tarafından da başvuru şartı olarak belirtilen, lisans mezunu bir personelin görevlendirilmesi veya istihdam edilmesi proje başvuru, uygulama ve sonlandırma aşamalarında katkı sağlayacaktır.

Uygulama aşamasında, programın şartlarına uygun olarak faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, harcamaların yapılması ve gerekli evrakların hazırlanması yorucu ve dikkat gerektiren bir süre olduğu için nitelikli bir personel görevlendirilmesi süreci kolaylaştıracak ve projenin gerçekleşmesi için gerekli sürenin işletmenin faaliyet planına dahil edilmesi faydalı olacaktır. Ayrıca, destek programları genellikle kar amacı güden kuruluşlardan %10-%50 arası eşfinansman sağlamalarını istemekte, yanı sıra destek tutarını aralıklı dönemlerde işletme hesabına aktarmaktadır. Bu nedenle destek alacak işletmenin sermayesi bulunması destek alma sürecinde gerekliliktir.

Projelendirme aşamasında başvuru formunun hazırlanması basit ve kolay bir süreç değildir. Ancak proje yönetimi kavramının bilinmesi durumunda bu süreç kolaylaşacak ve destek alma ihtimalini artırıcı etkide bulunacaktır. Proje başvuru

formu ve ekleri ilk iki adımı fikrin ve uygun programın belirlenmesi aşamalarının açıklandığı bölümdür. Destek verecek olan kurum/kuruluş yetkililerinin değerlendirme komisyonlarına seçilme şartlarından en önemlisi proje yönetimine hakim olmasıdır. Bu nedenle proje formu ve ekleri hazırlanırken özetle belirtilen ancak detaylı eğitim programının alınması gereken proje döngüsü yönetiminin mutlak surette bilinmesi gerekmektedir.

Proje yönetimi ve proje uygulamaları, yapısı itibariyle insan kaynakları yönetimi, risk yönetimi, faaliyet planlama gibi pek çok farklı konuyu içeren son derece kapsamlı bir konudur. Bu nedenle uygulamada birbirinden son derece farklı yaklaşımlar içermektedir (Öztürk,2010;13).

Proje kavramının belli bir perspektif içinde ele alınması için bir başlangıç noktasının oluşturulması, diğer bir deyişle projenin tanımının yapılması gerekmektedir. İnsanlar günlük hayatta yapılan birçok işi “proje” olarak adlandırmak eğilimindedirler. Ancak, projeler gerçekte belli kavramları içeren bir tanıma sahiptir ve yapılacak görevler ya da iş bu belirli tanımı karşılamıyorsa proje olarak adlandırılmaz.

Proje konusunda değişik tanımlamalar yapılmıştır, bunlardan bazıları şu şekildedir:

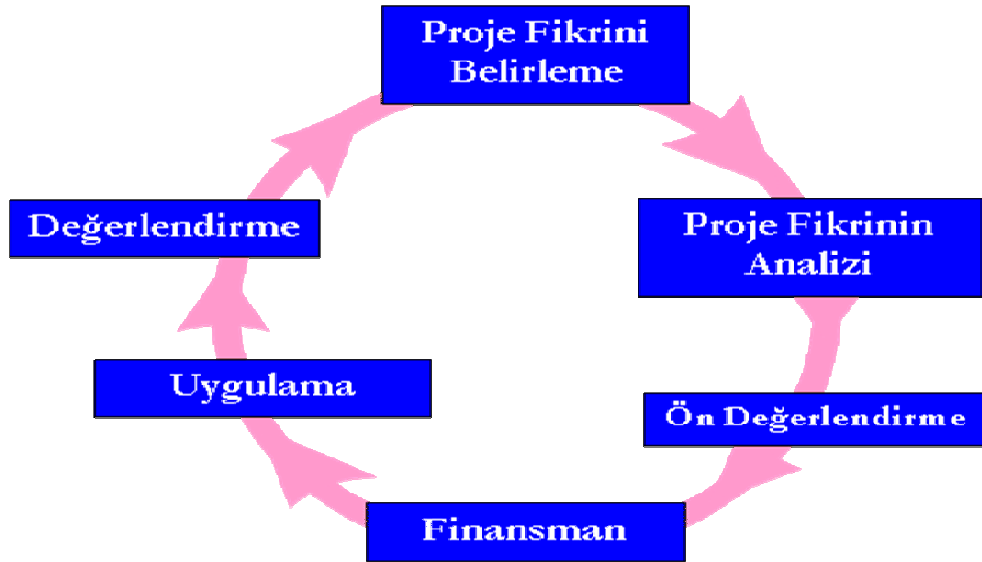
- Proje temel olarak bir yatırım önerisidir.
- Proje, ekonomik ve teknik yapılabilirliğe sahip minimum yatırımdır.
- Proje, yatırıma yönelik herhangi bir tasarımın analiz edilebilen ve değerlendirilebilen en küçük birimidir.
- Proje, başlı başına değerlendirilebilen herhangi bir yatırım unsurudur.

(Dikley ve Miller 1984; Little ve Mirrlees 1974; Adler 1971)

“Proje, tek bir hedef ya da amaca yönelik olarak gerçekleştirilen, belirli bir zamanda, belirli bir bütçe ile ve tanımlanmış bir çerçeve içerisinde tamamlanması gereken, benzersiz, karmaşık ve bağlantılı faaliyetler dizisidir.” Bu tanım bir projenin genel çerçevesini ortaya koymaktadır. Bir projeyi oluşturan kavramları tam anlamıyla ortaya koymak için tanımın her bir parçası ele alınmalıdır. (Effective Project Management, 2000;65)

Proje yönetimi istenen sonuca, zamanında, belli bir bütçe içerisinde ve önceden belirlenmiş bir çerçeve ile ulaşmak için faaliyetlerin planlanması, tahmini ve kontrolünden oluşan kabul edilmiş yönetim ilkelerine dayanan bir metot ve teknikler bileşimidir. (Information Technology,2001;7)

Sorunları ortadan kaldırmak amacıyla biçimlenen şekil 2.1’ de görülen proje döngüsü, proje fikrinin ortaya çıkışından tasarlanmasına, bu fikrin kağıda dökülmesinden geliştirilmesine, proje için fon başvurularının yapılmasından, projenin yürütülmesine, bitmesi ve değerlendirilmesine, bilgi üretiminin sağlanmasına ve yayılmasına kadar olan süreci kapsayan tüm döngüyü yönetme yaklaşımıdır. (http://stk.bilgi.edu.tr/cd/03/doc/ders_2.pdf)



Şekil 2.1. Proje Döngüsü Yönetimi

Proje döngüsü yönetiminin prensipleri;

- Durum tespiti, sorun analiz ve çözüm üretme aşamasının tasarıma dahil edilmesi,
- Hedef grupların gerçek problemlerini yansıtması,
- Talebe yönelik çözüm üretimi,
- Proje amacının faydalarının belirgin, uygulanabilir ve gerçekçi olması,
- Faydanın kadın ve erkekler arasında dengeli dağılımı,
- Yaratılan faydanın sürekliliğe odaklanmış olması,
- Tüm paydaşlarının katılımının sağlanması,
- Sonuçların ve faaliyetlerin amaca uygunluğu,
- Amaç ve sonuçlarla ilgili izleme ve değerlendirme kriterlerinin net olması, doğrulanabilir etki yaratması, sonucun kontrol edilebilmesi,
- Faaliyetlerin uygulanmasının önündeki kısıtların ve risklerin öngörülmesi,
- Faaliyetlerin gerçekleşmesi için gerekli kaynakların öngörülmesi,

- Standart ve kaliteli anahtar proje dokümanlarının ve raporların üretilmesi (izleme, değerlendirme, finansal raporlar vb.),
 - Mantıksal çerçeve yaklaşımının uygulanması
- proje döngüsü yönetiminin ana prensipleri olarak sayılabilir.

Mantıksal Çerçeve Yaklaşımı 1960'ların sonunda Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı'nın proje planlama ve değerlendirme sistemini iyileştirmesine destek vermek amacıyla geliştirildi (Bilen, Kabukçuoğlu, 2005, s. 27). Projelerde sorunlar genel olarak şu alanlarda yoğunlaşmıştı; (AID Delivery Methods, 2004,;57).

- Planlama projenin başarısının izlenip değerlendirilebileceği, açık olarak tanımlanmış amaçlardan uzak ve çok muğlâktı,
- Yönetim sorumlulukları belirsizdi,
- Değerlendirme genellikle, projenin neye ulaşmaya çalıştığı konusunda bir uzlaşma olmadığı için, açık ve tarafsız olmuyordu.

Mantıksal Çerçeve Yaklaşımı, o dönemden bu yana sayısız çok taraflı ya da iki taraflı kalkınma ajansı tarafından bir proje planlama ve yönetim aracı olarak kabul edilmiştir. Avrupa Komisyonu da 1993 yılında Mantıksal Çerçeve Yaklaşımı'nı proje döngüsü yönetimi sisteminin bir parçası olarak kabul etti ve proje kalitesinin değerlendirme aracı olarak kullanmaya başladı (Project Cycle Management, 2004;61).

Mantıksal Çerçeve Yaklaşımı, proje planlamasını ve yönetimini desteklemek amacıyla kullanılan analitik bir süreç ve araçlar toplamıdır. Bir proje ya da program fikrinin oluşturulmasına katkıda bulunur ve sistematik analizine yardım etmek için tekrarlanan bir süreç olarak kullanılan birbiriyle bağlantılı kavramlar grubu sağlar.

MÇM dört sütun ve dört satırdan oluşan ve proje planının temel bileşenlerini özetleyen bir matristir. Bu bileşenler:

- Projenin amaçlar hiyerarşisi (Proje tanımı ya da müdahale mantığı),
- Projenin başarısı için önem taşıyan temel dış faktörler (varsayımlar),
- Proje çıktılarının ve ürünlerinin nasıl izleneceği ve değerlendirileceğini belirten göstergeler ve doğrulama kaynaklarından oluşmaktadır.

2.4. İŞLETMELERİN DEVLET DESTEKLERİNDEN YARARLANMAMA NEDENLERİ

Türkiye’ de devlet desteklerini düzenleme ve yürütme görevinin farklı kurum ya da kuruluşların yetkisinde olması paralel düzenleme ve uygulamalar yapılmasına sebep olmaktadır. Farklı kurum veya kuruluşlar tarafından uygulanan devlet destekleri kıt kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımını önleyerek uygulamada mükerrerliğe yol açabilmektedir (DPT, Yayın No: 2681; 2004;5).

Çok sayıda kurum ve kuruluş tarafından çeşitli mevzuatlar kapsamında ayrı ayrı düzenlenen ve uygulanan bütün devlet desteklerinin ülke genelinde bir bütünsellik içerisinde izlenmesi ve denetlenmesi yanında, Avrupa Birliği devlet destekleri kurallarına uygun bir yapı oluşturulması öngörülmektedir. Bu nedenle 6015 Sayılı Devlet Desteklerinin İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun hazırlanmış ve 23.10.2010 tarihli 27738 sayılı Resmi Gazete de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı, devlet destekleri ile ilgili ilkeleri ve genel hükümleri belirlemek, devlet yardımlarının Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki anlaşmalara ve diğer uluslararası yükümlülüklerle uygun olarak düzenlenmesi, koordinasyonu, izlenmesi ve denetlenmesine ilişkin usul ve esasları tespit etmektir.

Desteklerin izleme ve denetiminin yapılması, firmaların benzer çalışmalar için aynı programdan birden fazla, aynı çalışmalar için de farklı programlardan destek almasının engellenmesinin yanı sıra etkin ve verimli kullanıma katkı sağlayacaktır. Destek programlarının detaylarına hakim olan ve birden fazla destekten yararlanan işletmelere oranla diğer işletmelerin desteklerden yararlanamama durumlarına ilişkin belli başlı sorunlar bulunmaktadır.

İşletmelerin verimlilik ve ekonomik katma değerlerini artırmaları için en önemli kriterlerden biri teknolojik kapasitelerinin yeterli olmasıdır. İşletmelerin teknolojik kapasitelerini arttırmak için etkin bir şekilde destek ve kredilerden yararlanmaları gerekmektedir.

İşletmelerin destek programlarından yararlanabilmeleri için programlar hakkında bilgi sahibi olmaları, başvuru ve uygulama sürecini yönetebilecek ve yabancı dili olan (sadece bazı programlar için gerekli) nitelikli personel kapasitesine sahip olmaları ve bazı programlarda eşfinansmanları bulunması gerekmektedir.

İzmir’de yenilik ekosistemin mevcut durumunun tespiti için Ar-ge ve yenilik konusunda sanayi ile ilgili kurumlarla destek sağlama, desteklere erişim kapasitesi ve fiziki altyapı konularında bölgesel anket araştırması yapılmıştır.

İşletmelerin devlet desteklerinden yararlanamamalarının nedenleri öncelikli olarak “Bilgi farkındalık eksikliği”, ikinci olarak “Proje yazma becerisi eksikliği”, üçüncü olarak “Bürokrasinin fazla oluşu nedeni ile çekinme”, dördüncü olarak “Yönlendirilme eksikliği” ve son olarak “Eşfinansman sağlamada eksiklik” olarak ortaya çıkmıştır.

Elde edilen verilere göre bilgi ve farkındalık eksikliğinin (% 90) ilk neden olarak belirtilmesi kurumların etkin bilgilendirme yapamamaları, kendilerinin bilgiye yeterli düzeyde ulaşamamaları, firmaların bilgileri yeterince takip etmemeleri ve bu tür desteklerden yararlanmaya öncelik vermemeleri, uzun dönemli çalışmayı gerektiren önemli bir problem olarak ortaya çıkmıştır (İZKA ve EBİLTEM, 2012;16-23).

Türkiye’ de makine halıcılığı sektörünün yaşadığı sorunlar, çözüm önerileri, sektörün güçlü ve zayıf yönlerinin açığa çıkartılması için Gaziantep İhracatçı Birlikleri tarafından anket yapılarak strateji geliştirilmesi amaçlanmıştır. Söz konusu anket, sektörün uygulanan destek programları ve işbirlikleri ile ilgili mevcut durumu göstermektedir.

KOSGEB başta olmak üzere sırayla sektördeki diğer işletmeler, meslek odaları, üniversite, Kalkınma Ajansı ve TÜBİTAK ile işbirlikleri yapılmıştır. Destek programlarından yararlanma durumlarına ilişkin alınan veriler başta KOSGEB olmak üzere, yatırım teşvikleri, fuar teşvikleri, istihdam destekleri, pazar araştırma destekleri ve diğer desteklerden (TÜBİTAK, AB kaynaklı fonlar, Kalkınma Ajansı hibeleri, Ar-ge destekleri) daha çok yararlanıldığını göstermektedir.

İşletmelerin işbirliği yaptığı kurumlar ve yararlandıkları devlet destekleri oranlarına bakıldığında KOSGEB’in ön plana çıktığı görülmektedir. Özellikle işbirliği ortamında ve çeşitlenen destek mekanizmalarından sektörün artan potansiyeli kullanmakta geri kaldığı söylenebilir. İşbirlikleri artırılarak engelleyici faktörlerin minimize edilip desteklerden yararlanma oranlarının artırılması gerekmektedir (GAİB, 2011;2-44).

2.4.1. Yatırım Maliyeti – Eşfinansman Eksikliği

Yatırımların istenilen alanlarda ve sektörlerde değerlendirilmesini sağlamak, makro hedeflere ulaşmada özel sektörün katılımını sağlamak, bölgesel dengesizlikleri azaltmak, istihdam yaratmak ve gelir dağılımındaki adaletsizlikleri

gidermek gibi ekonomik; iç göçü engellemek ve çevre kirliliğini önlemek gibi sosyal amaçlarla yatırım teşvikleri uygulanmaktadır.

Teşvik politikaları, uygulanan bölgede, yatırım maliyetlerinin minimize edilmesi, karlılığın artırılması, yatırımların belirli bir bölgeye aktarılması bölgesel kalkınmanın sağlanmasına yardımcı olmak gibi amaçlar taşımaktadır.

İşletmelerin, teşviklerden yararlanırken bürokratik engellerin yoğun bir şekilde yaşanmasından kaynaklı iş ivediliği sağlanması için teşviklerin il sınırları içinde yürütülmesi önemli olduğu görülmektedir. Yatırımcıya kolaylık sağlanması açısından bürokrasinin azaltılması ve başvuru süreci ile ilgili bilgilendirme yapılması çok önemlidir (Çam ve Esengün, 2011;8).

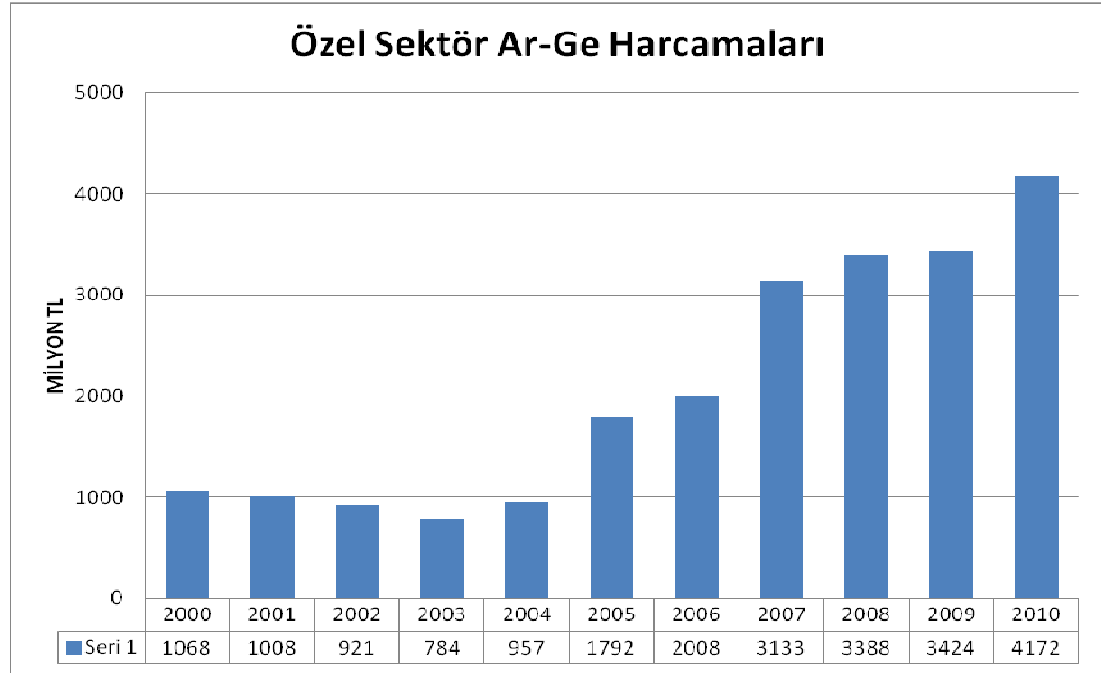
Dokuma makine halıcılık sektörüne yönelik yapılan bir araştırma, işletmelerin yatırım hedeflerinin yıllık yaklaşık %9-12 arasında büyüme projeksiyonu olduğunu ve ağırlıklı olarak yurt içi yatırımlar yapılması planlandığını ortaya koymaktadır. İşletmelerin yatırım yapma amaçlarının sırayla azalan yüzdelik oranlarla ürün çeşitliliğini arttırma, kapasiteyi arttırma, maliyeti düşürme ve kaliteyi artırma, verimliliği artırma ve rekabet avantajını artırma şeklindedir. İşletmeler yatırım kararları önceliklerin belirlerken çoğunluklu olarak kapasiteyi artırımı hedeflerken, diğer firmalar yatırım kararlarını yeni tesis kurma/satın alma, modernizasyon ve Ar-ge, inovasyon olarak belirtmişlerdir (GAİB, 2011;34).

İmalat sanayinde faaliyet gösteren firmalara yönelik Diyarbakır ilinde yapılan bir araştırmaya göre, ankete katılan firmaların büyük çoğunluğu kuruluş aşamasında satın alması gereken teknolojinin maliyetinden dolayı finansman sorunu ile karşılaştıklarını belirtmiştir. Finansman ihtiyacına yönelik diğer sorunlar ise yeni kurulan firmalara kredi vermektan yana olmayan bankalardan dolayı kredi bulamama riski ile karşı karşıya olmaları, diğer taraftan yüksek kredi maliyetlerinden dolayı sorun yaşamaları ve yeterli öz kaynak bulamamalarından kaynaklanmaktadır (Özdaş,2009;89).

2.4.2. Ar-ge ve Yenilik Faaliyetlerinin Yetersizliği

Türkiye, Avrupa Birliği' nin stratejik hedefleriyle de uyumlu olarak, Ar-ge faaliyetleri ve desteklerinin ülke refahını artırmaya odaklanarak daha etkili olması için Ar-ge'ye ayrılan kaynağın artırılmasının yanı sıra sanayi kuruluşlarının toplam Ar-ge harcamalarındaki payının çoğunluğu oluşturması ulusal bir hedef olarak belirlemiştir (Aygün, İstanbul; 9).

Türkiye de özel sektör tarafından gerçekleştirilen Ar-ge harcamalarına bakıldığında, son yıllarda tüm sektörlerde gözlenen Ar-ge harcaması artışı içerisinde özel sektörde 2004 yılından itibaren gerçekleşen artış dikkat çekicidir (Şekil 2.2.)



Şekil 2.2. Özel Sektör Ar-Ge Harcamaları - TÜİK

Türkiye’ deki mevcut eğilim, mevcut politikalar ve dünya örnekleri göz önünde bulundurulduğunda 2023 yılında gerçekleştirilmesi hedeflenen 85 milyar TL Ar-ge harcamasının 2/3’ünün özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Dolayısıyla özel sektörün %18 olan yıllık ortalama artışının %22’ye yükselmesi gerekmektedir (Ulusal Yenilik Sistemi,2011/101;6).

Özel sektör kuruluşlarının Ar-ge ve yenilik faaliyetleri yapabilmeleri için teknik ve beşeri altyapılarının tam olması gerekmektedir. Yenilik faaliyetlerinin artmasının en önemli etkenlerinden biri sanayici ile girişimcinin buluşturulmasıdır. Sağlıklı iletişim kurularak etkin, uzun vadeli, istikrarlı ve sürdürülebilir işbirliği oluşturulmalı ve bilgi ve deneyimin ticari bir değere dönüştürülmesi gerekmektedir (İZKA ve EBİLTEM, 2012;45).

İzmir de sanayiye yönelik çalışmalar yapan kurumlar için yapılan anket çalışması sonucunda kurumların % 70’i yenilik konusunda yapılabileceklerinin belirlendiği, bunlara ilişkin strateji ve hedeflerin ortaya konulduğu bir Yenilik Politikası veya stratejilerinin bulunmadığını belirtmiştir. Söz konusu politika ve strateji eksiklikleri, Ar-ge ve yenilikte lider olmak isteyen bir bölgenin amacına

ulaşmasının önündeki engeller arasında yer almaktadır (İZKA ve EBİLTEM, 2012;15).

Dokuma makine halıcılık sektöründeki işletmeler yeni ürün geliştirme ve kalite iyileştirme ihtiyaçları olmasına rağmen Ar-ge faaliyetlerine yapılan yatırımlarda yetersiz kalmaktadır. İstihdam edilen personelin sadece %1'inin Ar-ge departmanına tahsis edilmiş olması bu konuya yeterince önem verilmediğinin göstergesidir (GAİB,2011;43).

2.4.3. Nitelikli Eleman Yetersizliği

Türkiye’de nitelikli işgücünün payının istenen düzeyde olmaması işsizlik sorununun başka bir boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Bugün işgücü piyasasında bir yandan işsizler iş ararken, diğer yandan firmalar nitelikli eleman bulma sıkıntısı çekmektedir. Literatürde “beceri uyumsuzluğu” olarak adlandırılan bu arz-talep uyumsuzluğu, işgücü piyasasında yapısal işsizlik sorununa yol açmaktadır.

Türkiye’de işgücünün eğitim düzeyi gelişmiş ülkelere kıyasla oldukça düşüktür; işsizlerin yüzde 60’ı, çalışanların ise yüzde 64’ü ilköğretim mezunu veya daha az eğitilidir. Türkiye, OECD ülkeleri arasında yükseköğretim mezunlarının nüfusa oranında da sondan ikinci sırada gelmektedir (Dinççağ, 2011; 2-4).

Pazarlama ve satış konusunda yaşanan nitelikli eleman sıkıntısı ve yabancı dil problemi şirketlerin yurtdışına açılmalarında bir engel teşkil etmektedir ve şirketlerin satış potansiyellerini olumsuz yönde etkilemektedir. Üretim aşamasında çekilen nitelikli eleman sıkıntısı ise istenen kalitede üretim yapılamaması ve mevcut imkanların en verimli şekilde değerlendirilememesi sonuçlarını doğurmaktadır. Birbirlerine sıkı şekilde bağlı olan bu sıkıntılar sektörün personel bakımından sıkıntılarının kaynağını oluşturmaktadır.

Pazarlama ve ihracat elemanı konusunda çekilen sıkıntılara ek olarak yetiştirilen elemanların da elde tutulamaması bu konudaki eksikliğe negatif anlamda katkıda bulunmaktadır. Yine şirketlerin insan kaynakları yönetimi anlamında yetersiz kalması hem nitelikli eleman teminini hem de nitelikli elemanı elde tutabilmeyi güçleştirmektedir (Kışman ve Kan, 2011;10).

Bütün bunların yanı sıra, nitelikli elemanın ücretlendirilmesi konusunda da eksiklikler vardır. Nitelikli elemanı memnun edici rakamların verilmesi çalışanların sürekliliğini sağlayıcı etkide bulunacaktır.

Türkiye’de firmalar, çalışanlarının beceri yetersizliğinden ve piyasada nitelikli eleman bulamamaktan yakınmaktadır. Ancak, işgücü piyasasında çalışanlarına hizmet içi eğitim sağlayan firmaların oranı da diğer ülkelere kıyasla oldukça düşüktür. İşgücünün geliştirilmesi, hem mesleki eğitim sisteminin geliştirilmesi yoluyla, hem de firmaların bilinçlendirilerek çalışanlarına eğitim vermelerinin teşvik edilmesi ile sağlanabilir (Dinççağ,2011;2-4).

2.4.4. Dış Pazardan Kaynaklı Nedenler

İhracata yönelik devlet yardımları; ihracatın teşvik edilmesi, ihracat pazarlarının geliştirilmesi ve dünya ihracatındaki payının artırılması ve uluslararası piyasalara açılan firmaların rekabet güçlerinin artırılması açısından önem taşımaktadır (Terzi ve Erol:2005).

İhracat teşvikleri mal ve hizmet üretimini doğrudan özendirir. Bu da ülkelerin karşılaştırmalı üstünlük sağlaması ve ölçek ekonomilerin işlemesi için daha fazla uzmanlaşmayı gerektirir. Üstelik ihracatın artması, yerli üretimde pozitif etki sağlayacak olan teknolojik değişme, emeğin verimliliği ve sermayenin etkinliği açısından yüksek kaliteli ürün ve teknolojinin ithalatına izin verir (Konya, 2006: 979).

İhracat teşviklerinin etkinliğinin ve uygulama durumlarının tespit edilmesi için Sivas ilinde ihracat yapan işletmelere yönelik araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmaya göre işletmelerin, ihracat teşviklerinden en fazla vergi, resim, harç istisnası, istihdama yol açma ve yurt içi fuar desteğinden faydalandıkları sonucuna varılmıştır. KOSGEB faizsiz ihracat kredisi, yurt dışı fuar desteği ve dahilde işleme desteği de sıklıkla faydalanılan teşvikler arasında izlenmektedir. Teşviklerden yararlanmalarına engel olan öncelikli sorun bürokrasinin yoğunluğu, daha sonra dış pazarda rekabet edebilme, uygun pazar bulabilme, hammadde ve girdi fiyatlarının yüksekliği, teşviklerin yetersizliği olarak belirtilmiştir (Ersungur ve Noyan Yalman,2008;2-19).

İmalat sanayine yönelik Diyarbakır da yapılan bir çalışmada ankete katılan firmaların %75’inin ihracat yapmadığı tespit edilmiş ve nedenleri araştırılmıştır. Alınan verilere göre firmaların %32,3’ü dış pazarla ilgili olarak yeterince bilgiye sahip olmadıklarını belirtirken diğer firmalar, finansman sorunu yaşadıklarını, destek veren aracı kurumların olmadığını ve üretim kalitesinin uluslararası standartlara uygun olmamasından kaynaklandığını belirtmiştir. Firmalara verilecek desteklerle

üretim ve kapasite kullanım oranlarının artması ile birlikte istihdam artışları sağlanmış olacak ve sorunlar bir nevi çözülmüş olacaktır (Özdaş,2009;96).

2.4.5. Haksız Rekabet Oluştugu Yargısından Kaynaklı Olumsuz Yaklaşımlar

Dünyadaki küreselleşme eğiliminin en önemli etkisi, uluslararası rekabet gücüne dayalı sanayiler kurmak ve mevcutların teşvikini sağlamaktır. Giderek yoğunlaşan rekabet ortamında devlet yardımlarının niteliği ve çeşitliliği de önem kazanmaktadır. Serbest rekabet piyasalarına dayalı olan ekonomilerde her ne kadar devlet yardımları haksız rekabete yol açan bir mekanizma olarak görülse de, geçmişte teşvikler ekonomide yer almış, halen yer almakta ve gelecekte de teşviklerden arındırılmış bir ekonominin varlığından söz etmek mümkün değildir. (Özdaş,2009;59) Türkiye de işletmelerin üretim, verimlilik ve kalite gibi fonksiyonlarını artırmaları için devlet tarafından dolaylı veya doğrudan teşvikler verilerek uluslararası pazarda rekabet edebilmeleri sağlanmalıdır (Ören,2003;14).

Türkiye’ nin dokuma makine halıcılık sektöründe makine ve hammadde de dışa bağımlı olması çözülmesi gereken önemli bir sorundur. Halı sektörünün temel sorunlarından biri yüksek enerji ve işçilik gibi üretim maliyetleri yüzünden dış pazarlarda rekabeti zorlamaktadır. Belli başlı üretici ülkelerde sektörün devlet tarafından korunarak gümrük duvarlarının yükseltilmesi ve sektöre teşvikler verilmesi dünya halı ticaretinde haksız rekabete neden olmaktadır. Sektörün sorunların çözümü için hammadde ithalatında engellerin kaldırılması, enerji ve işçilik maliyetlerinin rakip ülkeler düzeyine çekilmesi önemli ölçüde etkisi olacaktır (GAİB,2011;43).

2.4.6. Bilgi ve Farkındalık Düzeyinin Yetersizliği

Yatırım, Ar-ge ve yenilik, ihracat, nitelikli eleman bulma, teknolojik altyapı gibi faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için finansman kaynağı önemlidir. Bu doğrultuda destek programlarına yönelik mevzuat karmaşıklığı, destek ve teşviklerden yararlanmak isteyen işletmelerin önünde engel teşkil etmektedir.

Diyarbakır da faaliyet gösteren işletmelerin destek ve teşvik programları hakkındaki bilgilere, ağırlıklı olarak KOSGEB ve Sanayi-Ticaret Odaları aracılığıyla ulaşabildikleri görülmektedir. Yapılan çalışma da firmaların %53,75’ i destek programları hakkında devlet kurumları aracılığıyla bilgilendirilmek isterken geri

kalan çoğunluk ise odalar aracılığıyla hazırlanan bilgilendirme broşürleri, kitapçıkları oluşturulmasını uygun görmektedirler (Özdaş,2009;99).

2.4.7. Bürokratik Engeller

Yasal düzenlemelerin olabildiğince basit ve anlaşılır olması, bürokratik işlemlerin azaltılması ve basitleştirilmesinin yanı sıra bürokrasinin etkinliği de önem taşımaktadır (Özdaş, 2009;67).

Destek programlarına erişilebilirliği sağlamak, desteklerin kolay ve etkin olması gerekmektedir.

İşletmelerin destek programlarına erişimini kolaylaştırmak ve etkinliği artırmak için danışmanlık faaliyetlerinin yanı sıra bilgilendirme eğitimleri, seminerler düzenlenmesi etkinliği artırmak için önemli gereksinimlerdir.

Küçükoğlu 2005, literatür çalışmasında da firmaların %77' si devlet yardımlarının yetersiz olduğunu,%50'si bürokratik işlemlerin fazla olmasından dolayı devlet yardımlarından faydalanmadığını tespit etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, önemi, kapsamı ve veri toplama metodu açıklanmıştır. Sonrasında elde edilen verilerin analizi yapılmış ve sonuç ve öneriler de bulunulmuştur.

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Ekonomik ve sosyal kalkınmayı amacıyla uygulanan destek programları ulusal ve uluslararası kaynakların verimli ve doğru kullanılmasını hedeflemektedir. Bir tarafta kalkınma amacıyla sunulan imkanlar bulunurken diğer tarafta bu imkanlardan yararlanmak isteyen ancak aşılabilir veya aşılamayan engelleri olan işletmeler bulunmaktadır. Bu çalışma ile uygulama olanı olarak seçilen Gaziantep’teki işletmelerin destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri, desteklerden yararlanma durumları, programların amacı ve bu programlardan yararlanmama nedenleri ortaya çıkarılmıştır. Destek programlarından yararlanma oranının artırılması için belirlenen kriterlerde analiz edildiği için yapılan araştırma, işletmeler ve destek programı uygulayan kurum/kuruluşlar için yönlendirici olacaktır.

Bu çalışma; genel olarak sanayi kuruluşlarının Ar-ge, yenilik, yatırım, pazar hacmi, rekabet gücü, istihdam kapasitesi ve girişimcilik gibi konularda gelişimleri için hazırlanan programlar aracılığıyla verilen yardımlardan faydalanma durumlarını ve desteklerin etkinliğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Yine bu çalışma da sanayi kuruluşlarının gelişimi için uygulanan devlet desteklerinin yaygınlaştırılması için yapılması gerekenler ve bu desteklerden yararlanmama nedenlerinin neler olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Bu çalışma 2012 yılının nisan ayında yapılmıştır. Çalışmanın alanı Gaziantep Sanayi Odası, Gaziantep Ticaret Odası, Tekstil Mühendisleri Odası Güney Bölge Şube (Gaziantep ilindeki üyeler) ve Gaziantep Organize Sanayi Bölge

Müdürlüğünün veri tabanındaki üyelerle sınırlandırılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler orta düzey yöneticiler, üst düzey yöneticiler ve işletme sahibi kişilerin görüş ve önerilerini kapsamaktadır.

3.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA METODU

Bu çalışmada veri toplama metodu olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anketin oluşturulmasında, uygulamanın yapılacağı işletmeler ve destek programları hakkında bilgi toplanarak uzmanlarla görüşmeler yapılmıştır. Bu kapsamda, İpekyolu Kalkınma Ajansı uzmanlarının ve Gaziantep Sanayi Odası Proje, Planlama ve Eğitim Dairesi Müdürünün görüş ve önerileri alınarak pilot uygulama yapılmıştır.

Anket formu hazırlanırken, soru formunun mümkün olduğunca kısa olmasına dikkat edilmiş ve uzun cevaplar gerektiren sorulardan kaçınılmıştır. Anket formundaki ölçekler, uygun şekilde tasnif edilerek, değişkenler arası farklılıklar gösterilmiş ve birbirleriyle karıştırılması önlenmiştir.

Anket formunun giriş kısmına anketin amacı, içeriği, bilimsel ve sosyal faydasına ilişkin kısa bir giriş metni ve bu metnin altına da sorumlu kişinin iletişim bilgileri eklenmiştir. Eklenen bilginin amacı, anketin açık ve şeffaf olduğunu göstererek anketin geri dönüşüm oranını artırmaktır.

Araştırma kapsamındaki işletmelerden veriler online olarak toplanmıştır. İşletmelerin orta ve üst düzey yöneticilerine e-mail gönderilerek anketi doldurmaları istenmiştir. Kurumların veri tabanında bulunan e-mail gruplarındaki kişiler çalışmanın amacına yönelik ağırlıklı olarak üst düzey yöneticiler arasından seçilmiştir. Online sistem üzerinden anketi dolduran kişilere ait bilgisayarların IP adresleri kayıtlı olduğu için sistem aynı adresten birden fazla giriş yapılmasına izin vermeyecek şekilde hazırlanmıştır. Anketin oluşturulduğu sistemde katılımcıların anketi doldurma süreleri kaydedildiği için anketin tümünü cevaplama veya yarım bırakma durumları tespit edilmiştir. Bu kapsamda 906 kişiye e-mail gönderilmiştir. 434 kişi anketi yarım bırakmış, 249 kişi ise hiçbir soruya cevap vermeden anketi terk etmiştir. Anketin tüm sorularını cevaplayan 223 kişidir.

3.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmanın hipotezleri genel olarak destek programları ile demografik özelliklerle ilişkilidir.

Bu kapsamda hipotezler, işletmenin sektörel yapısı, ankete cevap verenlerin pozisyonu, eğitim seviyesi, yaşı, işletmelerin faaliyet yılı ve işletmelerde çalışan sayısı ile destek programlarından yararlanma ve yararlanmama durumları ve destek programları hakkında bilgi düzeyleri ile ilişkilidir. Bu durumda araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H₁: İşletmelerin destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri düşüktür.

H₂: Destek veren kuruluşların tanıtım faaliyetleri yeterli değildir.

H₃: İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumları ile destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri farklılık göstermektedir.

H₄: İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumları ile destek programlarının amaçları arasında görüş farklılığı vardır.

H₅: İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumları ile destek programlarından yararlanmama nedenleri arasında farklılık vardır.

H₆: İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumları ile destek programlarının amacına ulaşma düzeyi arasında farklılık vardır.

H₇: İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumları ile destek programlarının kolaylık düzeyi arasında farklılık vardır.

H₈: İşletmelerin sektörlerine göre yetkililerinin destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri arasında farklılık vardır.

H₉: İşletmelerin sektörlerine göre yetkililerin destek programlarının amaçları hakkındaki görüşleri arasında farklılık vardır.

H₁₀: İşletmedeki yetkilinin pozisyonu/görevi ile destek programlarından yararlanma durumları arasında farklılık vardır.

H₁₁: İşletmedeki yetkilinin pozisyon/görevi ile destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri arasında farklılık vardır.

H₁₂: İşletme yetkililerinin pozisyonu ile destek programlarından yararlanmama nedenleri arasında farklılık vardır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR

Araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS 17.0 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçları ilerleyen kısımlarda ayrıntılı olarak incelenmektedir.

3.5.1. Örneklem Özelliklerine Ait Frekans Tabloları

Örneklem özelliklerinin; frekans dökümü aşağıda verilmiş ve yüzdelere göre değerlendirilmiştir.

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi araştırma kapsamındaki firma yetkililerinin pozisyonları belirlenmiştir. Anketi cevaplayan 139 kişinin işletme sahibi veya ortağı, 45 kişinin ise üst düzey yetkili olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile araştırmaya katılanların %82,5’i üst düzey yönetici veya işletme sahibidir. Bu durum anketin doğru kişiler tarafından doldurulduğu ve işletmeler hakkında bilgi sahibi kişiler olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.1. Ankete Katılan Kişilerin İşletmedeki Pozisyonu/Görevi

İşletmedeki pozisyonu / görevi	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Orta Kademe Yönetici	39	17,5	17,5
Üst Düzey Yönetici	45	20,2	37,7
İşletme Sahibi / Ortağı	139	62,3	100,0
Toplam	223	100	

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi ankete katılanların eğitim düzeyleri analiz edilmiştir. Araştırmaya katılanların %70’i lisans ve lisansüstü eğitime sahip kişilerden oluşmaktadır. Bu durum araştırma kapsamındaki işletmelerin üst düzey yönetici ve sahiplerin eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.2. Ankete Katılan Kişilerin Eğitim Düzeyleri

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ortaöğretim	40	17,9	17,9
Ön Lisans	27	12,1	30
Lisans	131	58,7	88,8
Yüksek Lisans	21	9,4	98,2
Doktora	4	1,8	100,0
Toplam	223	100	

İşletme yetkililerinin cinsiyetlerini gösteren tablo 3.3’de görüldüğü üzere araştırmaya katılanların %10,8’i kadın ve %89,2’u erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 3.3. Ankete Cevap Verenlerin Cinsiyeti

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bayan	24	10,8	10,8
Bay	199	89,2	100,0
Toplam	223	100	

Tablo 3.4’de görüldüğü üzere ankete katılanların %3,1’i 18-25 yaş arası, diğer katılanların yaş aralıkları ise yaklaşık değerler göstermektedir. Ankete katılan kişilerin yaşı %29,1’ i 26-33 arası, %34,5’ i 34-41 arası, %33,2’ si ise 42 ve üzeridir.

Tablo 3.4. Ankete Katılan Kişilerin Yaşı

Yaşınız	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
18-25	7	3,1	3,1
26-33	65	29,1	32,3
34-41	77	34,5	66,8
42 ve üzeri	74	33,2	100,0
Toplam	100	100	

Tablo 3.5’de görüldüğü üzere işletmelerin faaliyet alanlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. 223 firmanın 67 tanesi tekstil sektöründe faaliyet gösterirken, 29 tanesi gıda, 32 tanesi makine-metal, 19 tanesi kimya-plastik, 4 tanesi ahşap ürünleri, 8 tanesi kağıt ve kağıt ürünleri, 17 tanesi inşaat, 3 tanesi oto yan sanayi kalan 44 firma ise diğer başlığı altında çalıştıkları sektörleri belirtmişlerdir.

Tablo 3.5: Ankete Katılan Firmaların Sektörel Dağılımı

Sektör	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tekstil	67	30	30,0
Gıda	29	13	43,0
Makine-Metal	32	14,3	57,4
Kimya-Plastik	19	8,5	65,9
Ahşap Ürünleri	4	1,8	67,7
Kağıt ve Kağıt Ürünleri	8	3,6	71,3
İnşaat	17	7,6	78,9
Oto Yan Sanayi	3	1,3	80,3
Diğer	44	19,7	100,0
Toplam	223	100,0	

Tablo 3.6’da görüldüğü üzere ankete katılan firmaların faaliyet gösterdikleri yıl sayılarına göre 16-20 yıl arası 109 adet firma bulunmaktadır. Araştırma kapsamındaki firmaların %48,9’ unun 16-20 yıl arasında faaliyet gösterdiği, %8,1 inin 0-2 yıl arasında, %10,3’ ünün 3-5 yıl arası, %17,9’ unun 6-10 yıl arası, %14,8’ inin ise 11-15 yıl arası faaliyet gösterdiği belirtilmiştir.

Tablo 3.6. İşletmenin Faaliyet Gösterdiği Yıl Sayısı

İşletmenin Faaliyet Gösterdiği Yıl Sayısı	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
0-2	18	8,1	8,1
3-5	23	10,3	18,4
6-10	40	17,9	36,3
11-15	33	14,8	51,1
16-20	109	48,9	100,0
Toplam	223	100	

Tablo 3.7.’de görüldüğü üzere 251 ve üzeri çalışan sayısı olan firmaların sayısı 26 iken, 51 ve 250 çalışan sayısı olan 33 firma, 11-50 arası çalışanı olan 72 firma, 1-10 arası çalışanı olan ise 92 firma bulunmaktadır. İşletmelerin %88,3’ü küçük ve orta büyüklükteki işletme statüsündedir.

Tablo 3.7. Ankete Katılan İşletmelerde Çalışan Sayıları

İşletmede Çalışan Sayısı	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
1-10	92	41,3	41,3
11-50	72	32,3	73,5
51-250	33	14,8	88,3
251 ve üzeri	26	11,7	100,0
Toplam	223	100	

3.5.2. Devlet Desteklerine İlişkin Verilerin Analizi

Araştırma kapsamındaki hipotezler; elde edilen verilerin aritmetik ortalamaları, T testleri ve Anova (F) testleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Özel sektöre yönelik uygulanan devlet desteklerinden Gaziantep’teki işletmelerin yararlanma durumları, yararlanmama nedenleri, bilgi düzeyleri ve desteklerin kullanımının artırılmasına ilişkin görüşlere ilişkin elde edilen verilerin analizi aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Tablo 3.8’de görüldüğü üzere işletmelerin destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri analiz edilmiştir. Ortalama değerlere göre KOSGEB destekleri ile ilgili bilgi düzeyi diğer destek programlarına oranla daha fazladır. Bilgi düzeylerinin yüksek olduğu diğer destekler, Yatırım Teşvik Sistemi, İŞKUR ve Kalkınma Ajansları tarafından verilen desteklerdir. İşletmelerin, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri ve Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri hakkında en az bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Genel olarak işletmelerin devlet destekleri hakkında bilgi düzeyleri yetersizdir. Tüm destek programlarının ortalaması üçün altında çıkmıştır.

Tablo 3.8: İşletmelerin Devlet Destekleri Hakkındaki Bilgi Düzeyi

Değişkenler	1	2	3	4	5	S. Sp.	Ort.
Yatırım Teşvik Sistemi	54	42	58	48	21	1,29	2,73
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	70	58	44	29	22	1,31	2,43
KOSGEB Destekleri	32	29	70	54	38	1,26	3,16
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	97	63	35	19	9	1,14	2,01
TÜBİTAK Destekleri	96	54	37	22	14	1,24	2,12
İŞKUR Destekleri	71	44	58	31	19	1,29	2,47
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	91	52	33	34	13	1,28	2,21
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	117	62	31	8	5	,97	1,75
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	110	57	35	12	9	1,10	1,89
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	113	61	32	9	8	1,05	1,82

1=Hiç bilgimiz yok, 2=Bilmiyoruz, 3=Kısmen biliyoruz, 4=Biliyoruz, 5=Çok iyi biliyoruz

Tablo 3.9’da görüldüğü üzere işletmelerin devlet desteklerinin tanıtım faaliyetleri hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan işletmelerin büyük çoğunluğu hiç tanıtım yapılmadığını veya az yapıldığını belirtmişlerdir. Ortalama değerlere bakıldığında en çok KOSGEB destekleri, Yatırım Teşvik Sistemi ve İŞKUR destekleri hakkında tanıtım faaliyetleri yapılmaktadır. Ancak bu programlar için belirtilen oranlar da düşüktür. Araştırmaya katılanların genel görüşleri destek programlarının tanıtımlarının yetersiz olduğudur. Çünkü tüm destek programlarının ortalamaları 3’ün altındadır.

Tablo 3.9. İşletmelerin Her Bir Destek Programı İçin Yapılan Tanıtım Faaliyetleri İle İlgili Görüşleri

Değişkenler	1	2	3	4	5	S.Sp	Ort.
Yatırım Teşvik Sistemi	66	95	40	19	3	,96	2,09
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	85	77	46	14	1	,93	1,96
KOSGEB Destekleri	43	63	63	47	7	1,11	2,60
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	103	69	43	7	1	,88	1,80
TÜBİTAK Destekleri	103	76	34	8	2	,89	1,78
İŞKUR Destekleri	86	76	27	31	3	1,08	2,05
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	95	66	40	20	2	1,02	1,95
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	117	76	26	4	0	,75	1,62
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	105	68	38	8	4	,95	1,82
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	114	68	29	8	4	,94	1,74

1=Hiç tanıtım yapılmıyor, 2=Az yapılıyor, 3=Kısmen yapılıyor, 4=Yeterince yapılıyor, 5=Çok fazla yapılıyor

Tablo 3.10’da destek programlarından yararlanma oranları ve destek programlarından gelecekte yararlanmayı düşünenlerin tespiti yapılmıştır. Toplam değerler, işletmelerin büyük çoğunluğunun destek programlarından yararlanmayı düşündüğünü göstermektedir. Ancak, gelecekte destek programlarından yararlanmak isteyenlerin oranı araştırmaya katılanların yaklaşık 5’te 1’i kadardır. Desteklerden yararlanmak istemeyenlerin çoğunluğu diğer programlara oranla özellikle Ar-ge faaliyetlerine yönelik verilen desteklerden yararlanmak istemediklerini belirtmişlerdir. İşletmelerin, Yatırım Teşvikleri, KOSGEB Destekleri, Kalkınma Ajansı Destekleri ve Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı desteklerinden diğer programlara oranla daha fazla yararlandığı görülmektedir. Desteklerden yararlanmak isteyenler, çoğunlukla Kalkınma Ajansı Destekleri ve KOSGEB desteklerini tercih etmektedirler. Tarım ve Kırsal Kalkınma Programı desteklerinden yararlanmak isteyenlerin oranının diğer programlara oranla en az olduğu, aynı zamanda yararlanmayı düşünmeyenlerin de en çok bu programda olduğu görülmektedir. Sektörel dağılıma bakıldığında, işletmelerin tarım sektörüne uzak olmasından dolayı bu programa yönelik bakış açısının normal olduğu söylenebilir.

Tablo 3.10. İşletmelerin Devlet Desteklerinden Yararlanma Durumları

Devlet Destek Programları	1	2	3	S.Sp	Ort.
YATIRIM TEŞVİK SİSTEMİ					
Bölgesel – Sektörel Teşvik Sistemi	32	167	24	,66	1,35
Büyük Proje Teşvik Sistemi	10	157	56	,86	1,54
Genel Teşvik Sistemi	34	169	20	,63	1,33
KALKINMA AJANSLARI DESTEKLERİ					
Mali Destekler – Doğrudan Finansman Desteği	19	179	25	,66	1,30
Mali Destekler – Faizsiz Kredi ve Faiz Desteği	13	179	31	,70	1,33
KOSGEB DESTEKLERİ					
Genel Destek Programı	55	145	23	,67	1,45
KOBİ Proje Destek Programı	32	163	28	,70	1,39
Tematik Proje Destek Programı	8	155	60	,886	1,57
İşbirliği- Güçbirliği Destek Programı	5	168	50	,83	1,47
Ar-ge İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı	8	169	46	,81	1,44
Girişimcilik Destek Programı	8	165	50	,83	1,48
Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Prog.	7	180	36	,74	1,35
Kredi, Faiz Destekleri	36	151	36	,75	1,48
BİLİM, SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI DESTEKLERİ					
Ar-ge Merkezleri	7	164	52	,84	1,49
Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri	7	162	54	,85	1,51
SAN-TEZ	8	148	67	,91	1,63
Tekno-Girişim Sermayesi Desteği	6	159	58	,87	1,54
Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Desteği	6	161	56	,86	1,52
TÜBİTAK DESTEKLERİ					
Sanayi Ar-ge Proje Destekleri	13	149	61	,88	1,60
Akademik Ar-ge Destekleri	7	151	65	,90	1,61
İŞKUR DESTEKLERİ					
Aktif İşgücü Politikaları Destekleri	22	173	28	,69	1,34
Pasif İşgücü Politikaları Destekleri	20	166	37	,76	1,42
DTM VE İHRACATÇI BİRLİKLERİ DESTEKLERİ					
Fuar Destekleri	35	155	33	,73	1,45
İstihdam Destekleri	11	175	37	,75	1,38
Çevre Destekleri	10	163	50	,83	1,49
Marka Tanıtım Destekleri	11	181	31	,70	1,32
Pazar Destekleri	12	180	31	,70	1,33
Eğitim ve Danışmanlık Destekleri	10	179	34	,73	1,34
Ar-ge – Tasarım Destekleri	10	176	37	,75	1,37
TTGV DESTEKLERİ					
Ar-ge Projeleri	8	164	51	,84	1,49
Çevre Projeleri Desteği	8	155	60	,88	1,57
Stratejik Odak Konuları Projeleri Desteği	9	147	67	,91	1,64
AB ÇERÇEVE PROGRAMLARI					
AB 6. ve 7. ÇP	9	153	61	,89	1,58
AB Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı	8	161	54	,85	1,52
TARIM VE KIRSAL KALKINMA DESTEKLERİ					
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	16	127	80	,94	1,78

1 - Yararlandım 2- Yararlanmak İstiyorum 3- Yararlanmak İstemiyorum

Ankete katılanların destek programlarından yararlanma durumları tablo 3.11. de verilmiştir. Ankete katılan işletmelerin 110 tanesi destek programlarından yararlandıklarını, 113 tanesi ise desteklerden yararlanmadıklarını belirtmiştir.

Tablo 3.11. Ankete Katılan İşletmelerin Devlet Destek Programlarından Yararlanma Durumları

Yararlanma Durumu	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	110	49,3	49,3
Hayır	113	50,7	100,0
Toplam	223	100	

Destek programlarının işletmelere katkılarını ölçebilmek için yalnızca desteklerden yararlananların görüşleri alınmıştır. Tablo 3.12’ de görüldüğü üzere araştırmaya katılanlar devlet desteklerinin işletmelerin fiziksel kapasitesinin geliştirilmesine, üretim kapasitesinin artmasına, rekabet gücünün artmasına ve teknolojik gelişimlere çok iyi düzeyde katkı sağladığı görüşündedir. Ürün çeşitliliğinin artmasına, ulusal ve uluslararası pazar hacminin genişlemesine hiç katkı sağlamadığını belirtenlerin sayısı diğer kriterlere göre daha fazladır. Genel ortalamalara göre destek programlarının işletmelere katkısı orta seviyededir.

Tablo 3.12. Destek Programlarının Belirtilen Kriterlere Göre İşletmelere Katkı Sağlama Düzeyleri

Değişkenler	1	2	3	4	5	S. Sp	Ort.
İşletmemizin fiziksel kapasiteni geliştirdi (makine, ekipman, teçhizat vs.),	15	10	25	34	26	1,31	3,42
Ürün çeşitliliğinin artmasına katkı sağladı,	28	14	24	29	15	1,40	2,90
Üretim miktarının artmasına katkı sağladı,	21	9	27	31	22	1,37	3,22
Rekabet gücünün artmasına katkı sağladı,	16	10	28	34	22	1,30	3,33
Teknolojik gelişimlere katkı sağladı,	21	13	25	25	26	1,42	3,20
Ulusal ve uluslararası pazar hacminin genişlemesine katkı sağladı,	25	10	30	27	18	1,38	3,03
Personel kapasitesinin iyileştirilmesi ve artırılmasına katkı sağladı	17	15	30	32	16	1,27	3,14
Üretim maliyetlerinin azaltılmasına katkı sağladı (işçilik ve diğer üretim giderleri),	20	13	31	33	13	1,27	3,05
Ar-ge, yenilik, girişimcilik gibi ileriye yönelik faaliyetlere olumlu katkı sağladı,	22	13	33	27	15	1,31	3,00

1=Hiç katkı sağlamadı, 2=Çok az, 3=Kısmen, 4=İyi katkı sağladı, 5=Çok iyi katkı sağladı

Tablo 3.13’te görüldüğü üzere işletmelerin destek programlarından yararlanmama nedenleri incelenmiştir. Araştırmaya katılanlar destek programlarından yararlanmama nedenleri arasında en çok bürokratik işlemlerin fazla

olmasından kaynaklandığını göstermiştir. Diğer nedenlerin ise işletmelerin programlar hakkındaki bilgi düzeyinin yetersiz olması, danışmanlık hizmetinin yeterli olmaması ve objektif değerlendirme yapılmamasından kaynaklı olduğu belirtilmektedir. İşletmeler, destek programlarından yararlanmama nedeni olarak nitelikli eleman ve yabancı dil yeterliliğinin en az etki ettiğini belirtmişlerdir.

Tablo 3.13. Ankete Katılan Firmaların Destek Programlarından Yararlanmama Nedenleri

Değişkenler	1	2	3	4	5	S. Sp	Ort.
Bürokratik işlemlerin çok fazla olmasından dolayı,	16	15	35	62	95	1,22	3,91
Objektif değerlendirme yapılmadığını düşündüğüm için,	20	40	63	48	52	1,26	3,32
Programların amacının anlaşılır olmamasından dolayı,	18	48	49	59	49	1,25	3,32
Program hakkında bilgi düzeyinin yetersiz olmasından dolayı,	14	26	37	76	70	1,20	3,72
Firmamızda yeterli sayıda nitelikli personel bulunmadığından dolayı yararlanamıyoruz,	44	54	44	51	30	1,33	2,86
İyi bir danışmanlık hizmetinin bulunmamasından dolayı,	28	26	42	71	56	1,32	3,45
Yabancı dil yetersizliğinden dolayı,	68	50	31	45	29	1,42	2,62
Eş finansman sağlamada eksiklikten dolayı,	26	39	48	60	50	1,31	3,30

1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum

İşletmelerin destek programlarının amacına ulaşma durumlarına ilişkin görüşleri tablo 3.14'te belirtilmektedir. Yararlanıcı görüşleri genel olarak programların amacına kısmen ulaştığı çerçevesindedir. En fazla ulaşılan amacın programların kapasite artırımının sağlanması olduğu görülmektedir.

Tablo 3.14. Destek Programlarının Amacına Ulaşma Durumlarına İlişkin Görüşler

Değişkenler	1	2	3	4	5	S. Sp	Ort.
Ar-ge faaliyetlerinin geliştirilmesi	27	46	74	52	24	1,16	3,00
Girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi	26	34	77	67	19	1,12	3,08
İşletmelerin rekabet gücünün oluşturulması/ artırılması	31	36	62	71	23	1,20	3,08
İşletmelerin pazar payının artırılması	26	38	73	67	19	1,13	3,06
Kapasite artırımının sağlanması	21	29	63	85	22	1,12	3,28
Kurumsal imaja katkı sağlanması	32	36	67	62	26	1,21	3,06
Ürün ve hizmet kalitesinin artmasını sağlanması	25	27	65	79	27	1,16	3,25

1=Hiç, 2=Çok az, 3=Kısmen, 4=Fazla, 5=Çok Fazla

Tablo 3.15’te görüldüğü üzere işletmeler destek programlarının etkinlik durumunu değerlendirmiştir. KOSGEB destekleri başta olmak üzere, Yatırım Teşvik Sistemi ve İŞKUR desteklerinin etkin oldukları belirtilmektedir. Etkinlik, desteklenen işletmelerin ilgili programın amacına ulaşma durumuna, kaynakları verimli kullanım durumuna, desteğin etki alanının genişliğine göre değerlendirmesini ifade etmektedir.

Tablo 3.15. Ankete Katılan Firmaların Destek Programlarının Amacına Ulaşma Durumu Açısından Değerlendirilmesi

Değişkenler	1	2	3	4	5	S. Sp	Ort.
Yatırım Teşvik Sistemi	40	54	68	44	17	1,18	2,74
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	52	78	56	29	8	1,08	2,38
KOSGEB Destekleri	18	37	74	71	23	1,08	3,19
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	67	67	64	19	6	1,05	2,23
TÜBİTAK Destekleri	73	56	55	28	11	1,19	2,31
İŞKUR Destekleri	51	56	63	40	13	1,18	2,58
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	55	61	64	34	9	1,13	2,46
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	92	64	49	15	3	1,01	1,98
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	61	58	65	30	9	1,14	2,40
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	80	69	47	24	3	1,05	2,10

1=Hiç etkin değil,2=Az etkin,3=Orta düzeyde etkin,4=İyi düzeyde etkin,5=Çok iyi düzeyde etkin

Destek programlarının tanıtımı ve uygulaması ile ilgili görüşleri değerlendirebilmek için personelin bilgi paylaşım/yardım durumu hakkında alınan görüşler tablo 3.16’ da belirtilmiştir. İşletmelerin geneli programlar hakkında yardım yapılmadığı ve paylaşımın yetersiz olduğunu belirtmiştir. Orta düzeyde bilgi paylaşımı yapıldığını belirten olmamıştır. Katılımcıların %78’ i paylaşım durumunun kötü olduğunu belirtmeleri ilginç bir durumdur.

Tablo 3.16. Destek Birimlerinde Çalışan Personelin Bilgi Paylaşım/Yardım Durumu Hakkındaki Görüşler

Personelin Bilgi Paylaşım/Yardım Durumu	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok Kötü	71	31,8	31,8
Kötü	103	46,2	78,0
Orta	0	-	-
İyi	38	17,0	95,1
Çok İyi	11	4,9	100,0
Toplam	223	100	

Destek programları hakkında bilgi düzeyinin ve tanıtım faaliyetlerinin artırılması için nasıl bir uygulama yapılması gerektiği hakkında işletmelerin görüşleri alınmıştır. Tablo 3.17’ de görüldüğü üzere katılımcıların %48’ i e-mail yoluyla, %30,5 i ise ilan-afiş yoluyla bilgilendirilmek istemektedir. Web sitesi aracılığıyla yapılan bilgilendirmelerin yetersiz olduğu görülmektedir.

Tablo 3.17. Destek Programları Hakkında Bilgilendirme Yolları Hakkındaki Görüşler

Destek Programlarını Bilgilendirme Yolları	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlan - Afiş	68	30,5	30,5
E-mail	107	48,0	78,5
Web sitesi	7	3,1	81,6
Bilgilendirme Toplantıları	24	10,8	92,4
Resmi Yazı ile bilgilendirme	17	7,6	100,0
Toplam	223	100	

Destek programlarının kolaylık açısından değerlendirilmesine ilişkin hazırlanan tablo 3.18’ de belirtildiği üzere KOSGEB destek programlarının diğer programlara oranla kolay olduğu, İŞKUR destekleri, Yatırım Teşvik Sistemi ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri desteklerinin de orta düzey kolaylıkta olduğu görülmektedir.

Tablo 3.18. Ankete Katılan Firmaların Destek Programlarını Kolaylık Açısından Değerlendirilmesi

Değişkenler	1	2	3	4	5	S. Sp	Ort.
Yatırım Teşvik Sistemi	58	57	78	23	7	1,07	2,39
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	64	77	65	15	2	,95	2,16
KOSGEB Destekleri	30	48	85	48	12	1,07	2,83
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	71	79	55	14	4	,98	2,10
TÜBİTAK Destekleri	80	77	52	9	5	,97	2,02
İŞKUR Destekleri	41	56	82	39	5	1,04	2,60
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	50	69	71	26	7	1,05	2,42
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	77	81	54	10	1	,90	2,00
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	60	74	62	23	4	1,02	2,26
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	91	74	45	12	1	,92	1,91

1=Çok zor/karmaşık, 2=Zor, 3=Orta, 4=Kolay, 5=Çok kolay

Destek programlarının gelişimini sağlamaya yönelik yararlanıcıların görüş ve önerilerinin alınması için sorulan açık uçlu sorulara verilen cevaplar tablo 3.19'da belirtildiği gibi gruplandırılmıştır. Destek programlarının kolaylaştırılması için tek çatı altında toplanması gerektiği, bürokratik engellerin azaltılması gerektiği, sektörel desteklerin verilmesi gerektiği ve danışmanlık firmalarının devlet tarafından tayin edilmesi danışmanlık firmalarının ticari kaygıları azaltacak ve güvenli yollar sunacağına ilişkin görüşler bildirilmiştir. Dikkate alınması gereken önerilerden diğerleri ise sanayi çalışanlarına akademik çalışma kolaylığı sağlanması ve meslek dallarına göre toplantılar düzenlenerek bilgilendirmeler yapılması gerektiğidir.

Tablo 3.19. Ankete katılanların destek programlarının işletmelere daha fazla katkı sağlaması için neler yapılabileceği konusundaki görüşleri

Destek programlarının işletmeler için daha faydalı olması için neler yapılabilir?	Frekans
Ticari kaygıları azaltacak güvenilir yollar sunacağı için danışmanlık firmalarının devlet tarafından tayin edilmesi	9
Destek programlarının farklı uygulamalarını tek çatı altında toplanması ve sürecin kolaylaştırılması	21
Bürokratik işlemlerin azaltılması ve daha hızlı olarak sürecin değerlendirilmesi	29
Her sektör için ayrı ayrı teşvik tedbirleri düşünülmeli ve üretim aşamasında teşvik edilmeli	6
GSM operatörleri ve bankalar gibi desteği veren kurumun personeline de aylık ziyaret kotaları konulmalı ve bu memurların saha çalışması yapmaları zorunlu hale getirilmeli	5
Programlar, daha açık ve net olmalı	4
Sanayi çalışanlarına akademik çalışma kolaylığı sağlanmalı	6
Özel sektör çalışanları kamu kuruluşlarına danışman olarak atanmalı ve süreçler iyileştirilmelidir.	3
İşletmelerin büyüklüklerine, meslek dallarına veya devlet destek gruplarına göre toplantılar yapılabilir mail yolu veya faks yolu ile diğer bir yol ise broşür şeklinde posta ile bilgilendirilebilir.	10
Uygulama ağırlıklı anlaşılır bir eğitim programı hazırlanması ve destek ihtiyacı olan firmaların sonuç alınana kadar takibinin yapılması	14
Destek verilecek firmalar belirlenirken sağlıklı değerlendirmeler yapılmıyor	6
Nitelikli eleman yetiştirilmesi ve istihdam edilmesi desteklenmeli	5
Destek programları uzmanlarının uygulanabilir projelere destek vermeleri	6
Toplam	124

3.5.2.1. T testi analizi

Bu çalışmada işletmelerin devlet desteklerine yönelik uygulanan programlar hakkındaki görüşleri, yararlanma durumları, bilgi düzeyleri cinsiyete ve desteklerden yararlanma durumlarına göre t testi analizi yapılmış ve aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 3.20’de görüldüğü gibi işletmeler için uygulanan destek programları hakkında bilgi düzeylerinin cinsiyete göre farklı olup olmama durumlarının incelenmesi için analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre işletme yetkililerinin cinsiyetlerine göre destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri arasında tüm programlarda farklılık görülmektedir. Tarım ve Kırsal Kalkınma Programı Desteklerinde %5 anlamlılık seviyesinde, diğer programlarda ise %1 anlamlılık seviyesinde farklılık bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, analiz sonuçlarına bakıldığında tüm destek programları hakkında kadınların erkeklere oranla daha fazla bilgi sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.20. Katılımcıların Cinsiyet Farklılığına Göre Devlet Destekleri Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort.	S. Sp.	T	P
Yatırım Teşvik Sistemi	Kadın	24	3,37	1,31	0,055	,010
	Erkek	199	2,65	1,27		
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	Kadın	24	3,20	1,35	0,119	,002
	Erkek	199	2,34	1,28		
KOSGEB Destekleri	Kadın	24	4,12	,94	-0,994	,000
	Erkek	199	3,05	1,25		
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	Kadın	24	3,12	1,42	1,202	,000
	Erkek	199	1,87	1,02		
TÜBİTAK Destekleri	Kadın	24	3,00	1,50	0,673	,000
	Erkek	199	2,01	1,16		
İŞKUR Destekleri	Kadın	24	3,66	1,30	0,258	,000
	Erkek	199	2,33	1,22		
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	Kadın	24	3,20	1,61	0,877	,000
	Erkek	199	2,10	1,18		
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	Kadın	24	2,66	1,49	1,827	,000
	Erkek	199	1,64	,83		
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	Kadın	24	2,33	1,40	0,416	,038
	Erkek	199	1,83	1,05		
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	Kadın	24	2,91	1,61	2,101	,000
	Erkek	199	1,69	,88		

Tablo 3.21’de görüldüğü üzere işletmelerin destek programlarından yararlanma durumları baz alınarak destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri analiz edilmiştir. Destek programlarından yararlananlar ve yararlanmayanlar arasında tüm destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri arasında farklılıklar olduğu tespit

edilmiştir. Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri ve Avrupa Birliği Çerçeve Programları Desteklerinde %5 anlamlılık seviyesinde, diğer programlarda ise %1 anlamlılık seviyesinde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yani destek programlarından yararlananların bilgi düzeylerinin yararlanmayanlara oranla daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3.21. İşletmelerin Destek Programlarından Yararlanma Durumlarına Göre Destek Programları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Değişkenler	Yararlanma Durumları	N	Ort.	S. Sp.	T	P
Yatırım Teşvik Sistemi	Evet	110	3,30	1,20	0,005	,000
	Hayır	113	2,16	1,13		
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	Evet	110	2,89	1,38	0,017	,000
	Hayır	113	2,00	1,08		
KOSGEB Destekleri	Evet	110	3,76	1,03	-0,016	,000
	Hayır	113	2,58	1,20		
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	Evet	110	2,30	1,17	0,007	,000
	Hayır	113	1,72	1,02		
TÜBİTAK Destekleri	Evet	110	2,55	1,34	0,023	,000
	Hayır	113	1,69	,97		
İŞKUR Destekleri	Evet	110	2,91	1,33	0,013	,000
	Hayır	113	2,04	1,10		
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	Evet	110	2,70	1,34	0,021	,000
	Hayır	113	1,74	1,02		
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	Evet	110	2,00	1,08	0,017	,000
	Hayır	113	1,50	,78		
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	Evet	110	2,05	1,20	0,006	,030
	Hayır	113	1,73	,98		
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	Evet	110	1,96	1,14	0,005	,052
	Hayır	113	1,69	,94		

İşletme yetkililerinin cinsiyetine göre destek programlarının amaçlarına ulaşma durumları hakkında yapılan araştırma sonuçları tablo 3.22' te belirtildiği gibidir. Verilere göre girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi, işletmelerin rekabet gücünün oluşturulması / artırılması ve kurumsal imaja katkı sağlaması açısından cinsiyete göre %5 anlamlılık seviyesinde farklılıklar bulunmaktadır. Genel olarak ortalama değerler kadınların, destek programlarının amacına daha çok ulaştığını göstermektedir.

Tablo 3.22. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Destek Programlarının Amaçları Hakkındaki Görüşleri

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort.	S. Sp.	T	P
Ar-ge faaliyetlerinin geliştirilmesi	Kadın	24	3,25	1,03	-0,124	,267
	Erkek	199	2,96	1,18		
Girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi	Kadın	24	3,58	1,10	0,020	,021
	Erkek	199	3,02	1,11		
İşletmelerin rekabet gücünün oluşturulması/ artırılması	Kadın	24	3,54	1,10	-0,145	,049
	Erkek	199	3,03	1,20		
İşletmelerin pazar payının artırılması	Kadın	24	3,37	1,27	0,149	,159
	Erkek	199	3,03	1,10		
Kapasite artırımının sağlanması	Kadın	24	3,62	,96	-0,206	,119
	Erkek	199	3,24	1,13		
Kurumsal imaja katkı sağlaması	Kadın	24	3,54	1,14	-0,106	,041
	Erkek	199	3,00	1,21		
Ürün ve hizmet kalitesinin artmasını sağlaması	Kadın	24	3,62	,96	-0,275	,095
	Erkek	199	3,20	1,17		

Tablo 3.23'te belirtilen veriler, destek programlarından yararlanma durumlarına göre işletmelerin destek programlarının amacına ulaşma durumlarına ilişkin görüşleri arasında farklılık olup olmadığını göstermektedir. Tablo da belirtilen destek programlarının amaçlarının hepsinde de destek programlarından yararlananlar ve yararlanmayanlar arasında %1 anlamlılık seviyesinde farklılık vardır. Bu farklılık, destek programlarından yararlananların, yararlanmayanlara oranla destek programlarının daha fazla amaca ulaşıldığı yönündedir.

Tablo 3.23. İşletmelerin Destek Programlarından Yararlanma Durumlarına Göre Destek Programlarının Amaçları Hakkındaki Görüşleri

Değişkenler	Yararlanma Durumları	N	Ort.	S. Sp.	T	P
Ar-ge faaliyetlerinin geliştirilmesi	Evet	110	3,26	1,13	0,000	,001
	Hayır	113	2,74	1,14		
Girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi	Evet	110	3,34	1,06	-0,003	,001
	Hayır	113	2,83	1,12		
İşletmelerin rekabet gücünün oluşturulması/ artırılması	Evet	110	3,45	1,12	-0,003	,000
	Hayır	113	2,72	1,17		
İşletmelerin pazar payının artırılması	Evet	110	3,39	1,05	-0,003	,000
	Hayır	113	2,75	1,11		
Kapasite artırımının sağlanması	Evet	110	3,60	1,04	-0,004	,000
	Hayır	113	2,97	1,11		
Kurumsal imaja katkı sağlaması	Evet	110	3,42	1,12	-0,005	,000
	Hayır	113	2,70	1,20		
Ürün ve hizmet kalitesinin artmasını sağlaması	Evet	110	3,55	1,03	-0,008	,000
	Hayır	113	2,95	1,20		

İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumları baz alınarak desteklerden yararlanmama nedenleri ile ilgili alınan görüşler tablo 3.24’ da görüldüğü gibidir. Bürokratik işlemlerin fazla olması, nitelikli personel yetersizliği, bilgi düzeyinin yetersizliği ve yabancı dil yetersizliği ile ilgili destek programlarından yararlananlar ve yararlanmayanlar arasında farklılık olmadığı görülmektedir. Ancak, objektif değerlendirme yapılmadığını düşünen, programların anlaşılır olmaması, danışmanlık hizmetinin yetersiz olması ve eşfinansman sağlama durumlarında karşılaşılan sorunlardan dolayı desteklerden yararlananlar ve yararlanmayanlar arasında %1 anlamlılık seviyesinde farklılık gözlenmiştir. Destek programlarından yararlanmayanlar, %1 anlamlılık seviyesinde farklılık gösteren nedenlerle ilgili ağırlıklı olarak yararlananlara oranla etkisinin daha fazla olduğunu düşünmektedir.

Tablo 3.24. İşletmelerin Destek Programlarından Yararlanma Durumlarına Göre Desteklerden Yararlanmama Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Değişkenler	Yararlanma Durumları	N	Ort.	S. Sp.	T	P
Bürokratik işlemlerin çok fazla olmasından dolayı,	Evet	110	3,92	1,27	0,000	,924
	Hayır	113	3,91	1,17		
Objektif değerlendirme yapılmadığını düşündüğüm için,	Evet	110	2,90	1,31	0,014	,000
	Hayır	113	3,72	1,07		
Programların amacının anlaşılır olmamasından dolayı,	Evet	110	3,03	1,24	0,001	,001
	Hayır	113	3,61	1,20		
Program hakkında bilgi düzeyinin yetersiz olmasından dolayı,	Evet	110	3,60	1,21	0,000	,150
	Hayır	113	3,84	1,18		
Firmamızda yeterli sayıda nitelikli personel bulunmadığından dolayı yararlanamıyoruz,	Evet	110	2,78	1,29	0,001	,384
	Hayır	113	2,93	1,37		
İyi bir danışmanlık hizmetinin bulunmamasından dolayı,	Evet	110	3,20	1,39	0,006	,005
	Hayır	113	3,69	1,19		
Yabancı dil yetersizliğinden dolayı	Evet	110	2,57	1,45	0,001	,571
	Hayır	113	2,68	1,40		
Eş finansman sağlamada eksiklikten dolayı,	Evet	110	3,04	1,36	0,05	,003
	Hayır	113	3,56	1,20		

Tablo 3.25’de görüldüğü üzere işletmelerin destek programlarından yararlanma durumlarına göre Kalkınma Ajansları destekleri ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı desteklerinin kolaylık derecesi arasında %5 seviyesinde anlamlı farklılık vardır. Destek programlarından yararlananlar, yararlanmayanlara oranla destek programlarının daha kolay olduğunu belirtmişlerdir. Ortalama değerlere göre desteklerden yararlananlar arasında en kolay programın KOSGEB olduğu belirtilmiştir.

Tablo 3.25. İşletmelerin Desteklerden Yararlanma Durumlarına Göre Destek Programlarının Kolaylık Düzeyi Hakkındaki Görüşleri

Değişkenler	Yararlanma Durumu	N	Ort.	S. Sp.	T	P
Yatırım Teşvik Sistemi	Evet	110	2,78	1,06	,737	,391
	Hayır	113	2,00	,94		
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	Evet	110	2,40	1,00	7,983	,005
	Hayır	113	1,93	,83		
KOSGEB Destekleri	Evet	110	3,20	1,02	,229	,632
	Hayır	113	2,47	1,00		
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	Evet	110	2,39	1,04	5,288	,022
	Hayır	113	1,83	,84		
TÜBİTAK Destekleri	Evet	110	2,27	1,04	3,310	,070
	Hayır	113	1,77	,84		
İŞKUR Destekleri	Evet	110	2,91	,97	3,337	,069
	Hayır	113	2,29	1,02		
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	Evet	110	2,80	1,02	,652	,420
	Hayır	113	2,05	,95		
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	Evet	110	2,20	,90	,466	,496
	Hayır	113	1,79	,84		
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	Evet	110	2,42	1,06	2,991	,085
	Hayır	113	2,11	,97		
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	Evet	110	1,98	,91	1,330	,250
	Hayır	113	1,84	,93		

Tablo 3.26’ da görüldüğü üzere destek programlarından yararlanma durumları ile programların amacına ulaşma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık

bulunmamaktadır. Desteklerden yararlananlar, yararlanmayanlara oranla desteklerin daha etkin olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 3.26. İşletmelerin Desteklerden Yararlanma Durumlarına Göre Destek Programlarının Amacına Ulaşma Düzeyi Hakkındaki Görüşleri

Değişkenler	Yararlanma Durumu	N	Ort.	S. Sp.	T	P
Yatırım Teşvik Sistemi	Evet	110	3,10	1,07	3,107	,079
	Hayır	113	2,39	1,18		
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	Evet	110	2,48	1,11	1,114	,292
	Hayır	113	2,29	1,05		
KOSGEB Destekleri	Evet	110	3,53	,99	,089	,766
	Hayır	113	2,86	1,08		
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	Evet	110	2,33	1,06	,477	,490
	Hayır	113	2,14	1,04		
TÜBİTAK Destekleri	Evet	110	2,40	1,17	,098	,754
	Hayır	113	2,23	1,21		
İŞKUR Destekleri	Evet	110	2,74	1,19	,033	,857
	Hayır	113	2,43	1,17		
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	Evet	110	2,71	1,13	,405	,525
	Hayır	113	2,22	1,09		
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	Evet	110	2,06	1,02	,043	,835
	Hayır	113	1,90	,99		
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	Evet	110	2,38	1,12	,179	,672
	Hayır	113	2,43	1,16		
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	Evet	110	2,05	1,01	1,865	,173
	Hayır	113	2,15	1,09		

3.5.2.2. Anova (F) testi analizi

Anova (f testi), bağımsız değişkenlerin kendi aralarında nasıl etkileşime girdiklerini ve bu etkileşimlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini analiz etmek için kullanılır. Bağımsız örneklem tek yönlü varyans analizinde ikiden fazla grubun ortalamaları karşılaştırılır. Anova tablosu gruplar arasındaki farklılıkları bir bütün olarak değerlendirir. Diğer bir ifade ile hangi ikili gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğuna ilişkin bilgi vermez. Bunun için Tukey analizi yapılmıştır.

Araştırma kapsamındaki işletmelerin devlet desteklerinden yararlanma durumları, yararlanmama nedenleri, destek programları hakkında bilgi düzeyleri ve

programların amaçlarına ilişkin görüşleri anova (f) testiyle analiz edilmiş ve aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

İşletmelerin sektörlerine göre destek programları hakkındaki bilgi düzeylerinin analizi yapılarak hazırlanan tablo 3.27’ de görüldüğü üzere anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri, İŞKUR Destekleri ve Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri hakkındaki bilgi düzeyi işletmelerin sektörlerine göre %5 anlamlılık seviyesinde farklılık göstermektedir. Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri hakkındaki bilgi düzeyi ile gıda sektörü ve inşaat sektörü arasında anlamlı farklılıklar olduğu ve inşaat sektörünün bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yatırım Teşvik Sistemi, TÜBİTAK Destekleri, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri ve Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri hakkındaki bilgi düzeyi işletmelerin sektörlerine göre %1 anlamlılık seviyesinde farklılık göstermektedir. Hangi sektörler arasında farklılıklar olduğunun görülebilmesi için tukey testi yapılmış ve yatırım teşvik sistemi hakkındaki bilgi düzeyi tekstil sektörü ile diğer olarak belirtilen sektörler arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Tekstil sektörü ve kimya-plastik sektörünün yatırım teşvik sistemi hakkındaki bilgi düzeyi diğer sektörlerle oranla daha fazladır.

TÜBİTAK destekleri hakkındaki bilgi düzeyi gıda sektörü ile makine – metal sektörüne göre, makine – metal sektörü de inşaat sektörüne göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Makine-metal, kimya-plastik ve tekstil sektörlerinin programlar hakkındaki bilgi düzeyleri diğer sektörlerle oranla daha yüksektir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri desteklerinin bilgi düzeyi hakkında tekstil sektörü ile diğer olarak belirtilen sektörler arasında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı destekleri hakkındaki bilgi düzeyi tekstil sektörü ile gıda sektörü arasında tekstil sektörünün daha fazla bilgi sahibi olduğuna yönelik farklılık vardır.

Tekstil sektörünün destek programları hakkındaki bilgi düzeyi diğer sektörlerle oranla daha fazla olduğu, programlar arasında ise en fazla yatırım teşvik sistemi ve KOSGEB destekleri hakkında bilgi sahibi oldukları, en az da Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri hakkında bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

Tablo 3.27. Ankete Katılan İşletmelerin Sektörlerine Göre Destek Programları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Değişkenler	Sektör	N	Ort.	S. Sp.	F	P
Yatırım Teşvik Sistemi	Tekstil	67	3,14	1,27	3,038	,003
	Gıda	29	2,65	1,31		
	Makine – Metal	32	2,87	1,26		
	Kimya – Plastik	19	3,10	1,28		
	Ahşap	4	1,50	,57		
	Kağıt ve Ürünleri	8	2,75	1,16		
	İnşaat	17	2,23	1,09		
	Oto Yan Sanayi	3	2,33	1,52		
	Diğer	44	2,20	1,24		
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	Tekstil	67	2,43	1,28	1,555	,140
	Gıda	29	2,34	1,20		
	Makine – Metal	32	2,93	1,38		
	Kimya – Plastik	19	2,73	1,48		
	Ahşap	4	1,50	0,57		
	Kağıt ve Ürünleri	8	2,62	1,50		
	İnşaat	17	1,82	0,95		
	Oto Yan Sanayi	3	2,00	1,00		
	Diğer	44	2,34	1,37		
KOSGEB Destekleri	Tekstil	67	3,13	1,19	1,543	,144
	Gıda	29	2,96	1,29		
	Makine – Metal	32	3,53	1,19		
	Kimya – Plastik	19	3,73	1,28		
	Ahşap	4	3,00	0,81		
	Kağıt ve Ürünleri	8	3,50	0,53		
	İnşaat	17	2,70	1,31		
	Oto Yan Sanayi	3	3,66	1,15		
	Diğer	44	2,93	1,43		
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	Tekstil	67	2,25	1,25	2,037	,043
	Gıda	29	1,79	0,97		
	Makine – Metal	32	2,28	1,02		
	Kimya – Plastik	19	2,21	1,08		
	Ahşap	4	1,25	0,50		
	Kağıt ve Ürünleri	8	1,37	0,51		
	İnşaat	17	1,47	0,57		
	Oto Yan Sanayi	3	1,33	1,27		
	Diğer	44	1,95	1,14		

Tablo 3.27. Ankete Katılan İşletmelerin Sektörlerine Göre Destek Programları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri (Devamı)

TÜBİTAK Destekleri	Tekstil	67	2,25	1,25	2,910	,004
	Gıda	29	1,79	1,08		
	Makine – Metal	32	2,68	1,25		
	Kimya – Plastik	19	2,68	1,52		
	Ahşap	4	1,25	0,50		
	Kağıt ve Ürünleri	8	1,75	0,70		
	İnşaat	17	1,52	0,79		
	Oto Yan Sanayi	3	1,66	1,15		
	Diğer	44	1,88	1,22		
İŞKUR Destekleri	Tekstil	67	2,80	1,31	2,125	,035
	Gıda	29	2,41	1,35		
	Makine – Metal	32	2,75	1,34		
	Kimya – Plastik	19	2,63	1,21		
	Ahşap	4	1,25	0,50		
	Kağıt ve Ürünleri	8	2,25	0,70		
	İnşaat	17	2,17	1,13		
	Oto Yan Sanayi	3	1,66	1,15		
	Diğer	44	2,06	1,28		
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	Tekstil	67	2,65	1,37	3,197	,002
	Gıda	29	2,06	1,27		
	Makine – Metal	32	2,31	1,22		
	Kimya – Plastik	19	2,73	1,36		
	Ahşap	4	1,25	0,50		
	Kağıt ve Ürünleri	8	1,75	0,88		
	İnşaat	17	1,70	1,21		
	Oto Yan Sanayi	3	1,33	0,57		
	Diğer	44	1,79	1,02		
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	Tekstil	67	2,05	1,19	3,478	,001
	Gıda	29	1,37	0,67		
	Makine – Metal	32	1,93	0,94		
	Kimya – Plastik	19	2,21	1,08		
	Ahşap	4	1,25	0,50		
	Kağıt ve Ürünleri	8	1,37	0,51		
	İnşaat	17	1,35	0,70		
	Oto Yan Sanayi	3	1,00	0,00		
	Diğer	44	1,52	0,69		

Tablo 3.27. Ankete Katılan İşletmelerin Sektörlerine Göre Destek Programları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri (Devamı)

Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	Tekstil	67	1,79	1,06	2,113	,036
	Gıda	29	2,41	1,47		
	Makine – Metal	32	2,15	1,13		
	Kimya – Plastik	19	2,10	1,10		
	Ahşap	4	2,00	1,41		
	Kağıt ve Ürünleri	8	1,50	0,75		
	İnşaat	17	1,35	0,60		
	Oto Yan Sanayi	3	2,00	1,73		
	Diğer	44	1,68	0,85		
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	Tekstil	67	2,07	1,24	1,621	,120
	Gıda	29	1,55	0,94		
	Makine – Metal	32	1,87	1,03		
	Kimya – Plastik	19	2,15	0,95		
	Ahşap	4	1,25	0,50		
	Kağıt ve Ürünleri	8	1,62	0,74		
	İnşaat	17	1,41	0,61		
	Oto Yan Sanayi	3	2,00	1,73		
	Diğer	44	1,68	0,93		

Ankete katılan işletmelerin sektörlerine göre destek programlarından yararlanmama nedenlerine ilişkin anlamlı farklılıklar olduğu tablo 3.28’ de görülmektedir. %5 anlamlılık seviyesinde objektif değerlendirme yapılmadığını düşündüğü için destek programlarından yararlanmayanlar sektörel olarak farklılık göstermektedir. Tukey testine göre makine-metal sektörü ve tekstil sektörü diğer başlığı altında belirtilen sektörler göre destek programlarından yararlanmama nedenlerinden objektif değerlendirme yapılmaması ile ilgili olarak anlamlı farklılıklar göstermektedirler. Makine – metal ve tekstil sektörleri diğer sektörlerle oranla daha az oranda objektif değerlendirme yapılmadığını düşünmektedir. Ortalama değerlere göre genel olarak tüm sektörler belirtilen nedenlere büyük ölçüde katılmaktadırlar. İnşaat sektörüne göre yabancı dil yetersizliği dışındaki nedenler en etkili engellerdir.

Tablo 3.28. Ankete Katılan İşletmelerin Sektörlerine Göre Destek Programlarından Yararlanmama Nedenleri

Değişkenler	Sektör	N	Ort.	S. Sp.	F	P
Bürokratik işlemlerin çok fazla olmasından dolayı,	Tekstil	67	3,65	1,28	1,456	,175
	Gıda	29	4,10	1,17		
	Makine – Metal	32	4,03	1,30		
	Kimya – Plastik	19	4,05	1,35		
	Ahşap	4	3,75	1,89		
	Kağıt ve Ürünleri	8	3,62	1,30		
	İnşaat	17	3,64	0,93		
	Oto Yan Sanayi	3	3,00	1,00		
	Diğer	44	4,29	1,00		
Objektif değerlendirme yapılmadığını düşündüğüm için,	Tekstil	67	3,04	1,18	2,387	,017
	Gıda	29	3,24	1,35		
	Makine – Metal	32	2,93	1,26		
	Kimya – Plastik	19	3,57	1,21		
	Ahşap	4	3,50	1,91		
	Kağıt ve Ürünleri	8	3,75	1,38		
	İnşaat	17	3,58	1,00		
	Oto Yan Sanayi	3	2,33	1,15		
	Diğer	44	3,84	1,18		
Programların amacının anlaşılır olmamasından dolayı,	Tekstil	67	3,25	1,19	1,874	,065
	Gıda	29	3,34	1,34		
	Makine – Metal	32	2,93	1,29		
	Kimya – Plastik	19	3,15	0,89		
	Ahşap	4	3,75	1,50		
	Kağıt ve Ürünleri	8	2,87	1,55		
	İnşaat	17	4,00	1,17		
	Oto Yan Sanayi	3	2,33	1,52		
	Diğer	44	3,63	1,24		
Program hakkında bilgi düzeyinin yetersiz olmasından dolayı,	Tekstil	67	3,59	1,26	,735	,660
	Gıda	29	3,62	1,32		
	Makine – Metal	32	3,81	0,99		
	Kimya – Plastik	19	3,52	1,17		
	Ahşap	4	3,75	1,50		
	Kağıt ve Ürünleri	8	3,62	1,18		
	İnşaat	17	4,11	0,85		
	Oto Yan Sanayi	3	3,00	1,73		
	Diğer	44	3,93	1,24		

Tablo 3.28. Ankete Katılan İşletmelerin Sektörlerine Göre Destek Programlarından Yararlanmama Nedenleri (Devamı)

Firmamızda yeterli sayıda nitelikli personel bulunmadığından dolayı yararlanamıyoruz,	Tekstil	67	2,82	1,33	,686	,704
	Gıda	29	3,17	1,33		
	Makine – Metal	32	2,81	1,28		
	Kimya – Plastik	19	2,73	1,40		
	Ahşap	4	3,75	1,50		
	Kağıt ve Ürünleri	8	2,75	1,16		
	İnşaat	17	3,11	1,21		
	Oto Yan Sanayi	3	2,33	1,52		
	Diğer	44	2,68	1,42		
İyi bir danışmanlık hizmetinin bulunmamasından dolayı,	Tekstil	67	3,25	1,32	,832	,576
	Gıda	29	3,41	1,35		
	Makine – Metal	32	3,56	1,34		
	Kimya – Plastik	19	3,52	1,21		
	Ahşap	4	3,50	1,91		
	Kağıt ve Ürünleri	8	2,87	1,35		
	İnşaat	17	3,94	1,08		
	Oto Yan Sanayi	3	3,00	1,73		
	Diğer	44	3,61	1,33		
Yabancı dil yetersizliğinden dolayı,	Tekstil	67	2,40	1,26	,572	,800
	Gıda	29	2,89	1,56		
	Makine – Metal	32	2,75	1,50		
	Kimya – Plastik	19	2,73	1,40		
	Ahşap	4	3,25	2,06		
	Kağıt ve Ürünleri	8	2,50	1,41		
	İnşaat	17	2,52	1,37		
	Oto Yan Sanayi	3	2,00	1,73		
	Diğer	44	2,70	1,51		
Eş finansman sağlamada eksiklikten dolayı,	Tekstil	67	3,04	1,21	1,543	,144
	Gıda	29	3,20	1,39		
	Makine – Metal	32	3,21	1,31		
	Kimya – Plastik	19	3,57	1,30		
	Ahşap	4	3,50	1,91		
	Kağıt ve Ürünleri	8	3,25	1,38		
	İnşaat	17	4,05	1,19		
	Oto Yan Sanayi	3	2,33	1,52		
	Diğer	44	3,50	1,30		

Sektörlere göre destek programlarının amaçlarına ilişkin yapılan analiz sonuçları tablo 3.29’da görülmektedir. Ar-ge faaliyetlerinin geliştirilmesi, girişimciliğin desteklenmesi, kurumsal imaja katkı sağlaması ve rekabet gücüne olumlu etkisi bakımından sektörel görüşlerin analizinde %5 anlamlılık seviyesinde farklılık gözlenmektedir. Tukey testine göre makine- metal, oto yan sanayi ve kimya-plastik sektörleri diğer sektörlerle göre farklılık görülen amaçlara daha fazla ulaşıldığını düşünmektedirler.

Tablo 3.29. Ankete Katılan İşletmelerin Sektörlerine Göre Destek Programlarının Amaçları

Değişkenler	Sektör	N	Ort.	S. Sp.	F	P
Ar-ge faaliyetlerinin geliştirilmesi	Tekstil	67	2,97	1,23	2,044	,043
	Gıda	29	2,86	1,05		
	Makine – Metal	32	3,53	1,19		
	Kimya – Plastik	19	3,36	1,06		
	Ahşap	4	2,25	0,95		
	Kağıt ve Ürünleri	8	2,37	0,74		
	İnşaat	17	2,88	1,05		
	Oto Yan Sanayi	3	3,66	0,57		
	Diğer	44	2,77	1,17		
Girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi	Tekstil	67	2,91	1,22	2,135	,034
	Gıda	29	3,10	1,08		
	Makine – Metal	32	3,46	1,04		
	Kimya – Plastik	19	3,57	0,83		
	Ahşap	4	2,25	0,95		
	Kağıt ve Ürünleri	8	3,00	0,75		
	İnşaat	17	2,88	1,11		
	Oto Yan Sanayi	3	4,33	0,57		
	Diğer	44	2,93	1,10		
İşletmelerin rekabet gücünün oluşturulması/ arttırılması	Tekstil	67	3,07	1,22	2,003	,047
	Gıda	29	3,03	1,17		
	Makine – Metal	32	3,53	1,21		
	Kimya – Plastik	19	3,31	1,10		
	Ahşap	4	2,25	0,95		
	Kağıt ve Ürünleri	8	3,12	0,83		
	İnşaat	17	2,47	1,00		
	Oto Yan Sanayi	3	4,33	0,57		
	Diğer	44	2,93	1,26		

Tablo 3.29. Ankete Katılan İşletmelerin Sektörlerine Göre Destek Programlarının Amaçları (Devamı)

İşletmelerin pazar payının artırılması	Tekstil	67	3,01	1,14	1,848	,070
	Gıda	29	2,93	1,13		
	Makine – Metal	32	3,40	1,10		
	Kimya – Plastik	19	3,36	1,16		
	Ahşap	4	2,00	1,15		
	Kağıt ve Ürünleri	8	3,37	0,74		
	İnşaat	17	2,82	1,01		
	Oto Yan Sanayi	3	4,33	0,57		
	Diğer	44	2,90	1,13		
Kapasite artırımının sağlanması	Tekstil	67	3,28	1,17	1,512	,154
	Gıda	29	3,37	1,04		
	Makine – Metal	32	3,56	1,13		
	Kimya – Plastik	19	3,57	0,96		
	Ahşap	4	2,50	1,00		
	Kağıt ve Ürünleri	8	3,25	0,70		
	İnşaat	17	2,88	1,11		
	Oto Yan Sanayi	3	4,33	0,57		
	Diğer	44	3,06	1,16		
Kurumsal imaja katkı sağlaması	Tekstil	67	3,08	1,20	2,141	,033
	Gıda	29	3,10	1,23		
	Makine – Metal	32	3,53	1,19		
	Kimya – Plastik	19	3,31	1,05		
	Ahşap	4	2,50	1,00		
	Kağıt ve Ürünleri	8	2,87	0,99		
	İnşaat	17	2,47	1,12		
	Oto Yan Sanayi	3	4,33	0,57		
	Diğer	44	2,77	1,29		
Ürün ve hizmet kalitesinin artmasını sağlaması	Tekstil	67	3,19	1,13	1,872	,066
	Gıda	29	3,24	1,15		
	Makine – Metal	32	3,75	0,98		
	Kimya – Plastik	19	3,52	0,90		
	Ahşap	4	2,75	1,25		
	Kağıt ve Ürünleri	8	3,00	0,92		
	İnşaat	17	2,82	1,13		
	Oto Yan Sanayi	3	4,33	0,57		
	Diğer	44	3,04	1,38		

Tablo 3.30’ da görüldüğü üzere işletme yetkililerinin pozisyonuna göre destek programlarından yararlanma durumlarına ilişkin yapılan analize göre anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Tukey testine göre orta kademe yönetici ile üst düzey yöneticinin destek programlarından yararlanma durumlarına ilişkin %5 anlamlılık seviyesinde farklılık olduğu, orta kademe yönetici ile işletme sahibi/ortağının destek programlarından yararlanma durumlarına ilişkin %1 anlamlılık oranında farklılık olduğu görülmektedir. Destek programlarından yararlanma durumlarına ilişkin üst düzey yönetici ile işletme sahibi/ortağı arasında farklılık bulunmamaktadır. İşletme sahibi/ortağı ile üst düzey yönetici desteklerden yararlanma konusunda orta kademededen daha çok destek programlarından yararlanmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3.30. Ankete Katılan Yetkililerin İşletmedeki Pozisyonu/Görevine Göre Destek Programlarından Yararlanma Durumları

Değişkenler	Pozisyon	N	Ort.	S. Sp.	F	P
Desteklerden Yararlanma Durumu	Orta Kademe Yönetici	39	1,23	0,42	7,988	,000
	Üst Düzey Yönetici	45	1,51	0,50		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	1,58	0,49		

Tablo 3.31’ de görüldüğü üzere yetkililerin pozisyonuna göre destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri arasında farklılık olup olmadığı analiz edilmiştir. Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri dışındaki diğer destek programları ile ankete katılan yetkililerin pozisyonu arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların hangi pozisyonlarda olduğunu görebilmek için tukey testi sonuçlarına bakılır. Kalkınma Ajansları destekleri ve KOSGEB desteklerinde işletme içerisindeki pozisyona göre %5 anlamlılık oranında farklılık, diğer destek programlarında ise %1 anlamlılık oranında farklılık vardır. Ankete katılan işletme ortaklarının/sahiplerinin programlar ile ilgili bilgi düzeyleri orta kademe yönetici ve üst düzey yöneticilere göre farklılık göstermektedir. Orta kademe yöneticilerin diğerlerine göre tüm destek programlarında daha yüksek bilgi düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 3.31: Ankete Katılan Yetkililerin Pozisyon/Görevine Göre Destek Programları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Değişkenler	Pozisyon / Görev	N	Ort.	S. Sp.	F	P
Yatırım Teşvik Sistemi	Orta Kademe Yönetici	39	3,46	1,16	19,957	,000
	Üst Düzey Yönetici	45	3,31	1,23		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	2,33	1,19		
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	Orta Kademe Yönetici	39	2,84	1,28	3,805	,024
	Üst Düzey Yönetici	45	2,64	1,24		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	2,25	1,32		
KOSGEB Destekleri	Orta Kademe Yönetici	39	3,61	1,18	4,156	,017
	Üst Düzey Yönetici	45	3,31	1,31		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	2,99	1,24		
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	Orta Kademe Yönetici	39	2,82	1,29	17,887	,000
	Üst Düzey Yönetici	45	2,24	1,06		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	1,71	0,98		
TÜBİTAK Destekleri	Orta Kademe Yönetici	39	2,82	1,35	9,312	,000
	Üst Düzey Yönetici	45	2,22	1,27		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	1,89	1,12		
İŞKUR Destekleri	Orta Kademe Yönetici	39	3,33	1,28	16,028	,000
	Üst Düzey Yönetici	45	2,72	1,33		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	2,14	1,15		
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	Orta Kademe Yönetici	39	3,23	1,36	21,465	,000
	Üst Düzey Yönetici	45	2,44	1,30		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	1,86	1,07		
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	Orta Kademe Yönetici	39	2,38	1,28	14,017	,000
	Üst Düzey Yönetici	45	1,91	1,04		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	1,52	0,74		
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	Orta Kademe Yönetici	39	2,20	1,17	2,484	,086
	Üst Düzey Yönetici	45	1,97	1,07		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	1,77	1,08		
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	Orta Kademe Yönetici	39	2,43	1,35	9,651	,000
	Üst Düzey Yönetici	45	1,88	1,04		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	1,63	0,88		

Tablo 3.32’ de ankete katılan işletme yetkililerinin pozisyonuna göre destek programlarından yararlanmama nedenleri arasında farklılık olup olmadığı görülmektedir. Tablodaki değerlere göre pozisyon ve desteklerden yararlanmama nedenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Yetkililer, seçeneklerde

verilen nedenlerin destek programlarından yararlanmalarına aynı oranda engel olduğunu düşünmektedir.

Tablo 3.32: Ankete Katılan İşletme Yetkililerinin Pozisyonuna Göre Destek Programlarından Yararlanmama Nedenleri

Değişkenler	Pozisyon	N	Ort.	S. Sp.	F	P
Bürokratik işlemlerin çok fazla olmasından dolayı	Orta Kademe Yönetici	39	3,97	1,15	,126	,882
	Üst Düzey Yönetici	45	3,84	1,18		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	3,92	1,26		
Objektif değerlendirme yapılmadığını düşündüğüm için,	Orta Kademe Yönetici	39	3,05	1,05	1,344	,263
	Üst Düzey Yönetici	45	3,26	1,23		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	3,41	1,31		
Programların amacının anlaşılır olmamasından dolayı,	Orta Kademe Yönetici	39	3,07	1,03	,937	,393
	Üst Düzey Yönetici	45	3,37	1,28		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	3,38	1,30		
Program hakkında bilgi düzeyinin yetersiz olmasından dolayı,	Orta Kademe Yönetici	39	3,46	1,23	1,157	,316
	Üst Düzey Yönetici	45	3,80	1,21		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	3,77	1,18		
Firmamızda yeterli sayıda nitelikli personel bulunmadığından dolayı yararlanamıyoruz,	Orta Kademe Yönetici	39	2,64	1,11	1,026	,360
	Üst Düzey Yönetici	45	2,75	1,29		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	2,95	1,40		
İyi bir danışmanlık hizmetinin bulunmamasından dolayı,	Orta Kademe Yönetici	39	3,10	1,14	2,064	,129
	Üst Düzey Yönetici	45	3,37	1,41		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	3,57	1,32		
Eş finansman sağlamada eksiklikten dolayı,	Orta Kademe Yönetici	39	2,66	1,24	,139	,870
	Üst Düzey Yönetici	45	2,71	1,34		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	2,58	1,50		
Yabancı dil yetersizliğinden dolayı,	Orta Kademe Yönetici	39	2,89	1,20	2,910	,057
	Üst Düzey Yönetici	45	3,22	1,25		
	İşletme Sahibi / Ortağı	139	3,45	1,33		

3.5.3. Araştırma Hipotezlerinin Sonuçları

Hipotezlere ilişkin sonuçlar, tablo 33’de toplu olarak verilmiştir. Buna göre; araştırma kapsamındaki 13 hipotezin 12 tanesi kabul edilmiş, 1 tanesi ise anlamsız olduğu için reddedilmiştir.

Tablo 3.33. Araştırma Hipotezlerinin Sonuçları

	HİPOTEZLER	Sonuç
H.1	İşletmelerin destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri düşüktür.	Kabul
H.2	Destek veren kuruluşların tanıtım faaliyetleri yeterli değildir.	Kabul
H.3	İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumları ile bilgi düzeyleri arasında farklılık vardır.	Kabul
H.4	İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumları ile destek programlarının amaçları arasında farklılık vardır.	Kabul
H.5	İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumları ile destek programlarından yararlanmama nedenleri arasında farklılık vardır.	Kabul
H.6	İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumları ile destek programlarının amacına ulaşma düzeyi arasında farklılık vardır.	Kabul
H.7	İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumları ile destek programlarının kolaylık düzeyi arasında farklılık vardır.	Kabul
H.8	İşletmelerin sektörleri ile yetkililerin destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri arasında farklılık vardır.	Kabul
H.9	İşletmelerin sektörleri ile yetkililerin destek programlarının amaçları hakkındaki görüşleri arasında farklılık vardır.	Kabul
H.10	İşletmedeki yetkilinin pozisyonu/görevi ile destek programlarından yararlanma durumları arasında farklılık vardır.	Kabul
H.11	İşletmedeki yetkilinin pozisyon/görevi ile destek programları hakkındaki bilgi düzeyleri arasında farklılık vardır.	Kabul
H.12	İşletme yetkililerinin pozisyonu ile destek programlarından yararlanmama nedenleri arasında farklılık vardır.	Red

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamındaki işletmeler çoğunlukla tekstil, makine-metal, gıda, kimya-plastik ve inşaat sektörlerinde faaliyet göstermektedirler. Ankete katılan işletmelerin çoğunluğu çalışan sayılarına göre Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler – KOBİ statüsünde bulunurken, diğer bir kısmı ise büyük firmalardan oluşmaktadır. Faaliyet gösterdikleri yıllar bakımından katılımcıların yaklaşık yarısı 16-20 yıllık işletmelerdir.

Araştırma sonuçlarına göre, çalışmaya katılan işletmelerin yarısının destek programlarının herhangi birinden en az bir defa yararlandığı görülmektedir. Yararlanma oranının en yüksek olduğu programlar, KOSGEB, Kalkınma Ajansları ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından verilen destek programları ve Yatırım Teşvik Sistemidir. İşletmelerin gelecekte yararlanmayı düşündükleri programların Kalkınma Ajansları, İŞKUR ve KOSGEB tarafından verilen desteklere yönelik olduğu görülmektedir. Gaziantep’ teki işletmelerin hedef alındığı çalışmada İŞKUR ve KOSGEB destekleri en fazla yararlanılması düşünülen programlardır. Bu durumun ilgili kurum ve kuruluşların yerelde faaliyet gösteriyor olmasının ve tanıtım faaliyetlerini yeterli düzeyde yapıyor olmasının etkisiyle ulaşılabilirliği kolaylaştırmasından kaynaklandığı söylenebilir. Kalkınma Ajansları desteklerinin tanıtım faaliyetlerinin yeterli düzeyde olmaması Gaziantep’ in dahil olduğu TRC1 bölgesinde faaliyet gösteren İpekyolu Kalkınma Ajansının faaliyetlerine 2010 yılında başlamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Ancak işletmelerin ajans destekleri hakkında kısmen bilgi düzeyine sahip olmasına bakılırsa yararlanma isteklerinin tanıtım faaliyetlerinin artırılmasına bağlı olarak uygulamaya geçirilebileceği düşünülebilir.

Tarım ve Kırsal Kalkınma Programı desteklerinden yararlanmak isteyenlerin oranı diğer programlar için belirtilen isteğe oranla en az olduğu ve aynı zamanda yararlanmayı düşünmeyenlerinde en çok bu programı belirttikleri

görülmektedir. İşletmelerin sektörel dağılımına bakıldığında Tarım ve Kırsal Kalkınma desteklerinden yararlanma isteğinin az miktarda olmasının beklenen bir durum olduğu görülmektedir. Çünkü araştırma kapsamında tarımsal işletme az sayıdadır.

İşletmelerin destek programlarından yararlanma durumlarına ilişkin belirttikleri verilere göre programlardan yararlanmayı istemeyenlerin oranının düşük olduğu görülmektedir. Destek programlarından yararlanmayı isteyenlerin yararlananlardan çok yüksek olmasının nedeni talebin fazla olduğunu ancak tanıtım faaliyetlerinin ve bilgi düzeyinin yetersiz olmasından kaynaklandığı görülmektedir. İşletmelerin en fazla KOSGEB, Kalkınma Ajansı Destekleri ve Yatırım Teşvik Sistemi hakkında bilgi düzeyinin diğer programlara göre yüksek olduğu ancak genel olarak orta düzeyde bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Avrupa Birliği destekleri, Tarım ve Kırsal Kalkınma destekleri ve Türkiye Teknoloji Geliştirme destekleri hakkındaki bilgi düzeyinin diğer programlara göre en az düzeyde bilgi sahibi oldukları ve bu durumun tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olmasından ve programın içeriğinin komplike olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Destek programlarından yararlananların bilgi düzeyleri yararlanmayanlara oranla daha fazla olduğu, ancak genel olarak bilgi düzeylerinin iki kitle için de orta seviyelerde olduğu görülmektedir. İşletmelerin yatırım teşvik sistemi, İŞKUR ve Kalkınma Ajansları destekleri hakkında bilgi düzeyleri diğer programlara oranla daha fazladır.

Yetkililerin pozisyonuna göre destek programları hakkındaki bilgi düzeyi Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri dışındaki diğer destek programları için anlamlı farklılıklar içermektedir. Kalkınma Ajansları destekleri ve KOSGEB desteklerinde işletme içerisindeki pozisyona göre işletme ortaklarının/sahiplerinin programlar ile ilgili bilgi düzeylerinin orta kademe yönetici ve üst düzey yöneticilere göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tanıtım faaliyetleri ile ilgili işletmelerin büyük çoğunluğu destek programı yürüten kurum ve kuruluş yetkililerinin bilgi paylaşım düzeylerinin yetersiz seviyede olduğunu belirtmiştir. İşletme yetkilileri, açık uçlu sorulan sorularda destek programı veren kurum ve kuruluş personelinin işletmeler için kolaylaştırıcı olacak şekilde bilgilendirme faaliyetleri düzenlemeleri veya destek veren kurumların anlaşacağı danışmanlık firmaları tarafından işletmelerin desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. İşletmeler, destek programlarının uygulama ve başvuru aşamalarının karışık

olduğunu, basitleştirilerek ve işletme bazında takibinin yapılarak desteklenmesi gerektiğini düşünerek, bilgilendirme yollarının da e-mail veya ilan-afiş yoluyla olmasının daha faydalı olacağını belirtmişlerdir.

Desteklerden yararlanan işletmeler, alınan destek ve teşviklerin fiziksel kapasitenin geliştirilmesi, üretim miktarının artması, rekabet gücünün artması ve teknolojik gelişmelerin sağlanması konularında çok fazla katkı sağladığını belirtmişlerdir. Ürün çeşitliliğinin artmasına, ulusal ve uluslararası pazar hacminin genişlemesine ise hiç katkı sağlamadığını belirtenlerin sayısı oldukça fazladır.

İşletmelerin destek programlarından yararlanmama durumları ile ilgili en fazla bürokratik işlemlerin fazla olması, bilgi düzeyinin yetersiz olması, danışmanlık hizmetinin yeterli olmaması ve objektif değerlendirme yapılmamasından kaynaklı desteklerden yararlanılmadığını belirtmişlerdir.

Destek programlarından daha önce yararlanan ve yararlanmamış olanlar arasında yapılan anlamlılık testine göre bürokratik işlemlerin fazla olması, nitelikli personel yetersizliği, bilgi düzeyinin yetersizliği ve yabancı dil yetersizliği ile ilgili farklılık olmadığı görülmektedir. Ancak, objektif değerlendirme yapılmaması, programların anlaşılır olmaması, danışmanlık hizmetinin yetersiz olması ve eşfinansman sağlama durumlarında karşılaşılmaması sorunlarından dolayı desteklerden yararlananlar ve yararlanmayanlar arasında farklılık gözlenmiştir.

Sektörel dağılıma göre destek programlarından yararlanmama nedenleri incelendiğinde makine-metal sektörü ve tekstil sektörü diğer başlığı altında belirtilen sektörler, objektif değerlendirme yapılmadığını düşündükleri için destek programlarından yararlanmadıklarını belirtmişlerdir.

İşletme yetkilileri kapasite artırımının sağlanması ve ürün ve hizmet kalitesinin artırılması ile ilgili destek programlarının fazlasıyla amacına ulaştığını ancak Ar-ge faaliyetlerinin gelişimi ve girişimciliğin artırılmasına yönelik desteklerin kısmen amacına ulaştığını belirtilmiştir. Kurumsal imaja katkı sağlanması, pazar payının artırılması ve rekabet gücünün artırılması konularında da yeterli düzeyde amaca ulaşıldığı belirtilmektedir. Bu durumda işletmelerin genel görüşlerinden yola çıkılarak destek programlarının orta düzeyde amacına ulaştığı anlaşılmaktadır.

Destek programlarının amacına ulaşma durumu ve kolaylık açısından değerlendirmesi hakkında işletmeler, KOSGEB destekleri başta olmak üzere,

Yatırım Teşvik Sistemi ve İŞKUR desteklerinin diğer programlara oranla daha etkin ve kolay olduğunu belirtmiştir.

İşletmelerin destek programlarından daha fazla, daha etkin yararlanabilmesi için yapılan çalışmada açık uçlu sorular sorularak görüş ve öneriler alınmıştır.

Destek programlarının uygulanabilirliğinin kolaylaştırılması için tek çatı altında toplanması gerektiği, bürokratik engellerin azaltılması gerektiği, sektörel desteklerin verilmesi gerektiği ve danışmanlık firmalarının devlet tarafından tayin edilmesi danışmanlık firmalarının ticari kaygıları azaltacak ve güvenli yollar sunacağına ilişkin görüşler bildirilmiştir. Dikkate alınması gereken önerilerden birkaçı ise sanayi çalışanlarına akademik çalışma kolaylığı sağlanması ve meslek dallarına göre toplantılar düzenlenerek bilgilendirmeler yapılması gerektiğidir.

Yaygınlaştırma ve kolaylaştırma için bilgilendirme seminerleri, eğitim programları vs. etkinliklerin içeriğinin uygulama ağırlıklı örneklerle zenginleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, desteklerin girişimcilerin ve yerel üretim yapanların özel olarak desteklenmesi gerektiği talep edilmiştir.

Değerlendirme aşamasında daha dikkatli ve doğru seçimler yapılması ve programların daha net ve anlaşılır olması gerektiğine yönelik bildirimler yapılmıştır. Bazı firmaların birden fazla destekten yararlanması söz konusu iken, diğer taraftan hiçbir destek programından yararlanmayanların olmasının doğru olmadığı ve aynı destek programından bir firmanın birden çok defa destek almasının önüne geçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Destek veren kurum ve kuruluşları için yapılan önerilerin yanı sıra işletmelerin dikkate alabileceği öneriler de alınan verilerden elde edilen analiz sonuçlarına göre toparlanmıştır.

Katılımcıların cinsiyetine göre bilgi düzeyleri karşılaştırılırsa, önlisans ve üzeri eğitim almış kadınların destek programları hakkında erkeklere oranla daha fazla bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak işletmelerde destek programları ile ilgili çalışmalara yönlendirilecek veya istihdam edilecek personelin eğitim seviyesi yüksek kadınlardan seçilmesi önerilmektedir.

İşverenlerinde destekleyebileceği bir durum olan taleplerden biri ise sanayi çalışanlarının akademik çalışmalara yönlendirilmesi ve teşvik edilmesi gerektiğidir.

Ankete katılan kişilerin bir kısmı çalışmanın verimli olacağına yönelik görüş bildirmiş ve sonuçların ve programların detaylarının yaygınlaştırılması ve firmalara ulaştırılmasını talep ettiklerini bildirmişlerdir.

Sonuç olarak, işletmelerin destek programları hakkında bilgi düzeylerinin yetersiz olduğunu, kurum ve kuruluşların yeterince tanıtım faaliyetleri gerçekleştirmediğini ve çalışmada belirtilen birçok alt nedene bağlı olarak destek programlarından yararlanılmama nedenleri, amaçları ve etkinlik kolaylık durumlarına ilişkin analizler yapılmıştır. Programların uygulanabilirliğin kolaylaştırılması ve işletmelerin ilgi ve bilgi düzeylerinin artırılması için analiz sonuçlarının dikkate alınması ve önerilerin uygulanması bu verimli çalışmayı daha değerli yapacaktır. Çalışmanın veriminin artırılması için destek programlarından yararlanan işletmeler ile desteklerden yararlanmayan işletmeler için ayrı ayrı anket formları hazırlanarak soruların program bazında detaylandırılarak sektörel ayrımlarla daha netleştirilmesi faydalı olacaktır. Önerilen bu çalışma ile destek verilen işletmeler üzerindeki etkisi ile destek almayan işletmelerin yararlanmama nedenleri detaylı ve karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmiş ve programların uygulamasının yaygınlaştırılmasına 2012 yılında yapılan bu çalışmanın devamı olarak katkı sağlamış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akın, Z.(2010). *Rekabet Hukuku Bağlamında Devlet Yardımları*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, s.22.
- Ayanoğlu, K. (1996). Düzyol, C., İlter, N., Yılmaz, C., “*Kamu Yatırım Projelerinin Planlanması ve Analizi*”, DPT Yayınları, Ankara.
- Aygün, H. *Yenilikçilik ve Rekabetçilik İçin Döküm Sanayinde Ar-ge*, İstanbul, s.6.
- Bakırcı, M. *Avrupa Birliği Üyelik Öncesi Destek Fonu’ nun (IPA), Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD), Türkiye’ nin Durumu ve Muhtemel Etkileri*, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 21 ; s.6
- Barutçu, F. (2011), *Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Teşvik Uygulamaları TRC1 Bölgesi*, İpekyolu Kalkınma Ajansı, Gaziantep, s.17
- Bilen, G., Kabukçuoğlu, S., (2005), *Proje Süreci Yönetimi ve Mantıksal Çerçeve Matrisi Hazırlama İlkeleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.ss.27
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, www.sanayi.gov.tr (Güncelleme, 2012)
- Çam, H. ve Esengün, K. (2011). *Organize Sanayi Bölgeleri ve Uygulanan Teşvik Politikalarının İşletmeler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinde Uygulama*, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 13 (21) ss.8-63
- Çelik, M. (2006). *İhracatı Teşvik Tedbirleri ve İhracatta KDV İstisnası Uygulamaları*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.53-244
- Çelik, F.(2007). “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Verilen İhracat Destekleri ve Ekonomiye Etkisi (Kayseri Örneği)”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çetin, Ş. (2009). *Yeni Yatırım Teşvik Programı*, Mali Çözüm Dergisi (93), ss.191-193
- Çolakoğlu, M. H. (2002). Kobi Rehberi. Ankara: TOBB Yorum.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Ankara ss.2-320
- Devlet Planlama Teşkilatı (2003). Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), 2003 Yılı Programı Destek Çalışmaları Ankara ss.251-252
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2004). *Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Raporu*, Yayın No: 2681, Ankara, s.5-51
- Dış Ticaret Müsteşarlığı, www.dtm.gov.tr (Güncelleme, 2012)

- Dickey, J.W., Miller, L.H., “*Road Project Appraisal For Developing Countries*”, Chichester: John Wiley and Sons., 1984.
- Dinççağ, A.(2011). *OECD Beceri Stratejisi ve UMEM Projesi*, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı – TEPAV, Aralık, ss.2-4
- Dinler Zeynel,(2000). Bilimsel Araştırma ve İnternete Bağlı Bilgi Merkezleri, Ekin Kitapevi
Yay. 2.Baskı, Bursa,s.293.
- Doğan; Ö.İ., “*Kalite Uygulamalarının İşletmelerin Rekabet Gücü Üzerine Etkisi*”, Yayınlanmış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2000.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı - DAKA Yatırım Destek Ofisi, (2010). *Teşvik Rehberi*
- Duran, M. (2003) Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları, *Hazine Müsteşarlığı Araştırma ve İnceleme Dizisi*, No:33, Ankara.
- Effective Project Management, Wysocki, Beck, Crane, John Wiley& Sons Co. 2000 s. 65
- Ersungur M. ve Noyan Yalman İ.,(2008). *Ekonomik Kalkınma Ve İhracat Teşvikleri: Sivas İlinde Bir Uygulama*, Sivas,
- Eser, E. (2011). *Türkiye de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler*, DPT, 2822 ; ss.9-81
- European Commission, (2004), Aid Delivery Methods, Project Cycle Management Guidelines, European Commission.ss.57
- EUREKA Project, <http://www.eurekanetwork.org/> (Güncelleme, 2012)
- Fevzioğlu, A. ve Yasagan, A. (2011). Ulusal ve Uluslararası Ar-ge Destek Sistemleri, http://innoem.org/site_media/downloads/publications/Ar-ge-destekleri-hakkinda.pdf
- Güney, S.(2008), Girişimcilik, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Güneydoğu Anadolu İhracatçıları Birliği (GAİB), (2011). *Türkiye Dokuma Makine Halıçılık Sektörü: Envanter, Projeksiyon ve Analiz*, Gaziantep, ss.2-44
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Amasya İl Müdürlüğü, http://www.amasyatarim.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=142:kirsal-kalkinma-yatirimlarinin-desteklenmes&catid=112:desteklemeler (Güncelleme, 2012)
- GÜRSOY, Yaser; Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi, Ekin Kitabevi, 2006, Bursa.
- Gökçe, S.G. (2010). *İnovasyon Kavramı ve İnovasyonun Önemi*, Fırat Kalkınma Ajansı, s.1
- Hakenberg, W. and Erlbacher F. (2003), “State Aid Law in the European Courts in 2001 and 2002”, European Competition Law Review, Sweet and Maxwell Limited, Volume: 24, Issue: 9, London.
- Hazine Müsteşarlığı, www.treasury.gov.tr (Güncelleme, 2012)
- Hazine Müsteşarlığı, (2010). *Yeni Yatırım Teşvik Sistemi I. Yıl Uygulama Sonuçları*, Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, ss. 3-6

- İhracata Yönelik Devlet Yardımları, www.iib.org.tr/files/downloads/mevzuat/1-devyardnot.doc, ss.2-31 (Güncelleme, 2012)
- İktisadi Kalkınma Vakfı, (2005). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet Yardımları*. Yayın No:187 İstanbul.s.11
- İlhan, B., *Avrupa Birliği Rekabet Politikasında Devlet Yardımları ve Türkiye’ nin Uyum*, Sayıştay Dergisi (76), s.103
- Information Technology, Project Management, Kathy Schwalbe, Course Technology,2001,s.7
- İpekyolu Kalkınma Ajansı, İKA, www.ika.org.tr (Güncelleme,2012)
- İZKA ve EBİLTEM, (2012). *İzmir’de Ar-ge ve Yenilik Ekosisteminin Mevcut Durumu*, İzmir, ss.10-45
- Leblebici, F. (2002). *Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyeti ve Ekonomik Göstergelerle Mukayesesi*, DPT Yayın No:2663,ss.4-7,
- Kalkınma Bakanlığı, <http://www.dpt.gov.tr/Kalkinma.portal> (Güncelleme 2012)
- Kalkınma Bakanlığı, (2011). *Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği*, Ankara, s.5
- Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, (Ekim, 2011). *Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Faaliyet Raporu*, Ankara, ss.30-55
- Kişman Z.A. ve Kan Ö.D. (2011). *Elazığ Mermer Raporu, Sektörel Araştırmalar Serisi – 2*, Fırat Kalkınma Ajansı, Elazığ, s.10
- Köksal, T. (2002). *Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Devlet Yardımları Sistemlerinin Uyumlaştırılması*, Etki Yayıncılık, Ankara, s.4.
- KÓNYA, László; “Exports and Growth; Granger Causality Analysis on OECD Countries With aPanel Data Approach”, *Economic Modelling*, 23, 2006.
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, www.kosgeb.gov.tr (Güncelleme 2012)
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, *2011 Yılı İlk Altı Aylık Kurumsal Mali Durum Ve Beklentiler Raporu*, ss.1-7
- Küçükoğlu, M. (2005) , “*Vergisel Teşviklerin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü:Güneydoğu Anadolu Bölgesi Üzerinde Uygulama*”, *Doktora Tezi*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.ss.224-405
- KOSGEB Strateji Geliştirme ve Mali Hizmetler Dairesi Başkanlığı, *2010 Yılı KOSGEB Faaliyet Raporu*, ss.40-42
- Little, I.M.D., Mirrlees, A.J., “*Project Appraisal and Planning for Developing Countries*”,New York, 1974.
- Littunen, H. (2000). “*Entrepreneurship and The Characteristics of Entrepreneurial Society*”, *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 6: 295-309.
- Marangoz, M.(2008), Girişimcilik, Pozitif Matbaacılık, Çanakkale.
- Morrison, A. (2000). “*Entrepreneurship: what triggers it?*”, *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 6: 59-71.

- Ören, K.(2003). Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ) Sağladığı Devlet Teşvikleri ve Kullanım Alanlarının Karşılaştırılması
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, (2011). *Türkiye de Sağlanan Teşvik ve Destekler*, ss.57-64
- Özer, S.,(2006). *Avrupa Birliği Rekabet Politikasında Devlet Yardımları ve Türkiye'nin Uyumunu*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.5
- Özdaş, Y.,(2009). “*Türkiye’ de Uygulanan Yatırım Teşvikleri ve Diyarbakır Bölgesinde Bir Araştırma*”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, ss.80-99
- Öztürk, S.,(2010). “*Türkiye’ nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecinde Proje Döngüsü Yönetimi Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD. , Ankara, ss.13
- Project Cycle Management Guidelines, European Commision, Europaid, March 2004, s. 61
- Rövşen S. ve Aybüke İ. (2000). “*Küreselleşen Avrupa’da İhracat Teşvikleri*”, Vergi Sorunları Dergisi, Mayıs, Sayı: 140, s,175
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, http://stk.bilgi.edu.tr/cd/03/doc/ders_2.pdf
- Saraç, A. (2006). *Bölgesel Kalkınma Modelleri ve Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, s.122
- Serdengeçti, T. (2010). *Yeni Teşvik Mevzuatı Sorular ve Cevaplar*, Ankara SMMMO (70), s.93
- Shefer, D. ve Frenkel A. (2005). “*R&D, Firm Size and Innovation; An Empirical Analysis*” Technovation,ss.25
- Soltesz, U. (2005), “The New Multisectoral Framework on Regional Aid – Overkill or An Appropriate Measure?”, European Competition Law Review, Sweet and Maxwell Limited, Volume: 26, Issue: 2, London.
- Şenses F., Taymaz E.(2003). “ *Unutulan Bir Toplumsal Amaç: Sanayileşme Ne Oluyor Ne Olmalı?*” ERC Working Papers In Economics 03/01
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Programı (IPARD), <http://www.ipard.com.tr/ipard.html> , (Güncelleme, 2012)
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Programı (IPARD), <http://www.tkd.gov.tr/amac.aspx> (Güncelleme, 2012)
- Terzi, Harun ve Arzu Erol; “Doğu Karadeniz Bölgesi Kalkınma Sempozyumu 2005” (Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Giresun, Ordu “Sorunlar, Analizler ve Politikalar”), Karadeniz Teknik Üniversitesi, İ.İ.B.F., 13 – 14 Ekim 2005, Trabzon
- The Second OECD Ministerial Conference on Small and Medium Enterprises (www.sme2004.org)
- Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası, www.projeofisi.ttso.org.tr (Güncelleme, 2012)

- TÜBİTAK, (2011). *1501 Sanayi ve Ar-ge Projeleri Destekleme Programı Proje Öneri Değerlendirme Raporu Hazırlama Kılavuzu* s.3
- TÜBİTAK, (2011). *1509 Uluslararası Sanayi Ar-ge Projeleri Destekleme Programı Proje Öneri Bilgileri Hazırlama Kılavuzu*
- TÜBİTAK, (2011). *1507 KOBİ Ar-ge Başlangıç Destek Programı Proje Öneri Bilgileri Hazırlama Kılavuzu*
- TÜBİTAK, (2011). *1007 Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı Rehberi* ss.3-26
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu - TÜBİTAK, www.tubitak.gov.tr (Güncelleme, 2012)
- Türkoğlu, M. ve Çelikkaya, S.(2011). *Türkiye’ de KOBİ’ lere Yönelik Ar-ge Destekleri*, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 3-2, 56-71, ss.4-5
- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, www.ttg.gov.tr (Güncelleme, 2012)
- Türkiye İş Kurumu, www.iskur.gov.tr (Güncelleme, 2012)
- UNCTAD, (1994). *World Investment Report*, New York
- Uslu, M. Z. ve Y. B. Önal. (2007). *Yatırım Projeleri*. 1.baskı. Adana: Karahan Kitabevi. s.424
- Ünal, Ö.,(2009). *Yeni Teşvik Paketi ve Destekler*, Çerçeve Dergisi, Eylül, 2009, s.196
- Zemheri, O. (2009). *AB’ ye Üyelik Yolunda Tarımda Devlet Yardımlarının Düzenlenmesi* DPT,2793; ss.10-14
- Zor, İ. ve Akın A. (2008). *Stratejik Fonksiyonlar Bağlamında KOBİ’ lerde Finansman Araçları Kullanımı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, (C.X, S.I) s. 179
- 2009/15199 sayılı *Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar*, Md.(3) (16.07.2009 tarihli, 27290 sayılı T.C. Resmi Gazete)
- 2011/1409 sayılı *Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Tarıma Dayalı Yatırımlar ile Makine ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesine İlişkin Karar*, (19/2/2011 tarih ve 27851 sayılı Resmî Gazete)
- 5746 Sayılı *Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun*, (12.03.2008 tarihli, 26814 sayılı T.C.Resmi Gazete) Md.(1)
- 5648 Sayılı *Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun*, (18.05.2007 tarihli, 26526 sayılı T.C. Resmi Gazete)
- 94/6401 sayılı *İhracata Yönelik Devlet Yardımları Karar*, (27.12.1994)
- 2009/15431 sayılı *KOSGEB Tarafından Verilecek Hizmetler ve Desteklerden Yararlanacak Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere ilişkin Sektörel ve Bölgesel Önceliklerin Belirlenmesi Hakkında Karar* (18.09.2009 tarihli, 27353 sayılı T.C. Resmi Gazete)
- 2010/6015 sayılı *Devlet Desteklerinin İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun* (23.10.2010 tarihli, 27738 sayılı T.C. Resmi Gazete)
- 2011/101 sayılı *Ulusal Yenilik Sistemi 2023 Hedefleri Kararı*, s.6.

EKLER

EK1 : ANKET FORMU

Sayın Yönetici

Bu anket formu, “Devlet Destekleri Hakkında İşletmelerin Bilgi Düzeyi ve Yararlanma Durumlarının Analizi” konulu bir araştırma projesi ile ilgilidir.

Araştırma formu ile elde edilen bilgiler tamamen gizli tutulacak ve hiçbir şekilde üçüncü şahıslara verilmeyecektir. Elde edilen verilerin analizleri genel durumu yansıtacak ve işletmelerin ismi **kesinlikle kullanılmayacaktır**. İlginize şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz. Saygılarımızla.

İletişim: Proje Uzmanı Çiğdem DOĞANGÜL

Gaziantep Valiliği SODES Proje Koordinasyon Birimi

Tel./Fax:0(342) 220 42 55 e-mail: cdogangul@gmail.com

1. İşletmenizin faaliyet alanını nedir?

- a) Tekstil b) Gıda c) Makine-Metal d) Kimya-Plastik e) Ahşap f) Kağıt ve ürünleri
g) İnşaat h) Oto yan sanayi i) Diğer

2. İşletmeniz bu sektörde kaç yıldan beri faaliyet göstermektedir?

- a) 0-2 b) 3-5 c) 6-10 d) 11-15 e) 16-20 f) 21 ve üzeri

3. İşletmenizde toplam kaç kişi çalışmaktadır?

- a) 1-10 b) 11-50 c) 51-250 d) 251 ve üzeri

4. İşletmedeki pozisyonunuz / göreviniz nedir?

- a) Orta kademe yönetici b) Üst düzey yönetici c) İşletme sahibi / ortağı

5. Eğitim düzeyiniz nedir?

- a) Ortaöğretim b) Ön lisans c) Lisans d) Yüksek Lisans e) Doktora

6. Cinsiyetiniz:

- a) Erkek b) Kadın

7. Yaşınız:.....

8. Aşağıdaki destek programları hakkında işletmenizin bilgi düzeyini lütfen belirtiniz.

1=Hiç bilgimiz yok, 2=Bilmiyoruz, 3=Kısmen biliyoruz, 4=Biliyoruz, 5=Çok iyi biliyoruz

Yatırım Teşvik Sistemi	1	2	3	4	5
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	1	2	3	4	5
KOSGEB Destekleri	1	2	3	4	5
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	1	2	3	4	5
TÜBİTAK Destekleri	1	2	3	4	5
İŞKUR Destekleri	1	2	3	4	5
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	1	2	3	4	5
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	1	2	3	4	5
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	1	2	3	4	5
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	1	2	3	4	5

9. Aşağıdaki her bir destek programları hakkında yapılan tanıtım faaliyetleri ile ilgili düşüncelerinizi lütfen belirtiniz.

1=Hiç tanıtım yapılmıyor, 2=Az yapıyor, 3=Kısmen yapıyor, 4=Yeterince yapıyor, 5=Çok fazla yapıyor

Yatırım Teşvik Sistemi İle İlgili Desteklerin Tanıtımı	1	2	3	4	5
Kalkınma Ajanslarının Desteklerinin Tanıtımı	1	2	3	4	5
KOSGEB Desteklerinin Tanıtımı	1	2	3	4	5
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	1	2	3	4	5
TÜBİTAK Destekleri	1	2	3	4	5
İŞKUR Destekleri	1	2	3	4	5
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	1	2	3	4	5
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	1	2	3	4	5
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	1	2	3	4	5
Avrupa Birliği Çerçeve Programları	1	2	3	4	5

10.İşletmenizin aşağıda belirtilen destek programlarından kaç defa yararlandığınızı ve (daha önce desteklerden yararlanmayanlar dahil) gelecekte yararlanmayı düşündüğünüz programları lütfen belirtiniz. 1 - Yararlanmayı Düşünüyorum 2- Yararlandım 3- Yararlanmak İstemiyorum

	Devlet Destek ve Teşvik Programları	1	2	3
Teşvik Sistemi	Bölgesel – Sektörel Teşvik Sistemi			
	Büyük Proje Teşvik Sistemi			
	Genel Teşvik Sistemi			
Ajans	Mali Destekler – Doğrudan Finansman Desteği			
	Mali Destekler – Faiz Desteği ve Faizsiz Kredi Desteği			
KOSGEB Destekleri	Genel Destek Programı (yurt içi, yurt dışı fuar desteği, tanıtım desteği, nitelikli eleman desteği, danışmanlık, eğitim destekleri vb.)			
	KOBİ Proje Destek Programı			
	Tematik Proje Destek Programı			
	İşbirliği- Güçbirliği Destek Programı			
	Ar-ge İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı			
	Girişimcilik Destek Programı			
	Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Programı			
	Kredi, Faiz Destekleri			
Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	Ar-ge Merkezleri			
	Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri			
	SAN-TEZ			
	Tekno-Girişim Sermayesi Desteği			
	Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Desteği			
TÜBİTAK	Sanayi Ar-ge Proje Destekleri (1501-1503-1505-1507-1509)			
	Akademik Ar-ge Destekleri (1001-1007-1008-1301)			
İŞKUR	Aktif İşgücü Politikaları Destekleri (işgücü uyum faaliyetleri, iş ve meslek danışmanlığı çalışmaları, meslek araştırma ve geliştirme çalışmaları)			
	Pasif İşgücü Politikaları Destekleri (işsizlik sigortası, kısa çalışma ödeneği, ücret garanti fonu, iş kaybı tazminatı)			
DTM ve İhracatçı Birlikleri	Fuar Destekleri			
	İstihdam Destekleri			
	Çevre Destekleri			
	Marka Tanıtım Destekleri			

	Pazar Destekleri			
	Eğitim ve Danışmanlık Destekleri			
	Ar-ge – Tasarım Destekleri			
TTGV	Ar-ge Projeleri			
	Çevre Projeleri Desteği			
	Stratejik Odak Konuları Projeleri Desteği			
AB Çerçeve Prog.	AB 6. ve 7. ÇP			
	AB Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı			
Kırsal Kalkınma	Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri			

11. Anket formunda belirtilen devlet destek programlarının herhangi birinden daha önce yararlandınız mı? a) Evet b) Hayır CEVABINIZ HAYIR İSE 13. SORUYU CEVAPLAYINIZ.

12. Destek programları aşağıda belirtilen kriterler açısından işletmenize ne ölçüde katkı sağladığını belirtiniz. 1=Hiç katkı sağlamadı, 2=Çok az, 3=Kısmen, 4=İyi katkı sağladı, 5=Çok iyi katkı sağladı

İşletmenin fiziksel kapasiteni geliştirdi (makine, ekipman, teçhizat vs),	1	2	3	4	5
Ürün çeşitliliğinin artmasına katkı sağladı,	1	2	3	4	5
Üretim miktarının artmasına katkı sağladı,	1	2	3	4	5
Rekabet gücünün artmasına katkı sağladı,	1	2	3	4	5
Teknolojik gelişimlere katkı sağladı,	1	2	3	4	5
Ulusal ve uluslararası pazar hacminin genişlemesine katkı sağladı,	1	2	3	4	5
Personel kapasitesinin iyileştirilmesi ve artırılmasına katkı sağladı	1	2	3	4	5
Üretim maliyetlerinin azaltılmasına katkı sağladı (işçilik ve diğer üretim giderleri),	1	2	3	4	5
Ar-ge, yenilik, girişimcilik gibi ileriye yönelik faaliyetlere olumlu katkı sağladı,	1	2	3	4	5

13. Destek programlarından yararlanmama nedenlerine ilişkin, aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılmaktasınız? 1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum

Bürokratik işlemlerin çok fazla olmasından dolayı,	1	2	3	4	5
Objektif değerlendirme yapılmadığını düşündüğüm için,	1	2	3	4	5
Programların amacının anlaşılır olmamasından dolayı,	1	2	3	4	5
Program hakkında bilgi düzeyinin yetersiz olmasından dolayı,	1	2	3	4	5
Firmamızda yeterli sayıda nitelikli personel bulunmadığından dolayı yararlanamıyoruz,	1	2	3	4	5
İyi bir danışmanlık hizmetinin bulunmamasından dolayı,	1	2	3	4	5
Yabancı dil yetersizliğinden dolayı,	1	2	3	4	5
Eş finansman sağlamada eksiklikten dolayı,					

14. Devlet destek programlarının yapılma amaçları aşağıda verilmiştir. Sizce bu desteklerle aşağıdaki amaçlara ne ölçüde ulaşılmaktadır? 1=Hiç, 2=Çok az, 3=Kısmen, 4=İyi, 5=Çok iyi

Ar-ge faaliyetlerinin geliştirilmesi	1	2	3	4	5
Girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi	1	2	3	4	5
İşletmelerin rekabet gücünün oluşturulması/ arttırılması	1	2	3	4	5
İşletmelerin pazar payının arttırılması	1	2	3	4	5

Kapasite artırımının sağlanması	1	2	3	4	5
Kurumsal imaja katkı sağlaması	1	2	3	4	5
Ürün ve hizmet kalitesinin artmasını sağlaması	1	2	3	4	5

15. Destek başvuru ve uygulama sürecinde, destek birimlerinde çalışan personelin, bilgi paylaşımı/yardımları nasıldır? a) Çok kötü b) Kötü c) Orta d) İyi e) Çok iyi

16. Destek programları hakkındaki bilgilendirme yolları nasıl olmalı?

a) İlan – Afiş b) E-mail c) Web sitesi d) Bilgilendirme toplantıları e) Resmi yazı ile

17. Destek programlarının işletmeler için daha faydalı olması için neler yapılabilir?

.....

.....

.....

18. Aşağıda belirtilen destek programlarını ETKİNLİK düzeyine göre değerlendiriniz.

1=Hiç etkin değil, 2=Az etkin, 3=Orta düzeyde etkin, 4=İyi düzeyde etkin, 5=Çok iyi düzeyde etkin

Yatırım Teşvik Sistemi	1	2	3	4	5
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	1	2	3	4	5
KOSGEB Destekleri	1	2	3	4	5
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	1	2	3	4	5
TÜBİTAK Destekleri	1	2	3	4	5
İŞKUR Destekleri	1	2	3	4	5
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	1	2	3	4	5
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	1	2	3	4	5
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	1	2	3	4	5
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	1	2	3	4	5

19. Aşağıda belirtilen destek programlarını başvuru ve uygulama aşamasını göz önünde bulundurarak KOLAYlıklarına göre değerlendiriniz. 1=Çok zor/karmaşık, 2=Zor, 3=Orta, 4=Kolay, 5=Çok kolay

Yatırım Teşvik Sistemi	1	2	3	4	5
Kalkınma Ajanslarının Destekleri	1	2	3	4	5
KOSGEB Destekleri	1	2	3	4	5
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri	1	2	3	4	5
TÜBİTAK Destekleri	1	2	3	4	5
İŞKUR Destekleri	1	2	3	4	5
Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri Destekleri	1	2	3	4	5
TTGV-Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	1	2	3	4	5
Tarım ve Kırsal Kalkınma Destekleri	1	2	3	4	5
Avrupa Birliği Çerçeve Programlarının Destekleri	1	2	3	4	5

EKLEMEK İSTEDİKLERİNİZ:

.....

.....

.....

İLGİNİZE TEŞEKKÜR EDERİZ.

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Gaziantep’ te doğan Çiğdem DOĞANGÜL, ilk, orta ve lise öğrenimini Gaziantep’ te tamamladıktan sonra, 2008 yılında Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Tekstil Mühendisliği Bölümünden mezun olmuştur.

2008 yılında Mitaş Makine İmalat San. ve Tic. A.Ş. de TÜBİTAK destekli “Frizeli İplik Otomatik Bobin Sarım Makinası” projesinin koordinatörlüğünü yapmıştır.

2009 yılında MFİB / Merkezi Finans İhale Birimi - Kadın İstihdamının Desteklenmesi Programına yönelik hazırladığı “Engelli Bakımında Artan İstihdam” projesinin desteklenmesi uygun görülmüştür.

Kasım 2009’ da göreve başladığı Gaziantep Valiliği Sosyal Destek Programı – SODES Koordinasyon Biriminde proje uzmanı olarak çalışmaya devam etmektedir.

Üniversite öğrencilik döneminde başladığı Tekstil Mühendisliği Öğrenci Komisyonu çalışmalarına mezun olduktan sonra Tekstil Mühendisleri Odası Güney Bölge Şube Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev almaya devam etmiştir.

Gönüllü olarak yetiştirme yurtlarından ayrılan çocuklara yönelik hazırlanan ve Avrupa Birliği Gençlik Programları tarafından desteklenen Gençler Yerel Kalkınmada Eylemde Projesinde yasal temsilcilik görevini üstlenmiştir.

Sertifikalar;

Nlp - Diploma of Neuro Linguistic Programming
Yabancı Diller - (Almanca Kursu Bitirme Sertifikası)
Halk Oyunları Eğitmenliği
Bilişim Çağında İşletme Yönetimi
Nlpnow - Master Practitioner
Proje Yönetimi Sertifikası (PCM - KİK)
Yaygın Eğitim Eğitmen Eğitimi

Katıldığı Eğitimler;

Volunteerism and Training Methodologies in Youth Works - Gaziantep / Turkey
Europejskie Forum Młodzieży, Bystrzyca Kłodzka/Polonya
Alive History Public Library, Varna/Bulgaristan
Youthpass – Ulusal Ajans
Takım Çalışması Eğitimi –GAP İdaresi